

Katarzyna Anna Growiec
Instytut Psychologii
Uniwersytet SWPS
e-mail: kgrowiec@swps.edu.pl

AUTOREFERAT

1. Imię i nazwisko.

Katarzyna Anna Growiec

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe lub artystyczne – z podaniem podmiotu nadającego stopień, roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej.

2009   stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie socjologii
           Instytut Filozofii i Socjologii Polskiej Akademii Nauk

Tytuł rozprawy doktorskiej: Wpływ kapitału społecznego na zaufanie społeczne, zadowolenie z życia i tendencje autorytarne w Polsce

Promotor: prof. dr hab. Henryk Domański

Recenzenci: prof. dr hab. Władysław Adamski
               dr hab. Ewa Maria Rokicka, prof. UŁ

2008   ukończenie studiów doktoranckich w zakresie socjologii w Szkole Nauk Społecznych.
           Instytut Filozofii i Socjologii Polskiej Akademii Nauk

2007   ukończenie studiów doktoranckich w zakresie nauk ekonomicznych. Szkoła Główna
           Handlowa w Warszawie

- 2006 tytuł zawodowy magistra psychologii. Uniwersytet Warszawski. Wydział Psychologii (w ramach Międzywydziałowych Indywidualnych Studiów Humanistycznych – MISH UW)
- 2004 tytuł zawodowy magistra nauk politycznych. Dyplom z wyróżnieniem. Uniwersytet Warszawski. Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych (w ramach Międzywydziałowych Indywidualnych Studiów Humanistycznych – MISH UW)

Cytowania i Indeks Hirscha (na dzień 13.03.2024):

Identyfikator ORCID: 0000-0002-4448-2561

Google Scholar: 883 cytowań, h=15

Scopus: 22 publikacje, 295 cytowań, h=9

Web of Science: 19 publikacji, 232 cytowań (211 cytowań bez autocytowań), h=9

3. Informacja o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych lub badawczych.

Stale zatrudnienie

od 2009 - adiunkt na Uniwersytecie SWPS (dawniej SWPS Uniwersytet Humanistycznospołeczny i Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej)

Wyjazdy naukowe

- 1) Realizacja grantu naukowego na University of Iceland (Háskóli Íslands), **Reykjavik, Islandia**. Tytuł projektu: *"Kapitał społeczny, zaufanie społeczne a kryzys finansowy - na podstawie przykładu Islandii"* na zaproszenie profesor Unnur Dís Skaptadóttir. Czas trwania: 6.03.2010 – 30.06.2010. Projekt finansowany ze środków EEA&Norway Grants, operator: Fundusz Stypendialny i Szkoleniowy.

- 2) Wizyta naukowa w **University of Iceland** (Háskóli Íslands), Reykjavik, Islandia, 8.09.2011 - 20.09.2011, na zaproszenie profesor Guðbjörg Andrei Jónsdóttir. Wizyta finansowana ze środków EEA&Norway Grants, operator: Fundusz Stypendialny i Szkoleniowy.
- 3) Wizyta naukowa w **Ruhr-Universität Bochum**, Wydział Nauk Społecznych, **Bochum, Niemcy**. Czas trwania: 16.07.2022-23.07.2022. Wyjazd finansowany przez **DFG Deutsche Forschungsgemeinschaft** oraz Narodowe Centrum Nauki (konkurs Beethoven Classic 3 – Polish-German Funding Initiative)
- 4) Wizyta naukowa w **Ruhr-Universität Bochum**, Wydział Nauk Społecznych, **Bochum, Niemcy**. Czas trwania: 13.06.2023-25.06.2023. Wyjazd finansowany przez **DAAD (Deutscher Akademischer Austauschdienst)** oraz **Program NAWA (Narodową Agencję Wymiany Akademickiej)**.

4. Omówienie osiągnięć, o których mowa w art. 219 ust. 1 pkt. 2 Ustawy.

Za swoje najważniejsze osiągnięcie naukowe uznaję cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych pt. „Relacje między uczestnictwem w sieciach społecznych a zaufaniem społecznym z uwzględnieniem subiektywnego poczucia dobrostanu, decyzji o mobilności geograficznej i wyników ekonomicznych”. Cykl ten obejmuje badania dotyczące dynamiki nawiązywania i zrywania relacji społecznych oraz motywacji ekspresyjnej i instrumentalnej, które temu mogą towarzyszyć; w pracach wchodzących w skład cyklu zawarłam ponadto teoretyczne i empiryczne analizy związku uczestnictwa w sieciach społecznych z:

- przekonaniami społecznymi w postaci zaufania społecznego,
- subiektywnym poczuciem dobrostanu,
- decyzjami o mobilności geograficznej,
- funkcjonowaniem w sferze ekonomicznej.

Przedmiotem badania w osiągnięciu naukowym są zarówno pojedyncze osoby, jak i całe (realne lub symulowane) społeczeństwa.

a. Tytuł osiągnięcia naukowego

Relacje między uczestnictwem w sieciach społecznych a zaufaniem społecznym z uwzględnieniem subiektywnego poczucia dobrostanu, decyzji o mobilności geograficznej i wyników ekonomicznych

b. Publikacje wchodzące w skład osiągnięcia naukowego

Publikacje wchodzące w skład osiągnięcia naukowego wymieniono poniżej w odwrotnej kolejności chronologicznej.

- 1. Growiec Katarzyna (2023).** „Social Networks Dynamics in the Context of Age: an Empirical Investigation” Social Indicators Research, vol. 170, s. 675-711 DOI: 10.1007/s11205-023-03210-w **JCR IF(2023): 3,2; 5-letni IF: 2,5; liczba punktów wg wykazu MNiSW: 100**

Wkład procentowy: 100%

Wkład merytoryczny: samodzielne przygotowanie koncepcji badania (100%), samodzielne przygotowanie przeglądu literatury oraz tła teoretycznego (100%), samodzielne przeprowadzenie i interpretacja analiz statystycznych (100%), napisanie tekstu wraz z jego kolejnymi rewizjami (100%).

- 2. Growiec Katarzyna, Growiec Jakub, Kamiński Bogumił (2022).** „It Matters Whom You Know: Mapping the Links Between Social Capital, Trust and Willingness to Cooperate” Studia Socjologiczne, vol. 2 (245), s. 59-83. DOI: 10.24425/sts.2022.141423 **liczba punktów wg wykazu MNiSW: 70**

Wkład procentowy: 33,3%

Wkład merytoryczny: wiodący udział w przygotowaniu koncepcji badania (75%), samodzielne przygotowanie przeglądu literatury oraz tła teoretycznego, wiodący udział w przygotowaniu kwestionariusza ankiety (75%), udział w pisaniu tekstu oraz jego kolejnych rewizjach (33,3%).

- 3. Growiec Katarzyna, Growiec Jakub, Kamiński Bogumił (2020). "Emergence of Small-World Networks in an Overlapping-Generations Model of Social Dynamics, Trust and Economic Performance" JASSS - Journal of Artificial Societies and Social Simulation, 23(2), Article 8, DOI: 10.18564/jasss.4178 JCR IF(2021): 3,5; liczba punktów wg wykazu MNiSW: 70**

Wkład procentowy: 33,3%

Wkład merytoryczny: udział w przygotowaniu koncepcji badania (33,3%), samodzielne przygotowanie przeglądu literatury oraz tła teoretycznego, wkład w konstrukcję modelu teoretycznego (25%), udział w przygotowaniu zestawu obserwacji empirycznych służących kalibracji i weryfikacji modelu (50%), udział w pisaniu tekstu oraz jego kolejnych rewizjach (33,3%).

- 4. Growiec Katarzyna, Growiec Jakub, Kamiński Bogumił (2018), "Social network structure and the trade-off between social utility and economic performance", Social Networks, vol. 55. s. 31-46, DOI: 10.1016/j.socnet.2018.05.002 JCR IF(2022): 3,1; liczba punktów wg wykazu MNiSW: 200**

Wkład procentowy: 33,3%

Wkład merytoryczny: udział w przygotowaniu koncepcji badania (33,3%), samodzielne przygotowanie przeglądu literatury oraz tła teoretycznego, wkład w konstrukcję modelu teoretycznego (25%), udział w przygotowaniu zestawu obserwacji empirycznych służących kalibracji i weryfikacji modelu (50%), udział w pisaniu tekstu oraz jego kolejnych rewizjach (33,3%).

- 5. Growiec Katarzyna, Jakub Growiec, "Bridging Social Capital and Individual Earnings: Evidence for an Inverted U" (2016), Social Indicators Research, vol. 127, s. 601-631, JCR IF(2023): 3,2; 5-letni IF: 2,5 liczba punktów wg wykazu MNiSW: 100**

Wkład procentowy: 50%

Wkład merytoryczny: udział w przygotowaniu koncepcji badania (50%), samodzielne przygotowanie przeglądu literatury oraz tła teoretycznego, udział w pisaniu tekstu oraz jego kolejnych rewizjach (50%).

- 6. Growiec Katarzyna, Jakub Growiec, (2014), “Social Capital, Trust, and Multiple Equilibria in Economic Performance”, Macroeconomic Dynamics, 18, s. 282-315, DOI 10.1007/s11205-015-0980-z JCR IF(2023): 1,3; 5-letni IF: 0,9 liczba punktów wg wykazu MNiSW: 100**

Wkład procentowy: 50%

Wkład merytoryczny: udział w przygotowaniu koncepcji badania (50%), samodzielne przygotowanie przeglądu literatury oraz tła teoretycznego, udział w pisaniu tekstu oraz jego kolejnych rewizjach (50%).

- 7. Growiec Katarzyna, Jakub Growiec, (2014), “Trusting Only Whom You Know, Knowing Only Whom You Trust: The Joint Impact of Social Capital and Trust on Happiness in CEE Countries”, Journal of Happiness Studies, vol. 15, issue 5, s. 1015-1040, DOI: 10.1007/s10902-013-9461-8 JCR IF(2023): 4,6; 5-letni IF: 4,9 liczba punktów wg wykazu MNiSW: 100**

Wkład procentowy: 50%

Wkład merytoryczny: udział w przygotowaniu koncepcji badania (50%), samodzielne przygotowanie przeglądu literatury oraz tła teoretycznego, udział w pisaniu tekstu oraz jego kolejnych rewizjach (50%).

- 8. Cairns David, Katarzyna Growiec, Jim Smyth, (2013), “Leaving Northern Ireland: youth mobility field, habitus and recession among undergraduates in Belfast”, British Journal of Sociology of Education, vol. 34, no. 4, s. 544-562, DOI: 10.1080/01425692.2012.723869 JCR IF: 2,1(2022), 5-letni IF: 3,2 liczba punktów wg wykazu MNiSW: 140**

Wkład procentowy: 33,3%

Wkład merytoryczny: udział w przygotowaniu koncepcji badania, udział w przygotowaniu przeglądu literatury oraz tła teoretycznego (33,3), samodzielne przeprowadzenie analiz statystycznych i interpretacji uzyskanych wyników, udział w pisaniu tekstu oraz jego kolejnych rewizjach (33,3%).

- 9. Growiec Katarzyna, (2012) „Więzi społeczne, satysfakcja z życia a kryzys finansowy. Przykład Islandii” [w:] K. Skarżyńska (red.), *Między ludźmi. Oczekiwania, interesy, emocje*. Warszawa: SCHOLAR, s. 238-269. **liczba punktów wg wykazu MNiSW: 20****

Wkład procentowy: 100%

Wkład merytoryczny: samodzielne przygotowanie koncepcji badania (100%), samodzielne przygotowanie przeglądu literatury oraz tła teoretycznego (100%), zebranie danych pierwonych na Islandii (100%), przeprowadzenie i interpretacja analiz statystycznych na danych pierwotnych i wtórnych (100%), napisanie tekstu wraz z jego kolejnymi rewizjami (100%).

- 10. Cairns David, Katarzyna Growiec, (2011), "Learning Insularity: Social Capital, Social Learning and Staying at Home among European Youth" [w:] Z. Beckerman, T. Geisen (red.) *Migration, Minorities, and Learning – Understanding Cultural and Social Differences in Education*. New York: Springer, s. 729-742. **liczba punktów wg wykazu MNiSW: 20****

Wkład procentowy: 50%

Wkład merytoryczny: udział w przygotowaniu koncepcji badania (50%), udział w przygotowaniu przeglądu literatury oraz tła teoretycznego, samodzielne przeprowadzenie analiz statystycznych i interpretacji uzyskanych wyników, udział w pisaniu tekstu oraz jego kolejnych rewizjach (50%).

- 11. Growiec Jakub, Katarzyna Growiec, (2010), “Social Capital, Well-Being, and Earnings: Theory and Evidence from Poland”, *European Societies* 12(2), s. 231-255, DOI: 10.1080/14616690902718381 JCR IF(2022): 8,1; 5-letni IF: 11,4 **liczba punktów wg wykazu MNiSW: 140****

Wkład procentowy: 50%

Wkład merytoryczny: udział w przygotowaniu koncepcji badania (50%), samodzielne przygotowanie przeglądu literatury oraz tła teoretycznego, udział w pisaniu tekstu oraz jego kolejnych rewizjach (50%).

c. Omówienie celu naukowego/artystycznego ww. pracy/prac i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania

Celem moich badań naukowych jest, po pierwsze, ocena znaczenia, jakie ma dynamika motywu społecznego przynależności u osób w różnym wieku oraz jakie są konsekwencje realizowania tego motywu w postaci uczestnictwa w specyficznych sieciach społecznych; oraz po drugie, identyfikacja związku uczestnictwa w sieciach społecznych z zaufaniem społecznym, subiektywnym poczuciem dobrostanu, decyzjami dotyczącymi mobilności geograficznej oraz wynikami ekonomicznymi – zarówno, gdy przedmiotem badań są pojedyncze osoby, jak i całe (realne lub symulowane) społeczeństwa.

Moje badania lokują się w nurcie psychologii społecznej i psychologii osobowości. Wypełniają one szereg luk w istniejącej literaturze, wnosząc wartość dodaną w warstwie teoretycznej lub wymiarze empirycznym. W kolejnych rozdziałach poniżej najpierw zarysuję ogólnie podejmowaną przeze mnie tematykę badawczą. Następnie – już w podziale na poszczególne artykuły i rozdziały w monografiach wchodzące w skład cyklu – przedstawię główne założenia moich badań, ich wyniki oraz lukę badawczą, którą pozwalają one wypełnić, zarysowując w ten sposób ich wkład w rozwój dyscypliny naukowej psychologia.

Tło literaturowe przedkładanego osiągnięcia naukowego

Uczestnictwo w sieciach społecznych, struktura i zasoby

Sklonność ludzi do łączenia się w grupy jest jedną z najważniejszych cech gatunku *homo sapiens* (Forsyth, Burnette, 2010). Potrzeba przynależności wyewoluowała jako czynnik prowadzący do przetrwania gatunku (Baumeister, Leary, 1995). Dzięki niej ludzie podejmują zachowania, które sprzyjają włączeniu do grupy lub przeciwdziałają wykluczeniu (Leary et al., 1995; Leary, Downs, 1995; Baumeister, Leary, 1995). Analizując historię gatunku *homo sapiens* sformułowano w szczególności wniosek, że przeciętny człowiek

tworzy wokół siebie sieć społeczną składającą się z około 150 osób – to tzw. liczba Dunbara (Hill, Dunbar, 2003; Dunbar, 2021). Relacje społeczne, które ludzie nawiązują wraz z biegiem swojego życia, różnią się bliskością emocjonalną, trwałością oraz otrzymywanym dzięki nim wsparciem (Antonucci, Akiyama, 1987; Antonucci, Akiyama, Takahashi, 2004; Antonucci et al., 2013). Na bazie tych kryteriów tj. bliskości emocjonalnej, trwałości i wsparcia, można wyróżnić koncentryczne kręgi bliskości w ramach sieci społecznej: każdy kolejny krąg, idąc od środka czyli osoby, która tworzy własną sieć społeczną, jest około trzykrotnie liczniejszy od tego bezpośrednio w nim zawartego, co daje liczebności w przybliżeniu równe 1½, 5, 15, 50 i 150 (Dunbar, Spoors, 1995; Zhou et al., 2005).

Relacje społeczne, poza tym, że różnią się stopniem bliskości emocjonalnej, pełnią też różne funkcje w ramach sieci społecznej. Z tego względu uczestnictwo w sieciach społecznych może być analizowane na różnych wymiarach. Obok surowej liczby osób, z którymi się kontaktujemy, istotna jest też pozycja w sieci społecznej (centralna lub peryferyjna), jak również to, czy kontaktujemy się z osobami podobnymi lub niepodobnymi do nas (Granovetter, 1973; Burt, 1992; Lin, 2001; Kadushin, 2012). Najbliższe relacje, w tym z osobami spokrewnionymi (Wellman, 1979), są najważniejsze z punktu widzenia wsparcia emocjonalnego i poczucia przynależności, natomiast dalsze relacje mogą być efektywniejsze z punktu widzenia przepływu informacji i dostępu do innych zasobów sieciowych – to tzw. „siła słabych więzi” (Granovetter, 1973). Burt (1992) sformułował w tym kontekście koncepcję „dziur strukturalnych” w sieci społecznej, występujących, gdy dwie osoby nie utrzymują bezpośredniej relacji, natomiast są połączone w sieci społecznej pośrednio poprzez osoby trzecie. Wiąże się z tym bezpośrednio pojęcie mostu w strukturze sieci – relacji łączącej odrębne, gęsto powiązane grupy. Obecność dziur i mostów w strukturze sieci społecznej pozwala na efektywniejszy przepływ informacji w porównaniu do sieci gęstej – jest mniejsza redundancja – oraz dostarcza dodatkowych korzyści osobom o pozycji mostu w strukturze sieci w postaci kontroli nad przepływem informacji.

Uczestnictwo w sieciach społecznych pozwala uzyskać dostęp do zasobów sieciowych (Lin, 2001). Za Bourdieu (1986), ogół zasobów, do których osoba uzyskuje dostęp dzięki partycypacji w sieciach społecznych możemy nazwać kapitałem społecznym. Mogą to być bardzo różne zasoby, pozwalające zaspokajać różne potrzeby. Kapitał społeczny jest koncepcją wewnętrznie niejednorodną. Wyodrębnia się m.in. kapitał społeczny wiążący i pomostowy (Gittell i Vidal, 1998; Putnam, 2000). Kapitał wiążący (*bonding*) obejmuje zasoby dostępne dzięki relacjom z osobami podobnymi do nas i mocno z nami związanymi, w szczególności z rodziną; kapitał pomostowy (*bridging*) obejmuje natomiast zasoby, do

których dostęp wymaga przekroczenia głębokich podziałów społecznych i prawdopodobnie stworzenia bardziej złożonej tożsamości społecznej (Roccas, Brewer, 2002; Roccas, 2003; Brewer, Pierce, 2005; Putnam, 2000; Leonard, 2008; Miller et al., 2009; Brewer et al., 2013). Rozróżnienie między kapitałem wiążącym i pomostowym jest funkcjonalnym odpowiednikiem rozróżnienia między – odpowiednio – relacjami homofilnymi i heterofilnymi, przy czym w przypadku kapitału społecznego mówimy nie tyle o samym fakcie utrzymywania relacji, co o zasobach, do których dzięki tym relacjom uzyskuje się dostęp.

Sieci społeczne a motywy społeczne

Motyw społeczny w psychologii społecznej to “świadomy lub automatyczny proces nadający ludzkiemu działaniu energię i kierunek” (Wojciszke, 2012: 45). Do najważniejszych motywów społecznych należą m.in. przynależność społeczna, poznanie, sprawczość i samoocena.

Uczestnictwo w sieciach społecznych może być powiązane z motywami społecznymi, którymi kierują się poszczególne osoby. Osoby, które mają w swej sieci społecznej wiele dziur strukturalnych (unikają domkniętych triad), są na ogół bardziej indywidualistyczne, wewnątrzsterowne i nastawione na takie wartości, jak wolność, autonomia i rywalizacja (Kalish i Robins, 2006; Triandis, 1995; Rotter, 1966); i odwrotnie, osoby tworzące gęste sieci (pełne domkniętych triad) są bardziej kolektywistyczne, zewnątrzsterowne oraz nastawione na posłuszeństwo, bezpieczeństwo i obowiązki. Odwołując się do teorii autokategoryzacji Turnera et al. (1987), Kalish i Robins (2006) stwierdzili, że osoby tworzące sieci społeczne pełne domkniętych triad mają większą skłonność do silnej identyfikacji z grupą własną (*in-group*) w opozycji do grupy obcej (*out-group*), podczas gdy osoby tworzące sieci z wieloma dziurami strukturalnymi silniej zaznaczają odrębność własnego „ja” od grupy własnej.

Literatura psychologiczna dotycząca motywów i procesów determinujących kształt tworzonych sieci społecznych jest relatywnie skąpa, choć jej istotność jest obecnie coraz częściej podnoszona (Bramoullé et al., 2016). Według klasycznej hipotezy podobieństwa (*like-me hypothesis*), najchętniej tworzone są relacje społeczne z osobami do nas podobnymi (Lazarsfeld & Merton, 1954; Marsden, 1988; McPherson et al., 2001; Lin, 2001). Relacje takie, zwane homofilnymi, dostarczają bezpieczeństwa, stabilizacji i przewidywalności, co pozwala redukować niepewność i złożoność świata społecznego. Klasycznym uzasadnieniem hipotezy podobieństwa jest afektywno-wzmocnieniowy model atrakcyjności Byrne’a (1962,

1971), zakładający, że ludzie wyrażają fundamentalną potrzebę logicznego i spójnego światopoglądu, w związku z czym chętnie budują relacje z osobami, które światopogląd ten wzmacniają, a niechętnie – z osobami, które się z nim nie zgadzają, co prowadzi do niepokoju i dezorientacji. Podobnie, teoria dysonansu poznawczego (Festinger, 1950, 1954, 1957) sugeruje, że osoby będą starały się utrzymywać sieć kontaktów społecznych minimalizującą dyskomfort wynikający z interakcji z osobami o odmiennych poglądach i postawach. Identyczny wniosek sformułowano także na bazie teorii równowagi (Heider, 1946; Cartwright i Harary, 1956). Istotny w tej literaturze jest także postulat przechodniości relacji przyjaźni (jeśli osoba A przyjaźni się z B, a B z C, jest prawdopodobne, że również A zaprzyjaźni się z C), co określa się jako tendencję do domykania triad, a co Granovetter (1973) nazwał „silnymi więziami”. Silne relacje z osobami podobnymi do nas, w szczególności z osobami z rodziny oraz bliskimi przyjaciółmi, zaspokajając potrzebę bezpieczeństwa oraz stabilizacji, sprzyjają utrzymaniu *status quo* (Kadushin, 2002, 2012).

Hipoteza podobieństwa jest jednak niewystarczająca, by zrozumieć różnorodność relacji społecznych, które są w praktyce formowane (Durkheim, [1893] 1999; Kalish i Robins, 2006). Émile Durkheim napisał w „O podziale pracy społecznej” ([1893] 1999): „Lubimy tych, którzy są do nas podobni, którzy myślą i odczuwają tak jak my. Ale równie często występuje zjawisko przeciwne: bardzo często zdarza się, że pociągają nas osoby, które nie są do nas podobne, właśnie dlatego, że podobne nie są” (1999: 72). Tworzone i utrzymywane są także relacje heterofilne – czyli relacje z osobami znacząco odmiennymi od nas. Towarzyszą temu inne motywy społeczne. Relacje heterofilne tworzą środowisko bogate w informacje, ale też nieprzewidywalne, sprzyjające innowacjom, otwartości i zmianom. Relacje heterofilne mogą więc służyć zaspokojeniu potrzeby efektywności, towarzyszącej dążeniu do autonomii, rozwojowi osobistemu i realizacji ambicji zawodowych (Bowlby, 1969; Greenberg, 1991; Kadushin, 2002), w czym są często skuteczniejsze od relacji homofilnych (Granovetter, 1973). Ponadto osoby utrzymujące relacje heterofilne relatywnie często pełnią funkcję pomostu (*broker*) w sieci społecznej, łącząc różne części sieci społecznych (*clusters*), które w przeciwnym razie w ogóle by się z sobą nie kontaktowały. Taka pozycja jest dodatkowo korzystna dla tych osób ze względu na kontrolę nad przepływem zasobów w sieci (Burt, 1992). Badania wskazują także, że osoby pełniące funkcję pomostu w sieci społecznej charakteryzują się wysoko rozwiniętą umiejętnością dostosowywania sposobu autoprezentacji do różnych grup, z którymi się kontaktują (Mehra et al., 2001; Kalish & Robins, 2006; Oh & Kilduff, 2008). Relatywnie

częściej są to osoby fizycznie atrakcyjne, częściej też charakteryzują się nonkonformizmem, skłonnością do ryzyka oraz silną potrzebą autonomii (Burt et al., 1998).

Charakterystyki sieci społecznych zależą ponadto od płci tworzących je osób (Moore, 1990; Burt, 1998), wieku (Smith et al., 2015), wykształcenia (Cornwell, 2015; Fischer, Beresford, 2015) i cech osobowości (np. ekstrawersji) (Pollet et al., 2011; Kardos et al., 2017; Selden, Goodie, 2018; Tulin, Lancee & Völker, 2018; Wagner et al., 2014). Wzorce tworzenia i zrywania relacji społecznych zmieniają się w cyklu życia (Fischer & Oliker, 1983; Kalmijn, 2012; Wrzus et al., 2013) oraz oddziałują na nie istotne zdarzenia życiowe, takie jak rodzicielstwo (Bost et al., 2002; Gameiro et al., 2010), wdowieństwo (Morgan, Neal & Carder, 1997; Guiaux, van Tilburg & Broese van Groenou, 2007), bezrobocie (Jackson, 1988) czy migracje (Lubbers et al., 2010; Viry, 2012). Tym niemniej, pomimo burzliwej dynamiki tworzenia i zrywania relacji społecznych w ciągu życia, rozmiar oraz struktura sieci społecznych pozostają zaskakująco stabilne w czasie, zmieniając się jedynie w długim okresie (Wrzus et al., 2013; Fischer, Offer, 2020).

Sieci społeczne a przekonania społeczne

Przekonania społeczne to poglądy na świat społeczny, które “świat nie tylko opisują, ale objaśniają i mówią o tym, jaki powinien być i jak to osiągnąć” (Wojciszke, 2012: 97). Wśród nich wyróżnia się m.in. poglądy na naturę ludzką, poglądy na naturę świata społecznego i polityki. Do tych pierwszych zalicza się zaufanie społeczne. Zaufanie społeczne to przekonanie, że większość ludzi jest godna zaufania, pomocna i uczciwa (Misztal, 1996; Sztompka, 2007).

Uczestnictwo w sieciach społecznych ma istotne znaczenie dla formowania zaufania społecznego (Granovetter, 2005). Zaufanie to jest zaś niezbędne, by relacje społeczne mogły być trwałe oraz by możliwa była kooperacja oraz wzajemność nawet w rutynowych, codziennych interakcjach (Misztal, 1996). Zaufanie społeczne pozwala bowiem zredukować postrzeganą złożoność świata społecznego oraz niepewnych przyszłych wydarzeń (Luhmann, 1979). Ludzie uczą się ufać sobie nawzajem poprzez kontakty właśnie w ramach sieci społecznych (Lewis i Weigert, 1985; Field, 2010; Rainie i Wellman, 2014). Uczenie to jest relatywnie efektywniejsze, gdy większa jest początkowa niepewność oraz jeśli nie istnieją alternatywne mechanizmy kontroli. Z tego względu gęste sieci społeczne, pełne przechodnich relacji łączących ludzi, choć prowadzą do większej kontroli społecznej i zgodności norm społecznych, w mniejszym stopniu sprzyjają budowie zaufania społecznego niż sieci z

większą liczbą dziur strukturalnych i pomostów (Coleman, 1988; Dasgupta, 1988; Meeussen, Agneessens, Delvaux i Phalet, 2018). Mechanizm reputacji i kontrola społeczna, będące funkcjonalnymi substytutami zaufania społecznego (Dasgupta, 1988), są bowiem silniejsze w gęstych sieciach społecznych, w których wszyscy się nawzajem dobrze znają. I odwrotnie, rzadkie sieci – przekazują stosunkowo mniej informacji o reputacji innych osób w sieci społecznej i są przez to mniej skuteczne w sprawowaniu kontroli społecznej. Natomiast brak jest zgodności między wynikami badań dotyczących różnorodności m.in. międzykulturowej i zaufania społecznego na poziomie społeczności (Alesina & Ferrara, 2000; 2002; Costa & Kahn, 2003; Letki, 2008; Dinesen, Schaeffer & Sønderskov, 2020).

Konsekwencje uczestnictwa w sieciach społecznych

Sieci społeczne prowadzą do szeregu konsekwencji dla uczestniczących w nich osób. Oddziałują one na subiektywne poczucie dobrostanu (Cacioppo et al., 2010; Pena-López et al. 2017a,b), znajdowanie pracy (Granovetter, 1973), satysfakcję z pracy (Flap, Volker, 2001), mobilność na rynku pracy oraz prawdopodobieństwo awansu (Podolny, Baron 1997; Słomczyński, Tomescu-Dubrow 2005), wyniki ekonomiczne (Granovetter, 2005), zdrowie fizyczne i psychiczne (Christakis, Fowler, 2009; Erickson, 2003; Kobayashi, 2013) oraz przekonania społeczne i polityczne (Putnam et al., 1993; Putnam, 2000).

Diener i Seligman (2002) zauważyli, że osoby szczęśliwe na ogół spędzają mniej czasu samotnie, a więcej czasu z innymi niż osoby mniej szczęśliwe. Osoby szczęśliwe są też relatywnie bardziej zadowolone z relacji z rodziną, partnerem romantycznym czy bliskimi przyjaciółmi. Autorzy ci stwierdzili, że dobre relacje społeczne są prawdopodobnie warunkiem koniecznym oraz źródłem poczucia szczęścia. Alesina i Giuliano (2010) zauważyli natomiast, że w szczęśliwszych społeczeństwach obserwowane są silniejsze więzi rodzinne. Co zaś najważniejsze, w świetle wyników Christakisa i Fowlera (2009, 2011) osoby szczęśliwsze zajmują na ogół bardziej centralną pozycję w sieci społecznej, podczas gdy osoby nieszczęśliwe najczęściej znajdują się na jej peryferiach. Ludzie często budują relacje z osobami o podobnych poziomach szczęścia, a do tego osoby szczęśliwsze utrzymują przeciętnie więcej relacji społecznych.

Badania Granovettera (2005) wskazują ponadto, że sieci społeczne mają też istotne znaczenie dla wyników ekonomicznych, takich jak dochody indywidualne, z trzech głównych przyczyn: (i) wpływają one na przepływ i jakość dostępnych informacji, (ii) są efektywnym źródłem nagród i kar, (iii) są kontekstem pozwalającym na tworzenie się zaufania

społecznego. Zarówno sama struktura sieci społecznych, jak i poziom zaufania społecznego, wpływają też na wysokość kosztów transakcyjnych, a następnie pośrednio na możliwości implementacji innowacyjnych acz ryzykownych pomysłów w kooperacji z innymi, a także na ogólną skłonność do kooperacji i przedsiębiorczość (Inglehart i Baker, 2000; Florida, 2004; Klapwijk i van Lange, 2009).

Uczestnictwo w sieciach społecznych ma również konsekwencje dla decyzji o migracji oraz jej powodzenia (Munshi, 2014; 2016). Utrzymywanie relacji społecznych z przedstawicielami grupy, z której migranci pochodzą w nowym miejscu, podwyższa poziom uzyskiwanych przez migrantów dochodów (Munshi, 2016). Dzieje się tak z co najmniej trzech powodów: (i) migranci tacy mają łatwiejszy dostęp do uzyskania kredytu oraz (ii) otrzymują lepiej płatne prace, ze względu na to, że członkowie sieci społecznej wywodzący się z ich grupy ręczą za nich w nowym środowisku, (iii) uzyskują z sieci społecznej emocjonalne wsparcie społeczne, które pomaga im radzić sobie z kryzysami. Jednak w decyzji o migracji jako takiej oraz o jej powodzeniu znaczącą rolę odgrywają również sieci społeczne, w których (potencjalni) migranci funkcjonują w miejscu, z którego pochodzą (Munshi i Rosenzweig, 2015). W tym przypadku uczestnictwo w takiej sieci społecznej, zwłaszcza w przypadku, gdy osoba pełni w danej społeczności istotną funkcję, np. w wypadku społeczności rolniczych, będzie przeciwdziałać podjęciu przez osobę decyzji o migracji (Munshi i Rosenzweig, 2006).

Wkład osiągnięcia naukowego do literatury przedmiotu

Poniżej przedstawiam syntetyczne omówienie wkładu moich badań naukowych do dyscypliny psychologia, w podziale na 5 obszarów tematycznych. Wkład ten, wraz ze wskazaniem luk badawczych, omawiam oddzielnie dla poszczególnych artykułów wchodzących w skład przedkładanego cyklu. Niektóre artykuły przywołuję więcej niż raz ze względu na ich szeroki zakres merytoryczny, lokujący je jednocześnie w różnych kontekstach, związanych np. zarówno z uczestnictwem w sieciach społecznych, jak i zjawiskami ekonomicznymi.

- 1) Identyfikacja związku dynamiki nawiązywania i zrywania relacji społecznych oraz motywacji ekspresyjnej oraz instrumentalnej, która temu może towarzyszyć, z wiekiem osób badanych**

Growiec Katarzyna (2023). „Social Network Dynamics in the Context of Age: an Empirical Investigation”. Social Indicators Research. Vol. 170, s. 165-711

Motywy społeczny, którego dotyczy ten artykuł, jest motyw przynależności. Przynależność społeczna to dążenie do nawiązywania i podtrzymywania relacji społecznych oraz utożsamianie się z grupą własną, a odrzucanie grup obcych (Wojciszke, 2012). Potrzeba przynależności to jeden z najsilniejszych motywów społecznych (Baumeister, Leary, 1995), co wynika wprost z faktu, że skłonność ludzi do łączenia się w grupy jest jedną z najważniejszych cech gatunku *homo sapiens* (Forsyth, Burnette, 2010). Uczestnictwo w sieciach społecznych wynika właśnie z chęci realizacji tego motywu społecznego. Przynależność społeczna wywołuje poczucie dumy, zadowolenia z siebie, pewności siebie oraz podnosi samoocenę; wykluczenie społeczne wywołuje natomiast obniżenie samooceny oraz poczucie wstydu, zażenowania i społecznej nieadekwatności. Według niektórych koncepcji samoocena jest bezpośrednio powiązana ze stopniem realizacji motywu przynależności, gdyż stanowi „socjometr” (Leary et al., 1995; Leary i Downs, 1995), który monitoruje poziom poczucia włączenia do grupy oraz wykluczenia przez innych. W życiu codziennym motyw przynależności przejawia się między innymi w tym, że najbardziej preferowaną przez ludzi formą spędzania wolnego czasu są spotkania ze znajomymi, rodziną i imprezy towarzyskie (Domański et al., 2021).

Nan Lin (2001) natomiast w swojej teorii kapitału społecznego wyróżnia dwa rodzaje motywacji, które leżą u podłoża zachowania ludzi: motywację ekspresyjną, która służy ochronie i utrzymaniu dotychczasowych zasobów oraz motywację instrumentalną, która służy uzyskaniu nowych zasobów. Przykładem motywacji ekspresyjnej jest dzielenie się emocjami z bliskimi ludźmi czy szukanie u innych poparcia dla swoich racji. Relacje społeczne mogą być nawiązywane, utrzymywane bądź zrywane, aby realizować motywację ekspresyjną. Relacje społeczne bywają również nawiązywane, utrzymywane i zrywane ze względu na motywację instrumentalną. Utrzymywanie niektórych relacji może być bowiem korzystne z punktu widzenia dostępu do informacji i innych zasobów sieciowych – może ułatwiać zdobycie pracy, awans w miejscu pracy, może być też korzystne z punktu widzenia dochodów czy dostępu do specyficznych dóbr i usług (Granovetter, 1973; Podolny i Baron, 1997; Mouw, 2003). Lin bardzo ogólnie stwierdza, że motywacje te – ekspresyjna i instrumentalna - zdają się zależeć od wieku (2001).

Jeśli wchodzenie w relacje społeczne z innymi ludźmi jest tak ważne dla gatunku *homo sapiens*, to pytanie brzmi: co wiemy na temat tego, jak właśnie wygląda dynamika tych relacji u ludzi w różnym wieku? Jak zależy ona od cech psychologicznych oraz struktury dotychczasowej sieci społecznej, stworzonej przez osobę badaną? Moje badanie odpowiada na te pytania, a przez to wypełnia istotną lukę badawczą, jaką jest identyfikacja zmienności dynamiki nawiązywania i zrywania relacji społecznych w zależności od wieku badanych oraz ocena, w jakim stopniu, w zależności od wieku badanych, za nawiązywanie i zrywanie relacji społecznych odpowiada motywacja ekspresyjna i instrumentalna. Dodatkowo w badaniu kontrolowano szereg różnic indywidualnych, związanych z tworzeniem sieci społecznych, takich jak towarzyskość, pozytywny afekt wobec innych, zaufanie społeczne oraz wybrane charakterystyki sieci społecznych, jak liczba relacji społecznych oraz centralność pozycji zajmowanej w sieci społecznej. Dane uzyskano w ramach badania sondażowego, przeprowadzonego na reprezentatywnej próbie Polaków ($n=1000$).

W badaniu przeprowadziłam empiryczny test trzech istotnych dla dyscypliny psychologia teorii dotyczących potencjalnych zmian dynamiki nawiązywania i zrywania relacji społecznych w ciągu życia. Teorie te to: model konwoju społecznego (Antonucci & Akiyama, 1987; Antonucci, Akiyama & Takahashi, 2004), teoria selektywności społeczno-emocjonalnej (Carstensen, 1992) oraz integrujący te podejścia, najnowszy – model zróżnicowania inwestycji w zasoby (*differential investment in resources (DIRE) model*) opisany przez Huxholda i współautorów (Huxhold et al., 2022). Model konwoju społecznego (Kahn i Antonucci, 1980) zakłada, że ludzie żyją w otoczeniu bliskich i ważnych dla nich emocjonalnie osób, które tworzą „konwój” wokół jednostki. Celem konwoju jest zapewnienie jednostce pomocy, wsparcia i bliskości. Model konwoju przewiduje względną stabilność członkostwa i wielkości konwoju (Antonucci i Akiyama, 1987; Antonucci, Akiyama i Takahashi, 2004). Z kolei teoria selektywności społeczno-emocjonalnej stanowiąca teorię motywacji na przestrzeni życia (Carstensen, 1992), podkreśla, że wraz z wiekiem ludzie stają się bardziej selektywni w swoich relacjach społecznych i celowo ograniczają liczbę relacji społecznych. Zgodnie z tą teorią jednostki dokonują w ciągu swojego życia zróżnicowanych wyborów w odniesieniu do relacji społecznych tak, aby uzyskać korzystny dla siebie na danym etapie życia, bilans korzyści emocjonalnych i informacyjnych z relacji społecznych (Carstensen, 1992, 1995). Wraz z wiekiem zyski emocjonalne z relacji społecznych stają się coraz ważniejsze w stosunku do informacyjnych, w związku z czym liczba relacji społecznych utrzymywanych przez ludzi zostaje ograniczona do tych, którzy z dużym prawdopodobieństwem oferują podniesienie subiektywnego poczucia dobrostanu (efekt

pozytywności). Z kolei model zróżnicowania inwestycji w zasoby (*DIRE model*) wskazuje na inwestowanie czasu i energii osoby w relacje społeczne, różniące się pod względem bliskości emocjonalnej i pokrewieństwa, jako podstawowy mechanizm wyjaśniający tworzenie i utrzymywanie sieci społecznych. Indywidualne cechy, w postaci zdolności np. poznawczych, motywacji i umiejętności, wpływają na ilość, kierunek i skuteczność podjętych inwestycji. Również szerszy kontekst (np. sytuacja życiowa) wpływa na ilość dostępnego czasu i energii oraz na cechy indywidualne osoby. Model ten opisuje dwie pętle sprzężenia zwrotnego: (a) kapitał społeczny (czyli sieci społeczne używane przez osobę do realizacji własnych celów) oddziałuje na sytuację życiową jednostki np. ją polepsza oraz (b) różne rodzaje relacji społecznych mogą wpływać na indywidualne cechy np. poprawa dobrostanu psychicznego czy poziomu samooceny.

Przeprowadzenie empirycznego testu tych trzech bardzo ważnych psychologicznych teorii dotyczących dynamiki nawiązywania i zrywania relacji społecznych w ciągu życia, w oparciu o ten sam zbiór danych, pochodzący od próby reprezentatywnej dla polskiego społeczeństwa, stanowi o istotności wkładu mojego badania do dyscypliny psychologia.

Uzyskane przeze mnie wyniki stanowią potwierdzenie dla modelu konwoju społecznego. Okazuje się bowiem, że liczba relacji społecznych z osobami z rodziny rzeczywiście mniej zmienia się w zależności od wieku niż liczba relacji społecznych ze znajomymi (Wrzus et al., 2013). Ponadto uzyskane wyniki są też częściowo zgodne z teorią selektywności społeczno-emocjonalnej i efektem pozytywności (Carstensen, 1992; Lin, 2001). Wykazałam bowiem, że wśród osób w wieku 15+ nie tylko łączna liczba relacji społecznych, ale również dynamika nawiązywania i zrywania relacji, systematycznie spadają wraz z wiekiem badanych. Relatywnie stabilna w czasie jest tylko liczba relacji społecznych z osobami z rodziny i są to prawdopodobnie relacje względnie najtrwalsze. U osób w wieku 35-54 lat związek nawiązywania, jak i zrywania relacji społecznych jest silniej związany z realizacją motywacji ekspresyjnej lub instrumentalnej niż u młodszych badanych (w wieku w przedziale 15-34 lata). Jednak u osób będących w wieku 55-75 lat ani motywacja ekspresyjna ani instrumentalna nie okazały się istotnymi predyktorami nawiązywania lub zrywania relacji społecznych. Może to być związane z nowymi ograniczeniami, które pojawiają się na tym etapie życia – jak przewiduje model zróżnicowania inwestycji w zasoby (*DIRE model*) – które niwelują znaczenie tych motywacji dla jednostki. Zgodnie z przewidywaniami Lina (2001) wykazałam, że kobiety silniej od mężczyzn kierują się przy nawiązywaniu i zrywaniu relacji społecznych motywacją ekspresyjną, podczas gdy mężczyźni – instrumentalną.

Jeśli chodzi o model zróżnicowania inwestycji w zasoby (*DIRe model*), moje badania potwierdziły, że intensywność nawiązywania i zrywania relacji społecznych zależy od dotychczasowej liczby relacji społecznych i centralności osoby w sieci społecznej. Potwierdziłam zatem występowanie tzw. efektu św. Mateusza (Sloman i Dunham, 2004), tj. osoby o relatywnie dużej liczbie relacji społecznych mają skłonność do zwiększania liczby relacji społecznych, podczas gdy osoby, które mają relatywnie mało relacji społecznych, zdają się je tracić i nie nawiązywać w zamian nowych relacji społecznych. Tymczasem relacje społeczne są przepustką do lepszego dostępu do cennych zasobów i rozwijania umiejętności w zakresie skutecznego zarządzania relacjami społecznymi w ogóle (Baumeister i Leary, 1995; Leary i Downs, 1995; Leary i in., 1995; Sloman, 2008; Mahadevan i in., 2016). Opisane przeze mnie zjawisko jest zatem przykładem tego, jak struktura (tutaj: dotychczasowa sieć społeczna lub centralność w sieci społecznej) może umacniać, ale też ograniczać jednostkę (Giddens, 1984). Dla niektórych osób struktura ułatwia funkcjonowanie (osoby z relatywnie większą liczbą relacji społecznych lub bardziej centralną pozycją w sieci społecznej), podczas gdy dla innych (osoby z relatywnie mniejszą liczbą relacji społecznych lub pozycją peryferyjną) - struktura jest ograniczająca. Istnieje jednak górna granica efektu św. Mateusza wynikająca z ograniczeń czasowych, energetycznych oraz poznawczych osoby (por. *DIRe model*).

Dodatkowym wnioskiem płynącym z moich badań jest to, że tzw. wiek średni odróżnia się od innych grup wiekowych pod względem dynamiki nawiązywania i zrywania relacji społecznych. Po pierwsze, intensywność nawiązywania nowych relacji społecznych jest ujemnie związana z wiekiem osoby, jednak w przypadku osób po 40. roku życia zależność ta słabnie. Po drugie, związek pomiędzy intensywnością zrywania relacji społecznych a wiekiem ma kształt zbliżony do litery U, przy czym najmniej relacji społecznych ulega zerwaniu wśród osób w wieku około 50 lat (choć widoczny wzrost intensywności zrywania relacji społecznych wśród osób 50+ nie jest istotny statystycznie). Po trzecie, o ile liczba utrzymywanych przez badanych relacji społecznych jest malejącą funkcją wieku, co jest zjawiskiem dobrze zbadanym (Wrzus et al., 2013), o tyle związek ten słabnie wśród osób w średnim wieku (szczególnie w wieku 35-50 lat). Jest to nowe odkrycie, które wymaga dalszych badań. Efekt ten można na przykład wiązać z nowym znaczeniem tzw. wieku średniego w kulturze jako nowego początku (Hagestad i Settersten, 2017).

Chociaż wyniki zaprezentowane przeze mnie są zasadniczo zgodne z metaanalizą przeprowadzoną przez Wrzus et al. (2013), dostarczają one także kilku nowych ustaleń. Po pierwsze, wykazałam, że chociaż liczba relacji społecznych jest malejącą funkcją wieku

zarówno w młodym wieku, jak i w starszym wieku, to w średniej dorosłości jest co najmniej stała, a nawet nieznacznie wzrasta. Po drugie, potwierdziłam, że relacje społeczne z rodziną są stabilniejsze w porównaniu z relacjami społecznymi ze znajomymi z pracy i innymi znajomymi. Po trzecie, korzystając z nieliniowego uogólnionego modelu addytywnego (GAM) oraz dzięki analizie danych z rozbudowanego zbioru danych, zawierającego pytania nie tylko o liczbę relacji społecznych, ale także dynamikę nawiązywania i zrywania relacji społecznych, pokazano różnice między różnymi grupami wiekowymi z większą niż dotychczas wnikliwością. Podczas gdy Wrzus et al., (2013) koncentrowali się niemal wyłącznie na danych dla dwóch grup wiekowych: najmłodszej i najstarszej, w moim artykule przeanalizowałam dane dla osób w wieku od 15 do 75 lat.

Badanie przeprowadziłam w ramach kierowanego przeze mnie grantu pt. "Potrzeba poznawczego domknięcia, samoocena, sprawczość oraz wspólnotowość a partycypacja w sieciach społecznych" (grant NCN, Opus, 2019/35/B/HS6/01421). Artykuł, w którym zawarłam jego wyniki, ukazał się w czasopiśmie *Social Indicators Research* (IF=3,2; 100 pkt. MNiSW), które ma długą tradycję (istnieje od 1974 r.) i odgrywa kluczową rolę w badaniach nad jakością życia.

2) Identyfikacja związku uczestnictwa w sieciach społecznych z przekonaniami społecznymi dotyczącymi zaufania społecznego

- a. **Growiec Katarzyna**, Growiec Jakub, Kamiński Bogumił (2022). "It Matters Whom You Know: Mapping the Links Between Social Capital, Trust and Willingness to Cooperate" Studia Socjologiczne. 2: 59-83.
- b. **Growiec Katarzyna**, Growiec Jakub, Kamiński Bogumił (2020). "Emergence of Small-World Networks in an Overlapping-Generations Model of Social Dynamics, Trust and Economic Performance" JASSS - Journal of Artificial Societies and Social Simulation, 23(2), Article 8
- c. **Growiec Katarzyna**, Growiec Jakub, Kamiński Bogumił (2018), "Social Network Structure and the Trade-Off Between Social Utility and Economic Performance", Social Networks, vol. 55. s. 31-46
- d. **Growiec Katarzyna**, Jakub Growiec, (2014), "Social Capital, Trust, and Multiple Equilibria in Economic Performance", Macroeconomic Dynamics, 18, s. 282-315

Growiec Katarzyna, Growiec Jakub, Kamiński Bogumił (2018), "Social network structure and the trade-off between social utility and economic performance", Social Networks, vol. 55. s. 31-46

Badanie to stanowi wkład do obszernej literatury na temat powiązań między strukturą sieci społecznych a zaufaniem społecznym, skłonnością do kooperacji, użytecznością czerpaną z relacji społecznych i wynikami ekonomicznymi. Jednym z pierwszych reprezentantów tego nurtu jest amerykański naukowiec Robert D. Putnam. We wpływowej książce napisanej wraz ze współautorami (Putnam i in., 1993) argumentował, że wyraźna różnica w poziomie zaufania społecznego oraz wynikach gospodarczych pomiędzy północnymi i południowymi Włochami ma swoje korzenie około 1000 roku naszej ery, kiedy to w północnych Włoszech istniało wiele miast-państw, a południowe Włochy zostały podbite przez Normanów. Zarządzanie na Północy było bardziej demokratyczne i wzmacniało zaufanie społeczne, podczas gdy na Południu było hierarchiczne i feudalne. Skutkowało to dużymi różnicami w poziomie uogólnionego zaufania społecznego pomiędzy Północą i Południem, które utrzymują się do dnia dzisiejszego. Według Putnama i współpracowników (1993), wyższy poziom uogólnionego zaufania doprowadził z kolei przez stulecia do relatywnie lepszej sytuacji gospodarczej i politycznej na Północy niż na Południu obecnych Włoch. Argument ten jest zgodny z jeszcze wcześniejszą, pionierską pracą Edwarda C. Banfielda (1958), który powiązał nieufność panującą w południowych Włoszech z silnymi relacjami rodzinnymi. Twierdził, że Włosi z Południa są do tego stopnia oddani członkom własnej rodziny, że nie ufają obcym i odmawiają współpracy z nimi przy jakiegokolwiek inicjatywie wykraczającej poza ewidentny i natychmiastowy interes własnej rodziny, co nazwał „amoralnym familizmem”. W rezultacie przez takie zachowania ugruntowują dotychczasową sytuację i nie pozwalają jej polepszyć. Powiązania pomiędzy strukturą sieci społecznej, zaufaniem społecznym i wynikami gospodarczymi badał także Fukuyama (1995). Według tego autora sukces w biznesie i bogactwo wymagają „spontanicznej towarzyskości”, będącej wynikiem zaufania społecznego i wspólnych wartości. Jednakże w społeczeństwach mniej zamożnych biznes zaczyna się zwykle w rodzinach i często tam pozostaje, ponieważ zaangażowane w niego osoby nie mogą budować relacji społecznych opartych na zaufaniu z osobami niespokrewnionymi, co ogranicza ich przedsiębiorczość i podnosi koszty transakcyjne. Z kolei w społeczeństwach o wysokim poziomie zaufania społecznego osoby częściej nawiązują relacje społeczne z osobami niespokrewnionymi. W rezultacie uczestnictwo w sieciach społecznych w społeczeństwach o wysokim poziomie zaufania

społecznego jest dynamiczniejsze niż w społeczeństwach o niskim poziomie zaufania. W społeczeństwach nieufnych brakuje ponadto instytucji pośredniczących pomiędzy rodziną a państwem, co tworzy „próżnię socjologiczną” (Nowak, 1979), co dodatkowo pogarsza przepływ informacji, wdrażanie innowacyjnych pomysłów oraz skłonność do kooperacji (Zak i Knack, 2001; Florida, 2004; Algan i Cahuc, 2010). Kolejny badacz tego nurtu - Michael Woolcock (1998) podkreślił, że to struktura sieci społecznej kształtuje zaufanie społeczne, a nie odwrotnie. To bowiem zaufanie społeczne i skłonność do kooperacji zdaniem Woolcocka są konsekwencjami, „korzyściami”, które stanowią efekt uczestniczenia w sieciach społecznych o określonych właściwościach (Woolcock, 1998).

W jaki sposób jednak charakterystyki struktury sieci społecznej poszczególnych osób, takie jak ich pozycja w sieci, liczba utrzymywanych przez nie relacji społecznych oraz homofilność lub heterofilność tych relacji, przekładają się na wyniki na poziomie makro (całych społeczności lub społeczeństw)? Czy społeczeństwa o różnych strukturach sieci społecznych będą osiągać systematycznie różne poziomy zaufania społecznego, skłonności do kooperacji, a może nawet różne wyniki ekonomiczne? Brak jasnej odpowiedzi na te pytania wskazuje na występowanie luki badawczej. W celu jej wypełnienia sformułowałam, wraz ze współautorami, symulacyjny model wieloagentowy opisujący mechanizmy wpływu struktury sieci społecznej na zaufanie społeczne, skłonność do kooperacji, oraz ich jeszcze dalsze konsekwencje: użyteczność czerpaną z relacji społecznych oraz wyniki ekonomiczne.

W bieżącym badaniu zależności opisane przez Putnama i in. (1993), Fukuyamę (1995) oraz Woolcocka (1998) zostały uwzględnione jako założenia w nowatorskim modelu wieloagentowym bazującym na strukturze sieci zaproponowanej przez Watts i Strogatza (1998). Skonstruowany model pozwala budować sztuczne społeczeństwa o różnych strukturach sieci społecznych, aby zobaczyć, jak wpływają one na zmienne wynikowe modelu, takie jak zaufanie społeczne, skłonność do kooperacji, użyteczność z relacji społecznych czy wyniki ekonomiczne. Model pozwala zrozumieć, jak mikro-charakterystyki struktury sieci społecznej poszczególnych osób przekładają się na wyniki na poziomie makro (całego społeczeństwa lub społeczności). Parametry modelu dobrano w oparciu o wyniki autorskiego badania sondażowego, przeprowadzonego na reprezentatywnej próbie Polaków ($n=1000$). Z kolei weryfikację jego implikacji oparto o dane międzynarodowe z European Social Survey (ESS).

W modelu założono, że społeczeństwa różnią się pod względem tego, jak gęste są ich sieci społeczne, jak wiele jest w nich odrębnych lokalnych klik oraz na ile kliki te mają charakter rodzinny. Uwzględniono cztery charakterystyki uczestnictwa w sieciach

społecznych na poziomie indywidualnym: (i) liczbę relacji społecznych, (ii) centralność danej osoby w sieci społecznej, (iii) pomostowy kapitał społeczny (relacje heterofilne czyli z osobami niepodobnymi do nas samych) i (iv) wiążący kapitał społeczny (relacje homofilne czyli z osobami podobnymi do nas samych) (Burt, 1992; Putnam, 2000; Lin, 2001). Przyjęto ponadto, że społeczeństwa różnią się pod względem dominujących norm i wartości, w szczególności dotyczących ważności kontaktów z rodziną. Zbadano mechanizmy, które te różnice przekładają na różne poziomy zaufania społecznego i skłonności do kooperacji w społeczeństwie jako całości. Następnie zidentyfikowano warunki, przy których ludzie zmuszeni są dokonywać wyboru między realizacją swoich celów ekonomicznych a użytecznością z relacji społecznych.

Wkładem tego artykułu do literatury jest wykazanie, że (i) społeczeństwa, które mają gęstsze sieci społeczne (czyli takie, w których występuje więcej powiązań), mniej klik w strukturze oraz w których kliki nie mają charakteru rodzinnego, są zamożniejsze; (ii) zależność między użytecznością z relacji społecznych a gęstością sieci społecznej, w której się uczestniczy, jest odwrotnie U-kształtna; oznacza to, że ani sieci społeczne z bardzo luźnymi połączeniami ani sieci bardzo ściśle powiązanych ze sobą osób nie są sprzyjające; (iii) zależność między użytecznością z relacji społecznych a częstotliwością występowania silnych rodzinnych klik w społeczeństwie jest dodatnia; (iv) jeśli w danym społeczeństwie kontakty z rodziną są wysoko cenione, wówczas ludzie muszą wybierać między użytecznością z relacji społecznych a maksymalizowaniem sukcesu ekonomicznego. Wówczas optymalne są sieci społeczne o charakterystyce tzw. małego świata (*small world networks*, por. Watts i Strogatz, 1998); w przeciwnym razie optymalne są sieci bardzo inkluzywne, pozbawione klik. Wyniki modelowe potwierdziły zatem, że – przy realistycznych założeniach – optymalna struktura sieci społecznych w społeczeństwie to nie sieć losowa, lecz (znana z badań empirycznych) *sieć małego świata*, w której dwie dowolne osoby na świecie są ze sobą powiązane około 6 pośrednikami, co wykazało badanie „świat jest mały” Stanleya Milgrama z 1967 roku (Milgram, 1967, 1969; Travers & Milgram, 1969; Backstrom et al., 2012), uznawane za jedno z ważniejszych badań w naukach społecznych (McCarty et al., 2019).

Ponadto wykorzystano rozbudowaną specyfikację modelu, aby uzyskać dodatkowe, szczegółowe wyniki, możliwe do empirycznego przetestowania w ewentualnych późniejszych badaniach. Mianowicie przeanalizowano powiązania mikro–makro, obecne w modelu wieloagentowym i ustalono, że: (i) w społeczeństwach charakteryzujących się gęstymi sieciami społecznymi, korelacja między liczbą relacji społecznych a zaufaniem społecznym,

skłonnością do kooperacji, użytecznością z relacji społecznych czy dochodami na poziomie indywidualnym jest niższa niż w społeczeństwach, gdzie sieci społeczne są luźniejsze, (ii) zaufanie społeczne jest funkcjonalnym substytutem gęstości sieci społecznych, tj. w społeczeństwach o wysokim poziomie zaufania społecznego, korelacja między liczbą relacji społecznych a użytecznością z relacji społecznych oraz dochodami na poziomie indywidualnym jest niższa, a w społeczeństwach charakteryzujących się gęstymi sieciami społecznymi, korelacja między indywidualnym zaufaniem społecznym a użytecznością z relacji społecznych oraz dochodami jest niższa; (iii) w gęstych sieciach społecznych oraz w społeczeństwach o wysokim przeciętnym poziomie zaufania społecznego, korelacja pomiędzy indywidualnym poziomem użyteczności z relacji społecznych i dochodami jest ujemna, podczas gdy w przypadku rzadszych sieci społecznych oraz przy niskim przeciętnym poziomie zaufania społecznego, korelacja ta staje się dodatnia; (iv) w społeczeństwach charakteryzujących się gęstymi sieciami społecznymi, korelacja pomiędzy indywidualnym poziomem kapitału społecznego wiążącego a liczbą relacji społecznych, centralnością w sieci oraz kapitałem społecznym pomostowym jest relatywnie niższa (i często ujemna) niż w społeczeństwach, gdzie sieci społeczne są luźniejsze (gdzie może ona być dodatnia).

Artykuł ten powstał w ramach projektu badawczego OPUS 6 nr 2013/11/B/HS4/01467 Narodowego Centrum Nauki pt. „Struktura sieci społecznej a skłonność do kooperacji i dochody indywidualne: model symulacyjny i wyniki empiryczne”.

Ze względu na światową renomę czasopisma *Social Networks* (IF=3,1; 200 pkt. MNiSW) i jego rolę w kształtowaniu agendy badań nad sieciami społecznymi, artykuł ten uważam za jeden z największych sukcesów publikacyjnych w dotychczasowej karierze naukowej. Ponadto zastosowane tu modelowanie ilościowe z wykorzystaniem symulacyjnego modelu wieloagentowego było pionierskie w psychologii.

Growiec Katarzyna, Growiec Jakub, Kamiński Bogumił (2020). "Emergence of Small-World Networks in an Overlapping-Generations Model of Social Dynamics, Trust and Economic Performance" JASSS - Journal of Artificial Societies and Social Simulation, 23(2), Article 8

Omówiony powyżej model wieloagentowy został następnie rozszerzony. Wraz ze współautorami sformułowaliśmy mianowicie symulacyjny model wieloagentowy analogiczny do powyższego, również oparty na strukturze sieci Watts'a i Strogatza (1998), uwzględniający jednak dodatkowo dynamikę tworzenia sieci społecznej w czasie. Relacje społeczne tworzone

i zrywane są tu w procesie indywidualnych decyzji poszczególnych agentów w modelu symulacyjnym. Przyjęto założenie, że tworzenie nowych relacji odpowiada motywowi ekspresyjnemu (zwiększenie satysfakcji z relacji społecznych) lub instrumentalnemu (poprawa wyniku ekonomicznego). Dynamika zrywania relacji zależy natomiast od bliskości rodzinnej agentów (im bliżej, tym trudniej zerwać relację). Ponadto – zgodnie z wynikami empirycznymi z innego mojego artykułu (omówionego w punkcie pierwszym powyżej) – przyjęto, że dynamika nawiązywania i zrywania relacji społecznych spada wraz z wiekiem. Jest to pierwsze w literaturze badanie opisujące w sposób ilościowy tworzenie się zaufania społecznego i skłonności do kooperacji w kontekście dynamicznie zmieniającej się struktury sieci społecznej. Centralnym pytaniem badawczym niniejszego artykułu było, czy w długookresowej równowadze powstawać będzie sieć społeczna o strukturze tzw. *sieci małego świata*?

W 1967 roku Stanley Milgram opracował i przeprowadził jedno z ważniejszych badań w naukach społecznych – „świat jest mały” (McCarty et al., 2019). Milgram chciał się dowiedzieć, ilu jest przeciętnie pośredników pomiędzy dwiema losowo dobranymi osobami w populacji tak wielkiej, jak całe społeczeństwo amerykańskie. Zaprojektował w tym celu badanie, które polegało na tym, że badani byli proszeni o przesłanie pocztą listu do wskazanego z imienia i nazwiska biznesmena z Bostonu. Mieli to zrobić przez pośredników (gdyż nikt z badanych nie znał osobiście wskazanego biznesmena). Pośrednikiem mogła być tylko osoba dobrze znana badanemu (przyjaciół, znajomy lub członek rodziny). W ten sposób miały powstać łańcuszki pośredników, które finalnie doprowadzić miały do kogoś, kto osobiście znał biznesmena z Bostonu. Dzięki tej metodzie i jej drobnym późniejszym modyfikacjom, próbowano zademonstrować, zdefiniować oraz zmierzyć rzeczywistą skalę powiązań pomiędzy członkami każdego społeczeństwa (Travers & Milgram, 1969; McCarty et al., 2019). W oparciu o te badania Milgram stwierdził, że dowolne dwie osoby na świecie łączy średnio sześciu pośredników czyli sześć stopni separacji (Milgram, 1967, 1969; Travers & Milgram, 1969; Korte & Milgram, 1970). Dlaczego jednak tak się dzieje? Jakie motywy nawiązywania i zrywania relacji społecznych są odpowiedzialne za powstawanie takich właśnie struktur sieci? Co prawda, właściwości układów dynamicznych prowadzących do powstawania *sieci małego świata* analizowano już w literaturze dotyczącej abstrakcyjnych sieci (grafów), jednak w literaturze tej działania poszczególnych osób (węzłów w grafie) traktowane były w sposób bardzo uproszczony (Watts & Strogatz, 1998). Brak badań, w których działania te oparto by na podstawach psychologicznych wskazuje na występowanie luki badawczej, którą moje badanie wypełnia.

W moim badaniu wykazano, że w symulowanych społeczeństwach w długookresowej równowadze rzeczywiście będzie powstawać sieć społeczna o strukturze *sieci małego świata*, tj. o niewielkiej przeciętnej liczbie stopni separacji – czyli taka, jaką widać w rzeczywistych społeczeństwach (Travers & Milgram, 1969; Korte & Milgram, 1970; Backstrom et al., 2012; Kadushin, 2012). Wskazuje to na wysoką trafność przyjętych w prezentowanym modelu symulacyjnym założeń teoretycznych oraz to, że w założeniach tych faktycznie ujęto najważniejsze aspekty dynamiki relacji społecznych. Ponadto model ten wykazuje dużą zgodność z danymi empirycznymi na poziomie jednostkowym oraz generuje interesujące predykcje na poziomie całych społeczeństw.

Przeprowadzone w badaniu symulacje wskazują również, że społeczeństwa o większej częstotliwości rekonfiguracji sieci społecznej powinny być przeciętnie bardziej ufne, skłonne do kooperacji i zamożniejsze – natomiast też powinny przeciętnie mieć niższą użyteczność z relacji społecznych i charakteryzować się słabszymi relacjami rodzinnymi. Wykazano także, że w społeczeństwach, w których trwałość relacji społecznych silnie zależy od powiązań rodzinnych, zaufanie społeczne, skłonność do kooperacji oraz przeciętne dochody są niższe, za to wyższy jest poziom użyteczności z relacji społecznych. Są to nowe, interesujące predykcje modelowe, które można będzie w przyszłości sprawdzić empirycznie.

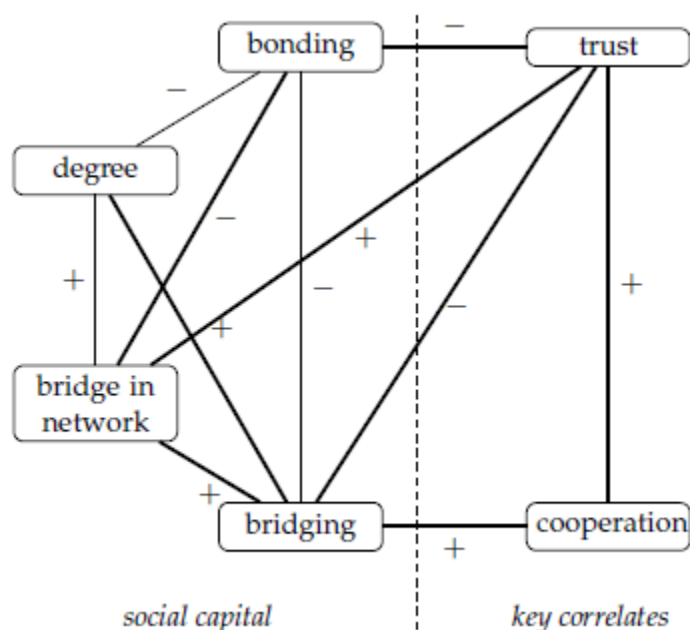
Artykuł ten powstał w ramach projektu badawczego OPUS 6 nr 2013/11/B/HS4/01467 Narodowego Centrum Nauki pt. „Struktura sieci społecznej a skłonność do kooperacji i dochody indywidualne: model symulacyjny i wyniki empiryczne”.

Growiec Katarzyna, Growiec Jakub, Bogumił Kamiński (2022). „It Matters Whom You Know: Mapping the Links Between Social Capital, Trust and Willingness to Cooperate”. Studia Socjologiczne, 2(245):59-83.

W kolejnym badaniu przeprowadzono empiryczną weryfikację części z omówionych powyżej zależności. Badanie to podejmuje mianowicie zagadnienie związku czterech charakterystyk sieci społecznych poszczególnych osób, tj. liczba relacji społecznych, pozycja mostu w sieci, pomostowy kapitał społeczny (relacje heterofilne) oraz wiążący kapitał społeczny (relacje homofilne), z przekonaniami społecznymi w postaci zaufania społecznego. Badanie to powstało w oparciu o dane z badania sondażowego, przeprowadzonego na reprezentatywnej próbie Polaków ($n=1000$) w ramach projektu badawczego finansowanego przez NCN. W oparciu o współczynniki korelacji oraz modele regresji zidentyfikowano mapę zależności tych wymiarów pomiędzy sobą oraz względem kluczowych innych korelatów,

takich jak zaufanie społeczne czy skłonność do kooperacji. Dzięki analizie owych 4 wymiarów stworzono „wewnętrzną mapę kapitału społecznego” (rys. 1). Już samo to jest istotnym wkładem do literatury, gdyż wedle mojej wiedzy w żadnej wcześniejszej pracy nie przeprowadzono koncepcyjnie spójnego, równoczesnego pomiaru empirycznego wszystkich tych czterech charakterystyk sieci społecznych.

Rys. 1. Mapa zależności pomiędzy charakterystykami sieci społecznych oraz zaufaniem społecznym i skłonnością do kooperacji.

Uwagi: + dodatnia zależność, - ujemna zależność. Linie pogrube oznaczają odporne zależności, tj. te, które występują również przy uwzględnieniu zmiennych kontrolnych.

Źródło: Growiec, Growiec, Kamiński (2022), rys. 1.

Od strony teoretyczno-konceptualnej badanie to stawia sobie natomiast za cel postawienie mostu pomiędzy badaniami dotyczącymi kapitału społecznego rozumianego jako dostęp do różnego rodzaju zasobów sieciowych (m.in. Bourdieu, 1986; Putnam, 2000; Lin, 2001) oraz badaniami skupiającymi się na strukturze sieci społecznych (m.in. Burt, 1992, 2005, 2010) i wykazanie, że oba te podejścia teoretyczne można połączyć w jednej spójnej ramie. Zgodnie z sugestiami literatury przyjęto, że wiążący kapitał społeczny i pomostowy kapitał społeczny nie mieszczą się na jednej skali, lecz stanowią odrębne kategorie kapitału społecznego. Relacje homofilne mierzone są przez intensywność kontaktów z rodziną na tle pozostałych kontaktów, a heterofilne – poprzez ocenę różnorodności osób, z którymi osoba badana utrzymuje relacje społeczne. Uzyskane wyniki wskazują, że osoby pełniące rolę mostu

w sieci społecznej mają na ogół wyższą łączną liczbę utrzymywanych relacji, jak również więcej relacji heterofilnych, a mniej homofilnych. Ponadto osoby o większej łącznej liczbie relacji mają więcej relacji heterofilnych. Wymiary relacji homo- i heterofilnych są ze sobą zasadniczo nieskorelowane.

Mając w ręku wskaźniki związane z ww. czterema charakterystykami sieci społecznych, w artykule przeprowadzono ocenę zależności pomiędzy nimi a zaufaniem społecznym oraz skłonnością do kooperacji. Wyodrębniono przy tym zaufanie społeczne zgeneralizowane, jak również partykularne do osób, z którymi osoby badane utrzymują relacje społeczne (rodzina, przyjaciele, znajomi). Podobne rozróżnienie zastosowano także w odniesieniu do skłonności do kooperacji (zgeneralizowana vs. partykularna). Uzyskane wyniki sugerują wyraźną, statystycznie istotną rolę relacji heterofilnych w kształtowaniu skłonności do kooperacji, jak również (co zaskakujące) ich negatywny związek z zaufaniem społecznym (w obu ujęciach). Ponadto wykazano, że osoby w pozycji mostu w sieci są przeciętnie bardziej ufne (zarówno w wersji uogólnionej, jak i spartykularyzowanej), a osoby o dużej liczbie relacji homofilnych wykazują niższe zaufanie społeczne zgeneralizowane. Wkład tych wyników empirycznych do literatury przedmiotu wynika z faktu, że dzięki zastosowaniu precyzyjniejszego niż we wcześniejszych badaniach pomiaru charakterystyk sieci społecznej, możliwa jest również bardziej zniuansowana ocena ich zależności z zaufaniem oraz skłonnością do kooperacji.

Uzyskane wyniki empiryczne wpisują się w literaturę psychologiczną dotyczącą różnych motywów zawierania relacji społecznych (ekspresyjnych, instrumentalnych) oraz przekonań społecznych. Są one zgodne z teorią Misztal (1996), która podkreślała, że zaufanie społeczne może być determinowane przez inny zestaw zmiennych niż skłonność do kooperacji („kooperacja jest raczej efektem ubocznym, a nie źródłem zaufania”). Potwierdzają też tezy Woolcocka (1998), który pisał o tym, że kapitał społeczny może być źródłem cennych zasobów, ale może też mieć „negatywne” skutki tam, gdzie uczestnictwo w sieciach społecznych ogranicza zachowania jednostki i jej zdolność autonomicznego działania. Paradoksalny wynik „kooperacji bez zaufania” wśród osób z dużą liczbą heterofilnych relacji społecznych można natomiast powiązać z obserwacją, że sieci społeczne, które są bardzo silnie wewnętrznie zróżnicowane, mogą nie realizować funkcji przekazywania wartości i norm społecznych (Meeussen et al., 2018), ponieważ nie dostarczają wspólnej tożsamości.

Artykuł ten powstał w ramach kierowanego przeze mnie projektu badawczego pt. “Potrzeba poznawczego domknięcia, samoocena, sprawczość oraz wspólnotowość a partycypacja w sieciach społecznych” (grant NCN, Opus, 2019/35/B/HS6/01421).

Growiec Katarzyna, Jakub Growiec, (2014), “Social Capital, Trust, and Multiple Equilibria in Economic Performance”, *Macroeconomic Dynamics*, 18, s. 282-315

W tym badaniu zaproponowano natomiast zmatematyzowany model teoretyczny zakładający międzyokresową maksymalizację subiektywnego poczucia dobrostanu. Model służy scharakteryzowaniu mechanizmu „błędnego koła”, kiedy to niewielka liczba relacji heterofilnych skutkuje nieufnością, która z kolei utrudnia nawiązywanie relacji – i odwrotnie: duża liczba relacji heterofilnych, zgodnie z teorią społecznego uczenia się (Bandura, 2015) sprzyja budowie zaufania społecznego, które z kolei ułatwia nawiązywanie dalszych tego typu relacji. Występowanie tego rodzaju dynamiki prowadzi do powstawania dwóch alternatywnych stabilnych równowag – „złej” równowagi z niskim pomostowym kapitałem społecznym i niskim zaufaniem społecznym oraz „dobrej” równowagi z wysokim pomostowym kapitałem społecznym i wysokim zaufaniem społecznym. W „złej” równowadze utrwalają się również relatywnie niskie dochody i niski poziom subiektywnego poczucia dobrostanu; w „dobrej” równowadze obie te zmienne są trwale wysokie. Ponadto model implikuje, że przy ustalonym poziomie zaufania społecznego zależność pomiędzy pomostowym kapitałem społecznym a dochodami jest odwrotnie U-kształtna.

Mechanizm teoretyczny wpisany w ten model opiera się na kilku istotnych założeniach, bazujących na ustaleniach literatury psychologicznej. Po pierwsze, że subiektywne poczucie dobrostanu zależy od konsumpcji, jak również uczestnictwa w sieciach społecznych (Helliwell, 2003; O’Brien i Quimby, 2006; Diener & Biswas-Diener, 2010). Po drugie, że pomostowy kapitał społeczny sprzyja nawiązywaniu kontaktów biznesowych oraz ogranicza koszty transakcyjne (Dasgupta, 2002; Burt, 2005). Po trzecie, że relacje heterofilne szybciej i częściej ulegają zerwaniu niż homofilne (Burt, 2002), a ich nawiązywanie wymaga poświęcenia czasu, którego zasób jest ograniczony. Wkładem badania do literatury jest wykazanie, że założenia te dopuszczają możliwość powstawania alternatywnych stabilnych równowag, co oznacza, że w poszczególnych społeczeństwach poziom zaufania społecznego, a także dochodów oraz subiektywnego poczucia dobrostanu, może być uwarunkowany historycznie i trudny do zmiany.

3) Identyfikacja konsekwencji uczestnictwa w sieciach społecznych dla subiektywnego poczucia dobrostanu

Growiec Katarzyna, Growiec Jakub, (2014), "Trusting Only Whom You Know, Knowing Only Whom You Trust: The Joint Impact of Social Capital and Trust on Happiness in CEE Countries", *Journal of Happiness Studies*, vol. 15, issue 5, s. 1015-1040

Badanie to podejmuje zagadnienie zależności między uczestnictwem w sieciach społecznych a poczuciem szczęścia i zadowoleniem z życia w społeczeństwach krajów Europy Środkowej i Wschodniej. Ma ono charakter empiryczny. Analizy zostały przeprowadzone na danych *World Values Survey* – jednego z najbardziej wiarygodnych i szeroko stosowanych w naukach społecznych badań międzynarodowych. Stwierdzono, zgodnie z przewidywaniami sformułowanymi na bazie literatury, że między uczestnictwem w sieciach społecznych a poczuciem szczęścia i zadowolenia z życia występują obustronne zależności przyczynowe. W badaniu podjęto też próbę wyizolowania wpływu uczestnictwa w sieciach społecznych na subiektywne poczucie dobrostanu z wykorzystaniem metody zmiennych instrumentalnych.

Subiektywne poczucie dobrostanu (*subjective well-being*, SWB) odnosi się do tego, jak ludzie doświadczają i oceniają swoje życie oraz określone domeny i działania w swoim życiu (Diener & Biswas-Diener, 2010). „Subiektywne poczucie dobrostanu często bywa w pewnym stopniu powiązane z obiektywną sytuacją życiową danej osoby, ale zależy również od jej myśli i uczuć dotyczących owej sytuacji. Subiektywne poczucie dobrostanu obejmuje zadowolenie z życia oraz to, jak dana osoba ocenia ważne dziedziny swojego życia, takie jak praca, stan zdrowia czy związki intymne” (Diener & Biswas-Diener, 2010: 18). W ciągu ostatniej dekady zainteresowanie subiektywnym poczuciem dobrostanu znacznie wzrosło wśród badaczy, polityków, krajowych urzędów statystycznych, mediów i społeczeństwa. Wskaźniki subiektywnego poczucia dobrostanu mogą w szczególności posłużyć do monitorowania jakości życia społeczeństw, a przez to do potencjalnie efektywniejszego kształtowania polityki społecznej (Krueger i in., 2009; Layard, 2006).

Subiektywne poczucie dobrostanu można podzielić na trzy składowe: poczucie szczęścia, satysfakcję z życia oraz pozytywny afekt – lub inaczej przewagę afektu pozytywnego nad afektem negatywnym (Juczyński, 2001; Steel i in., 2008). Obecnie

większość badaczy jest zdania, że subiektywne poczucie dobrostanu zawiera zarówno komponent emocjonalny, jak i poznawczy (Campbell i in., 1976; Czapiński, 2004; Diener i in., 2004). Komponent emocjonalny to poczucie szczęścia, pozytywny oraz negatywny afekt, a poznawczy – satysfakcja z życia, która najbardziej z tych trzech komponentów subiektywnego poczucia dobrostanu jest zbliżona do starożytnej *eudajmonii* (Argyle i in., 1989; Argyle, Lu, 1990a,b; Diener, 1984; Diener i in., 1985, 1999; Watson i in., 1988). Satysfakcja z życia i poczucie szczęścia są silnie ze sobą skorelowane, ale stanowią odrębne konstrukty – satysfakcja z życia jest m.in. silniej uwarunkowana sytuacją finansową (Inglehart i in., 2008). Stąd na przykład po upadku komunizmu w krajach postsocjalistycznych zaobserwowano, że satysfakcja z życia spadła, podczas gdy poczucie szczęścia (warunkowane większą ilością autonomii) – wzrosło (Inglehart i in., 2008).

Są również w literaturze obecne podejścia, według których dobrostan psychiczny powinien być traktowany albo wyłącznie jako poznawcza ocena własnego życia jako całości (Michalos, 1985; Michalos i in., 2007), albo jako dominujący afekt/nastroj (Davern i in., 2007; Cummins, 2010; Blore i in., 2011; Cummins, Wooden, 2014). Alex C. Michalos (1985) sformułował teorię wielorakich rozbieżności (ang. *multiple discrepancies theory*) zakładającą, że poczucie szczęścia jest wynikiem porównywania własnej aktualnej sytuacji życiowej z wewnętrznymi aspiracjami co do niej; z tym, co uważamy, że nam się należy; z tym, co mają inni ludzie w naszym wieku; z tym, co chcielibyśmy mieć w przyszłości i z tym, co mieliśmy kiedyś. Według Alexa C. Michalosa i współpracowników (Michalos et al., 2007) ich koncepcja jest najbliższa arystotelesowskiej *eudajmonii*, którą „Arystoteles widział w działaniu właściwym człowiekowi. A właściwą naturą człowieka, w myśl racjonalizmu Arystotelesa, jest rozum. Przeto eudajmonia leży w działaniu rozumu, ono jest osnową życia doskonałego” (Tatarkiewicz, 1981: 118). Stąd koncepcja szczęścia jako wyłącznie intelektualnego osądu własnego życia pod względem określonych kryteriów.

Natomiast koncepcja afektu głównego (ang. *core affect*) Melanie Davern, Roberta A. Cummins i Marka Stokesa (2007) zakłada, że za poziom dobrostanu psychicznego osoby odpowiedzialny jest w największej mierze właściwy dla niej afekt główny, czyli to na ile czuje się: szczęśliwa, zadowolona i podekscytowana (Davern et al., 2007). Koncepcja ta została następnie nieco zmodyfikowana przez Blore et al. (2011), którzy wymiar podekscytowania zastąpili „byciem aktywnym/pozytywnym pobudzeniem”. Podejście to następnie przybrało kształt koncepcji nastroju chronionego przez proces homeostazy (ang. *Homeostatically Protected Mood*, HPM) (Cummins, 2010; Cummins, Wooden, 2014). Okazuje się, że HPM wyjaśnia nawet 80% wariacji subiektywnego poczucia dobrostanu

(Tomyń, Cummins, 2011). Jest on neurofizjologicznie wytwarzany, uwarunkowany genetycznie i poza kontrolą osoby wpływa na jej osobowość, procesy pamięciowe i reakcje na konkretne sytuacje, dążąc do samopodtrzymania – homeostazy (Cummins, 2010; Blore i in., 2011; Tomyń, Cummins, 2011; Cummins, Wooden, 2014). Zdarza się, że przeżywane aktualnie emocje dominują nad jego wyjściowym poziomem. Gdy nastrój ulega obniżeniu, a negatywny afekt jest doświadczany przez osobę chronicznie, to proces homeostazy staje się nieefektywny i osoba może doświadczyć depresji (Cummins, 2010; por. Cheng & Furnham, 2003).

Subiektywne poczucie dobrostanu w teorii dobrostanu typu „góra-dół” oznacza, że za jego poziom odpowiedzialna jest trwała skłonność danej osoby do doświadczania życia w pozytywny lub negatywny sposób (Diener, 1984; Czapiński, 2004; Cummins, Wooden, 2014). To z kolei wpływa ona na to, jak osoba interpretuje konkretne zdarzenia (DeNeve, Cooper, 1998). Teoria alternatywna typu „dół-góra” zakłada, że „poczucie szczęścia jest funkcją różnorodnych satysfakcji częściowych i przeżyć emocjonalnych wynikających zarówno ze stałych, jak i zmiennych okoliczności życia. (...) ogólny dobrostan psychiczny (zadowolenie z całego życia, poczucie szczęścia) jest wynikiem algebraicznego rachunku na zbiorze satysfakcji częściowych ze wszystkich istotnych aspektów życia (...) z pracy, posiadanych pieniędzy, dzieci, miejsca zamieszkania, partnera, zdrowia, sytuacji w kraju, świata itd.” (Czapiński, 2004: 53). Te dwa podejścia godzi cebulowa teoria szczęścia (Czapiński, 1992, 2011), według której „ogólny dobrostan psychiczny (...) zależy od stałej, uwarunkowanej genetycznie woli życia i od zmiennych, wynikających z warunków życia satysfakcji częściowych (...) oraz czynników kontekstowych (kultury, wychowania)” (Czapiński, 2012: 77).

Z subiektywnym poczuciem dobrostanu związek mają także relacje społeczne, jakie ludzie tworzą z innymi (Forsyth, Burnette, 2010). Janusz Czapiński (2012) zauważył, że przyjaciele i jakość relacji z nimi to powszechnie niedoceniany przez ludzi warunek udanego życia. Gdy pyta się bowiem osoby badane o trzy warunki szczęścia, to tylko 10% ich wskazań dotyczy przyjaciół (a 53% – udanego małżeństwa). Oznacza to, że w świadomości społecznej przyjaciele zajmują odległe miejsce w hierarchii ważności i wpływu na szczęśliwe życie, podczas gdy ich faktyczny związek z subiektywnym poczuciem dobrostanu jest bardzo silny. Bycie w związku z małżeńskim oraz posiadanie wielu przyjaciół to jedne z najsilniejszych korelatów subiektywnego poczucia dobrostanu (Czapiński, 2012). Małżeństwo jest w tym zestawieniu na miejscu 2 (spośród 18 analizowanych korelatów), zaraz po wieku, a liczba przyjaciół – na 5. Okazała się ona ważniejsza od wykształcenia (miejsce 8), częstych praktyk

religijnych (miejsce 9) czy bycia bezrobotnym (miejsce 6). Wyniki badania, przeprowadzonego przez Happiness Research Institute w Danii, wykazały, że korelacja między satysfakcją z życia a satysfakcją z relacji społecznych wyniosła dla tej próby aż 0,45 (raport *The Happy Danes*, 2013). Wykazano (Helliwell, Haung, 2013), że posiadanie od 3 do 5 bliskich przyjaciół zwiększa satysfakcję z życia (mierzoną na skali od 0 do 10) o 0,24 punktu w porównaniu z osobami, które w ogóle nie mają bliskich przyjaciół. Z kolei posiadanie od 6 do 10 bliskich przyjaciół zwiększa satysfakcję z życia o 0,32 punktu w porównaniu z osobami niemającymi przyjaciół. Natomiast posiadanie ponad 20 bliskich przyjaciół – o 0,43 punktu. Oprócz liczby przyjaciół, również częstotliwość kontaktu z nimi ma związek z subiektywnym poczuciem dobrostanu (van der Horst, Coffé, 2012). Im ona wyższa, tym lepiej.

Co więcej okazuje się, co zostało pokazane na danych dotyczących kanadyjskiego i amerykańskiego społeczeństwa, że częstotliwość kontaktów z przyjaciółmi podnosi subiektywne poczucie dobrostanu dwa razy silniej niż kontakty z członkami rodziny (Helliwell, Haung, 2013). Z kolei analizy na danych panelowych na reprezentatywnych próbach z Niemiec (SOEP), Wielkiej Brytanii (BHPS) oraz Australii (HILDA) wykazały, że aktywność społeczna ma pozytywny wpływ na satysfakcję z życia, także przy kontroli cech Wielkiej Piątki, celów życiowych (kariera i praca, życie rodzinne, cele społeczne), regularnych ćwiczeń fizycznych, balansu między faktycznym czasem pracy a pożądanym obciążeniem pracą i byciem bezrobotnym oraz poza rynkiem pracy (Headey, 1981; Headey i in., 2013). Analizy Pameli Abbott i Clare Wallace (2012) pokazują z kolei, że związek kontaktów z członkami rodziny z satysfakcją z życia jest inny niż w przypadku kontaktów z przyjaciółmi. Częstotliwość kontaktów z przyjaciółmi jest dodatnio związana z poziomem satysfakcji z życia, podczas gdy ani częstotliwość kontaktów z rodzicami, ani częstotliwość kontaktów z dziećmi (w obu przypadkach chodziło o osoby mieszkające poza gospodarstwem domowym osoby badanej) nie ma z nim żadnego związku (Abbott, Wallace, 2012).

Analizy Alexa C. Michalosa et al. (2007) dały zbliżone rezultaty. Okazało się, że satysfakcja z relacji z przyjaciółmi ma silniejszy związek z satysfakcją z życia niż satysfakcja z poczucia bycia częścią społeczności, satysfakcja z aktualnego partnera, a nawet satysfakcja z rodziny. To ostatnie może się wiązać z faktem, że silne wsparcie emocjonalne ze strony rodziny i współmałżonka wcale nie łagodzi stresu związanego z pracą (LaRocco et al., 1980). Z drugiej strony, w krajach o silnych relacjach rodzinnych ludzie są szczęśliwsi niż w krajach, gdzie relacje rodzinne są słabe (Alesina i Giuliano, 2010).

Omówione powyżej badania wskazują również, że relacje społeczne sprawiają, że

ludzie stają się bardziej szczęśliwi bez względu na to, czy są introwertykami czy ekstrawertykami. W grupie trzech zmiennych: towarzyskość, utrzymywanie relacji społecznych i subiektywne poczucie dobrostanu, trudno jednak jednoznacznie powiedzieć, co jest przyczyną, a co skutkiem. Czy ludzie szczęśliwsi są bardziej chętni, by brać udział w interakcjach społecznych? Czy też biorąc w nich udział, stają się szczęśliwsi? Wiadomo, że osoby bardziej szczęśliwe częściej zajmują w sieciach społecznych centralne pozycje oraz, że osoby o zbliżonym poziomie subiektywnego poczucia dobrostanu mają tendencję do utrzymywania ze sobą relacji społecznych (Christakis, Fowler, 2011). Może to sugerować, że szczęściem można się „zarazić” (zachodzi wpływ społeczny), ale również możliwe jest alternatywne wytłumaczenie (zachodzi selekcja): ludzie dobierają sobie małżonków, przyjaciół i znajomych pod względem podobnego do ich własnego poziomu subiektywnego poczucia dobrostanu (Diener i in., 1999; Christakis, Fowler, 2011; Fisher, 2012). Identyfikacja dominującego kierunku zależności pomiędzy omawianymi kategoriami w oparciu o dane empiryczne stanowi zatem istotną lukę badawczą. Moje badanie stara się ją wypełnić.

W badaniu tym zidentyfikowane zostało, jaki jest charakter i kierunek zależności pomiędzy uczestnictwem w sieciach społecznych a subiektywnym poczuciem dobrostanu w 8 krajach Europy Środkowo-Wschodniej. Wykorzystano dane badania World Values Survey przeprowadzonego w latach 1999–2004 – tylko ta fala bowiem zawierała serię dodatkowych pytań nt. uczestnictwa w sieciach społecznych. Metodologicznym wkładem tego badania do literatury przedmiotu jest wykorzystanie w analizach statystycznych metody zmiennych instrumentalnych (MZI), która jest użytecznym sposobem radzenia sobie z problemem endogeniczności zmiennych traktowanych jako niezależne w modelu regresji. W świetle dotychczasowej literatury wydaje się bowiem całkiem prawdopodobne, że relacje społeczne są endogeniczne względem subiektywnego poczucia dobrostanu, tj. *a priori* nie można wykluczyć, że to ludzie szczęśliwsi, bardziej usatysfakcjonowani życiem, są z tego powodu bardziej skłonni tworzyć i utrzymywać liczne relacje społeczne, a nie na odwrót, jak zwykle stanowi hipoteza. Zastosowanie MZI pozwala ograniczyć tak zarysowany problem odwrotnej przyczynowości i jego wpływ na otrzymywane wyniki, a tym samym zbliżyć się do odpowiedzi na fundamentalne pytanie w badaniach nad subiektywnym poczuciem dobrostanu: co jest przyczyną, a co konsekwencją w relacji uczestnictwo w sieciach społecznych – subiektywne poczucie dobrostanu. Odpowiedź na to pytanie wypełnia istotną lukę w literaturze. Ponadto, wkład tego artykułu do literatury przedmiotu polega też na uchwyceniu specyfiki społeczeństw Europy Środkowej i Wschodniej w okresie post-

transformacyjnym.

Uzyskane wyniki wskazują, że zarówno relacje społeczne z rodziną, jak i z przyjaciółmi oraz znajomymi zwiększają poczucie szczęścia i zadowolenie z życia – tj. relacje społeczne z innymi zwiększają subiektywne poczucie dobrostanu (zgodnie z wynikami Dienera i Seligmana, 2002). Stwierdzono obustronne zależności przyczynowe między tymi zmiennymi. Nieco silniejszy efekt zaobserwowano w przypadku wpływu relacji społecznych na subiektywne poczucie dobrostanu, co jest największym wkładem tego badania do literatury. Ponadto w badaniu potwierdzono szereg postulowanych w literaturze zależności – tj. dodatni związek z poczuciem szczęścia: dochodów, zaufania społecznego, poczucia autonomii i kontroli nad swoim życiem oraz pozostawania w stabilnym bliskim związku. Wykazano, że związek relacji społecznych z poczuciem szczęścia jest niezależny od poziomu zaufania społecznego osób badanych oraz ich statusu na rynku pracy. Wykazano, że wielkość gospodarstwa domowego (liczba osób w wieku 18+ lat w gospodarstwie domowym) ma natomiast negatywny związek z poczuciem szczęścia. Oznacza to, że z im większą liczbą osób dorosłych osoby badane mieszkają, np. z dorosłymi dziećmi, bliższą lub dalszą rodziną, tym są mniej szczęśliwi. Przy kontroli pozostałych zmiennych, zachodzi natomiast dodatni związek między byciem emerytem lub gospodynią domową a poczuciem szczęścia. Potwierdzono także, przy kontroli wszystkich innych zmiennych, U-kształtną dynamikę poczucia szczęścia w zależności od wieku: osoby z najmłodszych oraz najstarszych kohort wiekowych objętych badaniem są *ceteris paribus* przeciętnie szczęśliwsze niż osoby w średnim wieku. W ramach analizy wrażliwości dowiedziono, że bardzo podobne efekty widoczne są także, gdyby zamiast poczucia szczęścia rozważać zadowolenie z życia.

Badanie to pokazuje, że relacje społeczne są niezależnymi od czynników społeczno-ekonomicznych (takich, jak m.in. dochód, wiek czy płeć) oraz psychologicznych uwarunkowań (takich jak m.in. poczucie autonomii i kontroli nad własnym życiem) determinantami subiektywnego poczucia dobrostanu.

W moim dorobku publikacyjnym artykuł ten uznaję za jeden z najbardziej znaczących ze względu na renomę czasopisma, w którym się ukazał czyli *Journal of Happiness Studies* (IF=4,6; 100 pkt. MNiSW) i rolę tego czasopisma w kształtowaniu światowej agendy badań nad subiektywnym poczuciem dobrostanu. Ponadto artykuł ten uzyskał najwyższą liczbę cytowań spośród wszystkich moich prac. Według stanu na 13.03.2024, w bazie Google Scholar ma on 120 cytowań.

4) Identyfikacja związku uczestnictwa w sieciach społecznych z decyzjami o mobilności

- a. Cairns David, **Katarzyna Growiec**, (2011), "*Learning Insularity: Social Capital, Social Learning and Staying at Home among European Youth*" [w:] Z. Beckerman, T. Geisen (red.) *Migration, Minorities, and Learning – Understanding Cultural and Social Differences in Education*. New York: Springer, s. 729-742
- b. Cairns David, **Katarzyna Growiec**, Jim Smyth, (2013), "Leaving Northern Ireland: youth mobility field, habitus and recession among undergraduates in Belfast", *British Journal of Sociology of Education*, vol. 34, no. 4, s. 544-562

Cairns David, **Katarzyna Growiec**, (2011), "*Learning Insularity: Social Capital, Social Learning and Staying at Home among European Youth*" [w:] Z. Beckerman, T. Geisen (red.) *Migration, Minorities, and Learning – Understanding Cultural and Social Differences in Education*. New York: Springer, s. 729-742

W badaniu tym analizowany jest związek uczestnictwa w sieciach społecznych z decyzjami dotyczącymi mobilności geograficznej. W szczególności zidentyfikowano tu, jakie jest znaczenie sieci społecznych dla intencji studentów o wyprowadzeniu się z domu rodzinnego. W artykule zaproponowano koncepcję mówiącą o tym, że brak mobilności – w postaci przedłużającego się mieszkania dorosłych dzieci z rodzicami – jest prawdopodobnie skutkiem procesu społecznego uczenia się zachodzącego w sieci społecznej (Bandura, 1977). Artykuł ten stara się odpowiedzieć na pytanie, jakie przekonania oraz obserwowane wzorce zachowań mogą przyczyniać się do zachowania polegającego na przedłużającym się pozostawaniu w domu rodzinnym. Postawiono hipotezę, że silne relacje rodzinne współwystępują z przekonaniami oraz wzorcami zachowania niesprzysiężającymi migracji wewnątrz krajowej.

W celu odpowiedzi na postawione pytania badawcze, przeprowadzono badanie z udziałem studentów z Belfastu (N=250) oraz Lizbony (N=200). Zdecydowano się na badanie właśnie w tych lokalizacjach ze względu na zachodzący między nimi kontrast pod względem wzorców mobilności. Portugalscy studenci są jednymi z najmniej mobilnych w Europie, a studenci z Irlandii Północnej – jednymi z najbardziej mobilnych (Biggart, Cairns, 2004). 70% badanych studentów z Belfastu oraz 76% studentów z Lizbony mieszkało z rodzicami. 55% studentów z Belfastu chciało w przyszłości wyjechać na dłuższy czas zagranicę, podczas, gdy

tylko 32% studentów z Lizbony miało taki zamiar. Mieszkanie z rodzicami współwystępuje z przekonaniem, że dobrze jest mieszkać w domu z rodzicami oraz wzorcem zachowania obecnym w sieci społecznej badanej/ego w postaci tego, że większość rodziny (zarówno w przypadku studentów z Belfastu, jak i Lizbony) oraz przyjaciół (tylko dla studentów z Lizbony) mieszka blisko badanej/ego. Ponadto stwierdzono ujemną zależność między mieszkaniem z rodzicami a posiadaniem rodzeństwa, które mieszka w innym kraju (tylko dla studentów z Lizbony) oraz posiadaniem rodzeństwa, które mieszka w innych częściach kraju (zarówno w przypadku studentów z Belfastu jak i Lizbony). Stwierdzono również ujemną zależność między mieszkaniem z rodzicami a intencją do migracji zagranicznej w przyszłości.

Badanie to stanowi zastosowanie teorii społecznego uczenia się i sieci społecznych w celu zrozumienia intencji o migracji wewnątrzkrajowej. Wskazuje, że rodzeństwo może stanowić wzorzec zachowania zachęcający do mobilności, podczas gdy mieszkanie w pobliżu wielu członków rodziny oraz przekonanie, że dobrze jest mieszkać w domu z rodzicami, współwystępują z mieszkaniem w domu rodzinnym.

Cairns David, **Katarzyna Growiec**, Jim Smyth, (2013), "Leaving Northern Ireland: youth mobility field, habitus and recession among undergraduates in Belfast", British Journal of Sociology of Education, vol. 34, no. 4, s. 544-562

W kolejnym badaniu zidentyfikowano, jaki jest związek uczestnictwa w sieciach społecznych z intencją o migracji międzykrajowej. Artykuł stara się odpowiedzieć na pytanie, dlaczego obserwuje się znaczną różnicę w intencjach do podjęcia migracji zagranicznej wśród studentów w porównaniu z faktycznie podejmowanym przez nich zachowaniem migracyjnym. W celu odpowiedzi na takie pytanie wykorzystana została koncepcja reprodukcji praktyk społecznych i różnic w dostrzeganych możliwościach życiowych w zależności od relacji społecznych z rodziną, przyjaciółmi i znajomymi oraz łączących jednostkę z lokalną społecznością (Bourdieu, 1990; 1996).

Przeanalizowane dane pochodzą zarówno z zebranych od 400 studentów z Irlandii Północnej danych ilościowych (sondażowych), jak i badania jakościowego – 20 wywiadów częściowo ustrukturalizowanych. Model analizy regresji logistycznej wykazał, że bycie w bliskim związku lub posiadanie dziecka ogranicza intencje do migracji zagranicznej. Starsi badani, osoby pochodzące ze wsi oraz osoby o silnych relacjach rodzinnych miały mniejszą preferencję dla przyszłej migracji. Natomiast studenci, którzy mieli w swojej sieci społecznej osoby, które mieszkaly lub studiowały za granicą, wykazywali silniejszą preferencję do

podjęcia takiej aktywności. Analiza wywiadów potwierdziła, ale również pogłębiła, rozumienie stwierdzonych w badaniu ilościowych zależności. Wskazała bowiem na występowanie międzypokoleniowej reprodukcji kapitału kulturowego i ekonomicznego, która sprzyja decyzjom o migracji w wypadku studentów z klasy średniej lub wyższej.

Wyniki takie są zgodne z literaturą (Conradson i Latham, 2005; Haug, 2008) oraz podobnymi podejściami, które powstały po publikacji niniejszego artykułu (Munshi i Rozensweig, 2015). Badanie to wypełnia ważną lukę w literaturze wskazując, że analiza predyktorów decyzji o migracji zagranicznej skupiająca się wyłącznie na sferze ekonomicznej, jest niewystarczająca dla zrozumienia takich decyzji. Pokazuje ono, że partycypacja w sieciach społecznych polegająca na silnych relacjach rodzinnych (bliskości emocjonalnej i geograficznej) ogranicza takie decyzje. Natomiast partycypacja w sieciach społecznych, w których są osoby, które już mieszkają lub studiują za granicą, sprzyja takim decyzjom.

5) Identyfikacja związku uczestnictwa w sieciach społecznych z funkcjonowaniem w sferze ekonomicznej

- a. Growiec Jakub, **Katarzyna Growiec**, (2010), "Social Capital, Well-Being, and Earnings: Theory and Evidence from Poland", European Societies 12(2), s. 231-255
- b. **Growiec Katarzyna** "Więzi społeczne, satysfakcja z życia a kryzys finansowy. Przykład Islandii" (2012) [w:] K. Skarżyńska (red.), *Miedzy ludźmi. Oczekiwania, interesy, emocje*. Warszawa: SCHOLAR, s. 238-269
- c. **Growiec Katarzyna**, Jakub Growiec, (2014), "Social Capital, Trust, and Multiple Equilibria in Economic Performance", Macroeconomic Dynamics, 18, s. 282-315
- d. **Growiec Katarzyna**, Jakub Growiec, (2016). "Bridging Social Capital and Individual Earnings: Evidence for an Inverted U". Social Indicators Research, vol. 127, s. 601-631
- e. **Growiec Katarzyna**, Growiec Jakub, Kamiński Bogumił (2018), "Social network structure and the trade-off between social utility and economic performance", Social Networks, vol. 55. s. 31-46

Growiec Katarzyna, Jakub Growiec, (2016). Bridging Social Capital and Individual Earnings: Evidence for an Inverted U. Social Indicators Research, vol. 127, s. 601-631

Badanie to podejmuje zagadnienie związku kapitału społecznego pomostowego z dochodami osób badanych przy kontroli poziomu ich zaufania społecznego oraz statusu na rynku pracy. Wykorzystując dane przekrojowe z World Values Survey z 2000 r. – próbę dla krajów całego świata – wykazano, że zależność między kapitałem społecznym pomostowym a dochodami ma kształt odwróconej litery U. Wynik ten jest zgodny ze wskazaniami powiązanych teorii, jednak według mojej wiedzy nie był wcześniej weryfikowany na gruncie empirycznym – co oznacza, że badanie to wypełniło istotną lukę badawczą.

Stwierdzona zależność jest bardzo stabilna, odporna na szereg dodatkowych zmiennych kontrolnych, jak również nie jest wynikiem endogeniczności regresorów. Ponadto wykazano dodatnią zależność między dochodami osób badanych a ich poziomem zaufania społecznego.

Wyniki te stanowią istotne empiryczne uzupełnienie dla szerokiej literatury przedmiotu, sugerującej na ogół dodatnie efekty kapitału społecznego pomostowego – dla wzrostu gospodarczego na poziomie regionów Europy (Beugelsdijk i Smulders, 2003), możliwości znalezienia pracy (Granovetter, 1973) czy awansu w pracy (Podolny i Baron, 1997; Słomczyński i Tomescu-Dubrow, 2005). Najdalej idące wnioski w tym obszarze sformułował Burt (2005), który stwierdził, że pomostowy kapitał społeczny podnosi nie tylko dochody, ale również wpływa na kreatywność, zaufanie społeczne i poczucie szczęścia.

Uzyskany wynik oznacza, że efekty wskazane przez Burtę (2005), choć obecne, nie są uniwersalne: przy wysokim poziomie pomostowego kapitału społecznego dodatkowe relacje heterofilne będą bowiem obniżać, a nie podnosić dochody. Można to interpretować dwojako. Po pierwsze, ta częściowo negatywna zależność może być odzwierciedleniem wyboru między wartościami materialnymi i postmaterialnymi (Inglehart i Baker, 2000). Osoby kierujące się wartościami postmaterialnymi będą skłonne ograniczać swoją aktywność zarobkową na rzecz utrzymywania szerszego kręgu przyjaciół i znajomych, podczas gdy osoby kierujące się wartościami materialnymi nie będą skłonne tego robić. Po drugie, częściowo ujemna zależność może też być kwestią alokacji czasu wśród osób dużo pracujących. W sytuacji braku buforu czasu wolnego, każda dodatkowa godzina pracy ogranicza bowiem czas, który można przeznaczyć na utrzymywanie relacji społecznych.

Growiec Jakub, **Katarzyna Growiec**, (2010), "Social Capital, Well-Being, and Earnings: Theory and Evidence from Poland", European Societies 12(2), s. 231-255

Zbliżone wyniki uzyskano kilka lat wcześniej na danych tylko dla polskiego społeczeństwa. W badaniu tym zidentyfikowano związek pomiędzy pomostowym i wiążącym kapitałem społecznym a subiektywnym poczuciem dobrostanu oraz dochodami. Zaproponowano ponadto model teoretyczny przewidujący, że zależność pomiędzy oboma typami kapitału społecznego a subiektywnym poczuciem dobrostanu ma kształt odwróconej litery U, a ponadto tak samo kształtuje się zależność między pomostowym kapitałem społecznym a dochodami. Natomiast zależność między wiążącym kapitałem społecznym a dochodami przewidywana była jako ujemna.

Przewidywania modelu zostały potwierdzone z wykorzystaniem danych empirycznych z „Diagnozy Społecznej” z 2005 roku. Przeprowadzone analizy wskazały ponadto na przeciętnie niski poziom pomostowego kapitału społecznego obserwowany w Polsce. Sugerowało to, że zwiększenie poziomu pomostowego kapitału społecznego prawdopodobnie przyczyniłoby się do zwiększenia dochodów, ale również wyższego poziomu subiektywnego poczucia dobrostanu Polaków.

Wkładem tego badania do literatury było, po pierwsze, sformułowanie nowatorskiego, zmatematyzowanego modelu teoretycznego opisującego kształt zależności między kapitałem społecznym a subiektywnym poczuciem dobrostanu oraz dochodami. Model ten był później rozwijany, m.in. jako model „błędnego koła”, o którym mowa poniżej. Po drugie, wedle mojej wiedzy również weryfikacja empiryczna postulowanych zależności realizowana była po raz pierwszy, dostarczając cennych informacji na temat stanu polskiego społeczeństwa w 2005 r.

Growiec Katarzyna, Jakub Growiec, (2014), "Social Capital, Trust, and Multiple Equilibria in Economic Performance", Macroeconomic Dynamics, 18, s. 282-315

Badanie to zostało już szczegółowo omówione powyżej, w części niniejszego wniosku poświęconej zaufaniu społecznemu. Tutaj zostaną jedynie krótko wspomniane uzyskane w nim wyniki dotyczące sfery ekonomicznej. Oprócz wkładu w zrozumienie mechanizmów psychologicznych związanych z konsekwencjami uczestnictwa w sieciach społecznych, badanie wnosi też bowiem wkład w dyscyplinę naukową ekonomia i finanse, dostarczając potencjalnego wyjaśnienia dla trwałości różnic międzykrajowych pod względem dochodów:

nawet w sytuacji dostępu do jednakowych technologii i bez różnic w stopach inwestycji, niektóre kraje mogą być trwale biedniejsze od innych ze względu na funkcjonowanie „błędnego koła”, utrwalającego deficyty kapitału społecznego oraz zaufania społecznego. W kontekście Polski pisał o tym m.in. Czapiński (2008), wskazując na niedostatki kapitału społecznego oraz nieufność jako istotne bariery utrudniające dalszy wzrost gospodarczy w Polsce. Przedstawiony w artykule model teoretyczny stanowi istotne rozszerzenie prostszego modelu, zawartego w omówionej powyżej pracy z 2010 r.

Growiec Katarzyna, Growiec Jakub, Kamiński Bogumił (2018), “Social network structure and the trade-off between social utility and economic performance”, *Social Networks*, vol. 55. s. 31-46

Bieżące badanie również zostało już szczegółowo omówione w części niniejszego wniosku poświęconej zaufaniu społecznemu. Ze względu na to, że także i ono dotyczy częściowo wyników ekonomicznych, jego wyniki dotyczące tej sfery zostaną tutaj krótko wspomniane.

Wkładem tego badania do literatury jest w szczególności wykazanie, że społeczeństwa, które mają gęstsze sieci społeczne, mniej klik w strukturze sieci oraz w których kliki nie mają charakteru rodzinnego, są przeciętnie zamożniejsze. Ponadto wykazano, że jeśli w danym społeczeństwie kontakty z rodziną są dostatecznie wysoko cenione – przy realistycznej parametryzacji modelu warunek ten jest spełniony – to ludzie zmuszeni są wybierać między użytecznością z relacji społecznych a maksymalizowaniem wyników ekonomicznych. Wówczas optymalne są sieci społeczne o charakterystyce tzw. małego świata (*small world networks*, por. Watts i Strogatz, 1998); w przeciwnym razie optymalne są sieci bardzo inkluzywne, pozbawione klik.

Ponadto w badaniu wykorzystano rozbudowaną specyfikację modelu, aby uzyskać dodatkowe, istotne empirycznie wyniki. Mianowicie przeanalizowano powiązania mikro–makro, obecne w modelu i ustalono, że: (i) w gęstych sieciach społecznych oraz w społeczeństwach o wysokim poziomie zaufania społecznego osoby czerpiące wyższą użyteczność z relacji społecznych osiągają przeciętnie słabsze wyniki ekonomiczne; w pozostałych warunkach użyteczność z relacji społecznych i sukces ekonomiczny są ze sobą dodatnio skorelowane; (ii) w gęstych sieciach społecznych pomostowy kapitał społeczny relatywnie bardziej sprzyja skłonności do kooperacji i sukcesowi ekonomicznemu na poziomie indywidualnym niż w luźnych.

Growiec Katarzyna (2012), „Więzi społeczne, satysfakcja z życia a kryzys finansowy. Przykład Islandii” [w:] K. Skarżyńska (red.), *Między ludźmi. Oczekiwania, interesy, emocje*. Warszawa: SCHOLAR, s. 238-269

Badanie to podejmuje zagadnienie związku między uczestnictwem w sieciach społecznych a kryzysem finansowym. Jako przykład do analizy tego zjawiska wybrałam Islandię, kraj silnie dotknięty kryzysem finansowym w 2008-2009 r., co doprowadziło prawdopodobnie do znacznego stresu ekonomicznego (Campbell, 1981; Elder, 1974; 1978; Elder, Caspi, 1988). W 2010 r. zebrałam unikalne dane w Islandii, realizując grant badawczy (EEA&Norway Grants).

W 2007 r. Islandia była jednym z najbogatszych krajów świata. Jednak jesienią 2008 r. doświadczyła załamania systemu finansowego. W ciągu paru dni 85% sektora bankowego rozpadło się (Matthiasson, 2008). Kryzys bankowy przerodził się w głęboką recesję, prowadząc do spadku PKB per capita, cięć budżetowych, inflacji i wzrostu bezrobocia (Matthiasson, 2008). Gospodarka Islandii straciła znaczne przychody, jakie zapewniał jej wcześniej sektor bankowy. Rozwój turystyki i metalurgii stały się głównymi sposobami ratowania gospodarki i źródłem miejsc pracy (Johannesson, Huijbens, 2010). Islandzka waluta – korona – w ciągu tygodnia straciła połowę swojej wartości. Przywołana w artykule koncepcja relatywnej deprywacji zakłada, że sytuacja taka prowadzi do frustracji, ponieważ oczekiwania ludzi zderzają się z nowymi realiami ekonomicznymi, które wymuszają życie na niższym poziomie niż ten, do którego ludzie przywykli (Bernburg, Thorlindsson, Sigfusdottir, 2009).

W moim badaniu przeanalizowałam dane dotyczące islandzkich studentów z minionych 26 lat (dane World Values Survey z 1984 r., 1990 r. i 1999; r; dane European Social Survey z 2005 r.; oraz dane z badania własnego z 2010 r.). Moim celem było uzyskanie odpowiedzi na dwa pytania. Po pierwsze, czy kryzys finansowy prowadzi do przeorientowania relacji społecznych w taki sposób, że relacje z rodziną stają się ważniejsze, a relacje z osobami spoza rodziny mniej ważne? Po drugie, co się dzieje z zadowoleniem z życia, gdy ludzie doświadczają gwałtownego kryzysu finansowego?

Odpowiedzi na oba te pytania, możliwe do uzyskania tylko dzięki wykorzystaniu unikalnego zbioru danych zgromadzonych w ramach mojego grantu, stanowiły o istotności wkładu niniejszego badania do literatury.

Przeprowadzone przeze mnie analizy wykazały, że między rokiem 2005 a 2010 zaszła statystycznie istotna zmiana wśród islandzkich studentów odnośnie do częstotliwości

spotykania się w celach towarzyskich z rodziną, przyjaciółmi lub znajomymi – częstotliwość ta spadła. Statystycznie istotnie spadło w tym czasie również zadowolenie z życia. Natomiast analiza danych z lat 1984 i 1999 wskazuje, że wśród studentów zaszła statystycznie istotna zmiana w kierunku obarczania rodziców większą odpowiedzialnością za dobro dzieci. Owa zmiana utrzymała się przez kolejnych 11 lat – do roku 2010. Wyraża się ona w tym, że coraz więcej studentów identyfikuje się ze stwierdzeniem, że obowiązkiem rodziców jest zrobić wszystko dla swoich dzieci nawet kosztem siebie (alternatywa do wyboru brzmiała: „Rodzice mają swoje własne życie i nie powinno się od nich wymagać poświęcenia swojego dobra dla dobra ich dzieci”).

Analizy dotyczące życia społecznego w Islandii pokazują, czy zmienia się ono w czasie kryzysu finansowego. Zgodnie z przewidywaniami, nastąpiło osłabienie uczestnictwa w sieciach społecznych (relacjach towarzyskich), przy jednoczesnym wzroście intensywności bliskości między studentami a ich rodzicami. W 2010 r. aż 72% badanych zgodziło się ze stwierdzeniem, że „rodzice powinni dla swoich dzieci robić wszystko, nawet jeśli jest to sprzeczne z ich własnym zadowoleniem z życia”. 28% było zdania, że „rodzice mają swoje własne życie”. Dla porównania w 1984 r. uważało tak tylko 52% badanych (a 48% było zdania, że „rodzice mają swoje własne życie”). W czasie kryzysu ekonomicznego relacje rodzinne były najsilniejsze od czasu rozpoczęcia badania *World Values Survey* w Islandii.

Podsumowanie osiągnięcia naukowego

Za istotny wkład w zrozumienie związku między uczestnictwem w sieciach społecznych a wybranymi motywami społecznymi, przekonaniem społecznymi i funkcjonowaniem ludzi uważam następujące wyniki:

1. Identyfikacja związku dynamiki nawiązywania i zrywania relacji społecznych oraz motywacji ekspresyjnej oraz instrumentalnej, która temu może towarzyszyć, z wiekiem osób badanych.
2. Identyfikacja związku uczestnictwa w sieciach społecznych z przekonaniem społecznymi dotyczącymi zaufania społecznego.
3. Identyfikacja konsekwencji uczestnictwa w sieciach społecznych dla subiektywnego poczucia dobrostanu.
4. Identyfikacja związku uczestnictwa w sieciach społecznych z decyzjami o mobilności geograficznej.

5. Identyfikacja związku uczestnictwa w sieciach społecznych z funkcjonowaniem w sferze ekonomicznej.

Opisane powyżej moje badania uważam za istotny wkład do dyscypliny psychologia.

Oprócz wkładu omówionych powyżej badań w rozwój psychologii, wybrane ich aspekty potencjalnie mogą mieć znaczenie dla tworzenia polityki opartej na dowodach (ang. *evidence-based policy*). Wyniki zawarte w artykułach dotyczące m.in. dynamiki nawiązywania i zrywania relacji społecznych u osób w różnych wieku są pomocne w ocenie przyczyn i konsekwencji narastającego poczucia samotności we współczesnych społeczeństwach. Okazuje się bowiem, że 13% obywateli krajów Unii Europejskiej odczuwa permanentną samotność (Berlingieri et al., 2023). Odsetki te wahają się w poszczególnych krajach w zakresie od 9% do 20%. Tymczasem samotność i poczucie obiektywnej izolacji mają ujemny wpływ na zdrowie psychiczne i fizyczne (Hawkey & Cacioppo, 2010; Holt-Lunstad et al., 2015; National Academies of Sciences, 2020). Aktualnie uczestniczę w pracach międzynarodowego konsorcjum zajmującego się badaniami oraz wdrażaniem polityk ograniczania samotności i poczucia izolacji. Konsorcjum to, składające się z naukowców specjalizujących się w badaniach nad samotnością i ekspertów od polityki społecznej, jak m.in. prof. Maïke Luhmann z Ruhr-Universität Bochum (Niemcy) i prof. Hans Rocha IJerman z Université Grenoble Alpes (Francja), złożyło wspólnie projekt grantowy w konkursie Komisji Europejskiej – Horizon-CL2-2024-Transformations-01-01. Tytuł projektu to: „The Social Isolation and Loneliness in Europe Network: Evidence-Based Policy Recommendations on its Causes, Consequences, and Monitoring”. Projekt ten dotyczy przyczyn, konsekwencji oraz rekomendowanych strategii ograniczania samotności w różnych krajach UE.

Ponadto, implikacją praktyczną mojego uczestnictwa w dużych międzynarodowych zespołach badawczych, w których skład wchodzi również psychologowie społeczni o wybitnym dorobku, jest nabywanie najlepszych standardów prowadzenia badań naukowych w dyscyplinie psychologia oraz udział w wymianie myśli i dyskusjach nad standardami w nauce. Na przykład prof. Hans Rocha IJerman, z którym mam przyjemność współpracować, uczestniczył w wyznaczaniu standardów dotyczących replikacji badań w psychologii społecznej jako współautor artykułów takich, jak: *The replication recipe: What makes for a convincing replication?*, *Investigating variation in replicability: A “many labs” replication project* oraz *Many Labs 2: Investigating variation in replicability across samples and settings*

(Brandt et al., 2014; Klein et al., 2014; Klein et al., 2018). Nabyte dzięki międzynarodowej współpracy dobre praktyki staram się realizować i rozpowszechniać w polskim środowisku naukowym. Badania, w których biorę udział, są prerejestrowane, a dane empiryczne oraz kody do symulacji komputerowych znajdują się w ogólnym dostępie. Ponadto moje publikacje ukazują się w renomowanych międzynarodowych czasopismach, co także jest pośrednim potwierdzeniem spełniania przez moje badania najlepszych standardów dyscypliny.

d. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych

Moje pozostałe osiągnięcia naukowo-badawcze koncentrują się wokół następujących problemów badawczych:

- normy społeczne: zróżnicowanie międzykrajowe i dynamika zmian,
- wartości w kołowym modelu Shaloma H. Schwartz'a a funkcjonowanie w sferze ekonomicznej,
- mobilność geograficzna i warunki życia młodych dorosłych,
- kapitał społeczny: charakterystyka i pomiar.

d1. Normy społeczne: zróżnicowanie międzykrajowe i dynamika zmian

1) Andersson, P. A., Vartanova, I., Västfjäll, D., Tinghög, G., Strimling, P., Wu, J., Hazin, I., Akotia, C. S., Aldashev, A., Andrighetto, G., Anum, A., Arikan, G., Bagherian, F., Barrera, D., Basnight-Brown, D., Batkeyev, B., Berezina, E., Björnstjerna, M., Boski, P., Bovina, I., Bui, T. T. H., Čekrlja, D., Choi, H-S., Contreras-Ibáñez, C.C., Costa-Lopes, R., de Barra, M., de Zoysa, P., Dorrough, A. R., Dvoryanchikov, N., Engelmann, J. B., Euh, H., Fang, X., Fiedler, S., Foster-Gimbel, O. A., Fülöp, M., Gardarsdottir, R. B., Hew, C. M., Gill, D., Glöckner, A., Graf, S., Grigoryan, A., Gritskov, V., **Growiec, K.**, Halama, P., Hartanto, A., Hopthrow, T., Hřebíčková, M., Iliško, D., Imada, H., Kapoor, H., Kawakami, K., Khachatryan, N., Kharchenko, N., Kiyonari, T., Kohút, M., Leslie, L. M., Li, Y., Li, N. P., Li, Z., Liik, K., Maitner, A. T., Manhique, B., Manley, H., Medhioub, I., Mentser, S., Nejat, P., Nipassa, O., Nussinson, R., Onyedire, N. G., Onyishi, I. E., Panagiotopoulou, P., Perez-Florian, L. P., Persson, M., Pirttilä-Backman, A-M., Pogosyan, M., Raver, J., Rodrigues, R. B., Romanò, S., Romero, P. P., Sakki, I., San Martin A., Sherbaji, S., Shimizu, H., Simpson,

B., Szabo, E., Takemura, K., Teixeira, M. L. M., Thanomkul, N., Tiliouine, H., Travaglino, G. A., Tsirbas, Y., Widodo, S., Zein, R., Zirganou-Kazolea, L., & K. Eriksson (2024). „Anger and disgust shape judgments of social sanctions across cultures, especially in high individual autonomy societies”, *Scientific Reports*, 14 (5591). **JCR IF(2022): 4,6; 140 pkt. MNiSW**

2) Andrighetto, G., Szekely, A., Guido, A., Gelfand, M., Abernathy, J., Arikan, G., Aycan, Z., Bankar, S., Barrera, D., Basnight-Brown, D., Belaus, A., Berezina, E., Blumen, S., Boski, P., Thi Thu Bui, H., Camilo Cárdenas, J., Čekrljija, Đ., de Barra, M., de Zoysa, P., Dorrough, A., Engelmann, J. B., Euh, H., Fiedler, S., Foster-Gimbel, O., Freitas, G., Fülöp, M., Gardarsdottir, R. B., Gill, C. M. H. D., Glöckner, A., Graf, S., Grigoryan, A., **Growiec, K.**, Hashimoto, H., Hopthrow, T., Hřebíčková, M., Imada, H., Kamijo, Y., Kapoor, H., Kashima, Y., Khachatryan, N., Kharchenko, N., León, D., Leslie, L. M., Li, Y., Liik, K., Liuzza, M. T., Maitner, A. T., Mamidi, P., McArdle, M., Medhioub, I., Mendes Teixeira, M. L., Mentser, S., Morales, F., Narayanan, J., Nitta, K., Nussinson, R., Onyedire, N. O., Onyishi, I. E., Osin, E., Özden, S., Panagiotopoulou, P., Pereverziev, O., Perez-Floriano, L. R., Pirttilä-Backman, A.-M., Pogosyan, M., Raver, J., Reyna, C., Rodrigues, R. B., Romanò, S., Romero, P. P., Sakki, I., Sánchez, A., Sherbaji, S., Simpson, B., Spadoni, L., Stamkou, E., Travaglino, G., Van Lange, P. A. M., Winata, F. F., Zein, R. A., Zhang, Q., Eriksson, K., (2024), “Changes in Social Norms During the Early Stages of the COVID-19 Pandemic Across 43 Countries” *Nature Communications*. 15 (1436) **JCR IF(2022): 16,6; 200 pkt. MNiSW**

3) Eriksson, K., Strimling, P., Gelfand, M., Wu, J., Abernathy, J., Akotia, Ch., Aldashev, A., Andersson P., , Andrighetto, G., Anum, A., Arikan, G., Aycan, Z., Bagherian, F., Barrera, D., Basnight-Brown, D., Batkeyev, B., Belaus, A., Berezina, E., Björnstjerna, M., Blumen, S., Boski, P., Bou Zeineddine, F., Bovina, I., Bui, H., Cardenas, J.-C., Cekrljija, D., Choi, H.-S., Contreras-Ibanez, C., Costa-Lopes, R., de Barra, M., de Zoysa, P., Dorrough, A., Dvoryanchikov, N., Eller, A., Engelmann, j., Euh, H., Fang, X., Fiedler, S., Foster-Gimbel, O., Fülöp, M., Gardarsdottir, R., Gill, C. M. H., Gloeckner, A., Graf, S., Grigoryan, A., Gritskov, V., **Growiec, K.**, Halama, P., Hartanto, A., Hopthrow, T., Hrebickova, M., Ilisko, D., Imada, H., Kapoor, H., Kawakami, K., Khachatryan, N., Kharchenko, N., Khoury, N., Kiyonari, T., Kohut, M., Le, L. T., Leslie, L., Li, Y., Li, N., Li, Z., Liik, K., Maitner, A., anhique, B., Manley, H., Medhioub, I., Mentser, S., Mohammed, L., Nejat, P., Nipassa, O., Nussinson, R., Onyedire, N., Onyishi, I., Özden, S., Panagiotopoulou, P., Perez-Floriano, L., Persson, M., Pheko, M., Pirttilä-Backman, A.-M., Pogosyan, M., Raver, J., Reyna, C.,

Rodrigues, R. B., Romanò, S., Romero, P., Sakki, I., San Martin, A., Sherbaji, S., Shimizu, H., Simpson, B., Szabo, E., Takemura, K., Tieffi, H., Teixeira, M. L. M., Thanomkul, N., Tiliouine, H., Travaglino, G., Tsirbas, Y., Wan, R., Widodo, S., Zhang, R. Z. Q.-P., Zirganou-Kazolea, L., Van Lange, P. (2021). „Perceptions of the appropriate response to norm violation in 57 societies”, *Nature Communications*, 12 (1481) **JCR IF(2022): 16,6; 200 pkt. MNiSW**

4) Van Doesum N. J., Murphy, R. O., Gallucci, M., Aharonov-Majar, E., Athenstaedt, U., Au W. T., Bai, L., Bohm, R., Bovina, I., Buchan, N. R., Chen, X-P., Dumont, K. B., Engelmann, J. B., Eriksson, K., Euh, H., Fiedler, S., Friesen, J., Gachter, S., Gallucci, M., Garcia, C., Gonzalez, R., Graf, S., **Growiec, K.**, Guimond, S., Hrebickova, M., Immer-Bernold, E., Joireman, J., Karagonlar, G., Kawakami, K., Kiyonari, T., Kou, Y., Kuhlman, D. M., Kyrtsis, A-A., Lay, S., Leonardelli, G. J., Li, N. P., Li, Y., Maciejovsky, B., Manesi, Z., Mashuri, A., Mok, A., Moser, K. S., Motak, L., Netedu, A., Pammi, Ch., Platow, M. J., Raczka, K., Reinders Folmer, Ch. P., Reyna, C., Romano, A., Shalvi, S., Simao, C., Stivers, A. W., Strimling, P., Tirbas, Y., Utz, S., van der Meij, L., Waldzus, S., Wang, Y., Weber, B., Weisel, O., Wildschut, T., Winter, F., Wu, J., Yong, J. C., Van Lange P. A. M. (2021). „Social mindfulness and prosociality vary across the globe”. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America (PNAS)*, 118(35). **JCR IF: 11,1; 5-letni IF: 12; 200 pkt. MNiSW**

Wskazane cztery artykuły dotyczące norm społecznych – ich zróżnicowania między krajami oraz dynamiki zmian – są efektem mojej współpracy międzynarodowej w dużych zespołach. Artykuły te ukazały się w **bardzo wysoko punktowanych** czasopismach naukowych – dwa artykuły ukazały się w *Nature Communications* (IF 16,6; 200 pkt. MNiSW), jeden artykuł w *Scientific Reports* (IF 4,6; 140 pkt. MNiSW), a jeden artykuł w *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America (PNAS)* (IF 11,1; 200 pkt. MNiSW). Poniżej zostaną skrótowo omówione najważniejsze wnioski zawarte w tych artykułach.

W artykule „Social mindfulness and prosociality vary across the globe”, opublikowanym w czasopiśmie *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America (PNAS)*, przedstawiono wyniki badania przeprowadzonego na 31 próbach ($N=8354$). W badaniu mierzono eksperymentalnie uważność na innych (*social mindfulness*), rozumianą jako drobne akty interpersonalnej życzliwości, które wymagają

przyjęcia perspektywy drugiej osoby i dania jej możliwości wyboru. Uważność na innych odróżnia od klasycznego pojęcia kooperacji to, że nie wiąże się ona z materialnymi zyskami ani stratami. Wymaga za to umiejętności rozpoznania potrzeb drugiej strony przy niewielkim lub żadnym koszcie ze strony własnej. Uważność na innych może być też traktowana jak specyficzna kooperacja, przy której możliwość okazania życzliwości innym jest nagrodą zamiast materialnych korzyści.

W przeprowadzonym badaniu okazało się, że kraje różnią się poziomem uważności na innych. Uważność na innych była najsilniejsza w Japonii i w Austrii, najniższa – w Indonezji i Turcji. Ponadto uważność na innych była dodatnio związana z zaufaniem społecznym na poziomie indywidualnym (ale nie kraju), poziomem PKB per capita, mieszkaniem w państwie prawa, a ujemnie – z różnicami dochodów (współczynnik Giniego) oraz religijnością (na poziomie kraju). Spośród analizowanych w modelu regresji zmiennych objaśniających koncentracja na ochronie środowiska była najlepszym (jedynym statystycznie istotnym) predyktorem uważności na innych. W dyskusji artykułu podkreślono, że uważność na innych może być traktowana jako efekt kapitału społecznego. Uważność na innych w relacjach społecznych sygnalizuje bowiem życzliwość oraz bycie godnym zaufania.

Z kolei artykuł pt.: „Perceptions of the appropriate response to norm violation in 57 societies”, opublikowany w czasopiśmie *Nature Communications*, poświęcono preferowanym reakcjom na naruszenie norm dotyczących kooperacji. Badanie przeprowadzono w 57 krajach ($N=22\ 863$). Mierzono postrzeganie adekwatności różnych reakcji na naruszenie norm dotyczących kooperacji oraz na nietypowe zachowania społeczne. Wyniki badania wskazują na występowanie zarówno pewnych uniwersalnych zjawisk, jak i na spore różnice międzykulturowe. Zauważono uniwersalną negatywną zależność pomiędzy oceną stosowności naruszeń poszczególnych norm a stosownością oceny reakcji na nie w postaci konfrontacji, ostracyzmu społecznego i plotkowania. Ponadto stwierdzono, że zróżnicowanie między poszczególnymi krajami pod względem adekwatności sankcji (konfrontacja, ostracyzm społeczny, plotkowanie) jest spójne w przypadku naruszeń różnych norm, ale nie w przypadku różnych sankcji. Mianowicie w tych krajach, w których stosowanie konfrontacji fizycznej i ostracyzmu społecznego ocenia się jako mniej odpowiednie, plotkowanie jest oceniane jako bardziej odpowiednie.

Dane analizowane w powyższym artykule posłużyły następnie do porównania, co się zmieniło w kwestii norm społecznych podczas pandemii Covid-19. Wyniki tego porównania przedstawiono w artykule pt.: “Changes in Social Norms During the Early Stages of the COVID-19 Pandemic Across 43 Countries” (2024), opublikowanym również w czasopiśmie

Nature Communications. Porównanie danych przed pandemią Covid-19 i w jej trakcie uzyskano dla 43 krajów świata. Dla dwóch krajów świata uzyskano dane na próbie tych samych osób (w tym dla Polski). Stwierdzono, że w czasie pandemii Covid-19 normy społeczne uległy nieznacznemu rozluźnieniu. Jednak nie stwierdzono znaczących zmian w większości norm społecznych. Jedynie normy dotyczące częstości mycia rąk wzrosły. W dyskusji artykułu podkreślono, że przynajmniej w analizowanym relatywnie krótkim okresie, normy społeczne są stabilne na oddziaływanie zagrożenia, jakim jest pandemia. Jedynie normy ściśle związane z ograniczeniem zagrożenia epidemicznego, jak częstsze mycie rąk, uległy zmianie.

Z kolei artykuł pt.: „Anger and disgust shape judgments of social sanctions across cultures, especially in high individual autonomy societies”, opublikowany w czasopiśmie *Scientific Reports*, poświęcono sytuacjom, w których ktoś narusza normę społeczną, a inni oceniają, jaka jest odpowiednia sankcja za jej naruszenie. Zbadano, jak doświadczenie emocji takich, jak złość i wstręt, wiąże się z oceną stosowności możliwych sankcji. Badanie przeprowadzono na podstawie danych z 56 krajów. Badanie było wcześniej prerejestrowane. Z naszego badania wynika, że na całym świecie osoby, które odczuwają złość i wstręt w związku z naruszeniem norm społecznych, częściej popierają konfrontację i ostracyzm, a także w mniejszym stopniu plotkowanie. Wykazano, że odczuwanie złości jest najsilniejszym predyktorem konfrontacji jako reakcji na złamanie normy społecznej, w porównaniu z innymi emocjami. Chociaż stwierdzony związek między emocjami i oceną stosowności różnych reakcji w odpowiedzi na złamanie normy społecznej jest uniwersalny, jego siła jest różna w zależności od kraju. Zgodnie z przewidywaniami teoretycznymi, związek ten jest silniejszy w społeczeństwach i wśród osób, które przywiązują większą wagę do indywidualnej autonomii. Zatem taka autonomia może zwiększać rolę, jaką odgrywają emocje w ocenie stosowności różnych sankcji społecznych.

d2. Wartości w modelu kołowym Shaloma H. Schwartz'a a funkcjonowanie w sferze ekonomicznej

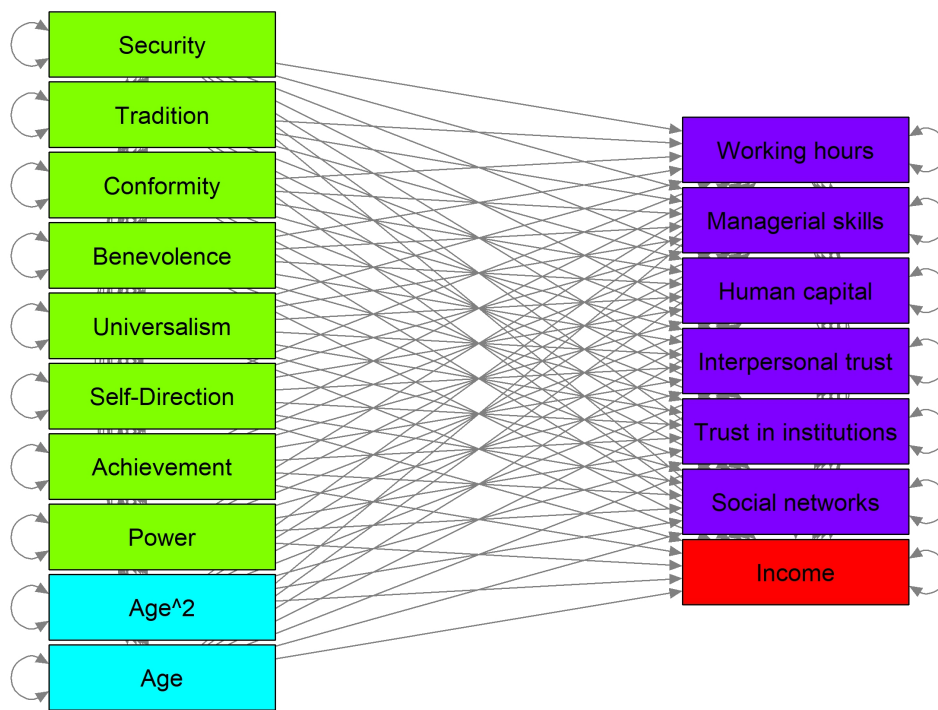
1. Growiec, K., Czupryna, M., J. Growiec (2024). “Values and economic performance across European welfare state regimes: Direct and indirect effects through social capital, human capital and managerial skills” *PLoS ONE*, 19(2): e0298667. JCR IF(2023): 3,75; 5-letni IF: 3,27; liczba punktów wg wykazu MNiSW: 100

2. Czupryna, M., **Growiec, K.**, Kamiński, B., P. Oleksy (2024). “Schwartz Human Values and the Economic Performance”. JASSS - Journal of Artificial Societies and Social Simulation, 27(1) 2. **JCR IF(2021): 3,5; liczba punktów wg wykazu MNiSW: 70**

W artykule pt.: „Values and economic performance across European welfare state regimes: Direct and indirect effects through social capital, human capital and managerial skills”, opublikowanym w czasopiśmie *PLOS ONE*, przeanalizowano zależności pomiędzy wartościami z kołowego modelu Shaloma H. Schwartz’a i dochodami indywidualnymi. Powiązania te mogą być bezpośrednie lub pośrednie, poprzez zmienne moderujące, takie jak uczestnictwo w sieciach społecznych, zaufanie społeczne, zaufanie do instytucji, kapitał ludzki, umiejętności kierownicze lub przepracowane godziny pracy. W artykule tym efekty te badane są z wykorzystaniem modelowania równań strukturalnych (SEM), zastosowanego do danych z Europejskiego Sondażu Społecznego dla 28 krajów europejskich w 2018 roku (rys. 2). Zastosowano kołowy model wartości Schwartz’a, rozróżniając Umacnianie siebie (Władza, Osiągnięcia), Otwartość na Zmiany (Kierowanie sobą), Zachowawczość (Tradycja, Bezpieczeństwo, Przystosowanie) i Przekraczanie siebie (Uniwersalizm, Życzliwość).

Rys. 2. Schemat modelu równań strukturalnych, opisującego zależności pomiędzy wartościami w koncepcji Shaloma H. Schwartza a wynikami ekonomicznymi.

Źródło: Growiec, Czupryna i Growiec (2024), rys. 2.

Stwierdzono, że najsilniejszy dodatni i bezpośredni związek z dochodami ma Władza, dodatkowo jest on wzmocniony dodatnim pośrednim efektem strukturalnym w postaci przepracowanych godzin pracy. Kierowanie sobą jest pośrednio dodatnio powiązane z dochodami dzięki wyższym umiejętnościom kierowniczym i przepracowanym godzinom. Tradycja ma silny, ujemny, bezpośredni związek z dochodami. Bezpieczeństwo natomiast jest pośrednio ujemnie powiązane z dochodami ze względu na jego ujemny związek z zaufaniem społecznym, umiejętnościami kierowniczymi i przepracowanymi godzinami.

Niektóre ze zidentyfikowanych zależności różnią się w zależności od reżimu państwa opiekuńczego (*welfare state regime*, por. Esping-Andersen, 1990), w którym funkcjonuje dane społeczeństwo. Na przykład Władza jest statystycznie istotnie powiązana z wysokością dochodów tylko w reżimie liberalnym i konserwatywnym. W artykule stwierdzono, że wartości promowane przez poszczególne reżimy państwa opiekuńczego (tj.

liberalny, konserwatywny, nordycki, śródziemnomorski lub postsocjalistyczny), wbrew oczekiwaniom, nie zawsze wiążą się z wyższymi dochodami w ramach tych reżimów, np. Tradycja i Bezpieczeństwo, promowane w reżimach konserwatywnym i śródziemnomorskim, wiążą się akurat z niższymi dochodami w tych reżimach. Ustalenia te mogą prowadzić do szeregu implikacji, szczególnie w odniesieniu do polityki dotyczącej imigracji, demografii, rynku pracy i równowagi między życiem zawodowym a prywatnym. Niestety, ze względu na przekrojowy charakter zbioru danych, nie udało się zidentyfikować związków przyczynowych pomiędzy interesującymi nas zmiennymi.

Kolejny artykuł, poświęcony kołowemu modelowi wartości, pt.: „Schwartz Human Values and the Economic Performance”, został opublikowany w cenionym specjalistycznym czasopiśmie *Journal of Artificial Societies and Social Simulation – JASSS*. W artykule tym pokazane zostało na bazie symulacyjnego modelu wieloagentowego, które wartości leżą u podstaw aktywności w sektorze prywatnym, a które w sektorze publicznym. Parametry modelu zostały ustalone na podstawie analizy danych Europejskiego Sondażu Społecznego dla polskiego społeczeństwa z 2018/2019 r. oraz wyników gier ekonomicznych, w które grali studenci w ramach badań na 3 polskich uczelniach wyższych. Wartości w ujęciu Schwartza są definiowane jako hierarchia pojęć lub przekonań, wyrażająca pożądane transsytuacyjnie przez osobę cele, decydujące o selekcji oraz ocenie zachowań i zdarzeń. Schwartz wprowadził koncepcję dziesięciu różnych wartości, które pogrupowano w cztery wartości wyższego rzędu: Otwartość na zmiany, Umacnianie siebie, Zachowawczość i Przekraczanie siebie. Niektóre z wartości Schwartza zdają się leżeć u podstaw działania dla własnego dobra, inne - dla dobra wspólnoty.

Sprawdzono, czy na poziomie całej społeczności wartości przekładają się na pracę w sektorze prywatnym bądź w publicznym oraz nierówności w dochodach. W artykule pokazano, że Umacnianie siebie (Władza, Osiągnięcia i Hedonizm) oraz Zachowawczość (Bezpieczeństwo, Tradycja i Przystosowanie) zwiększają czas pracy w sektorze publicznym w danej społeczności, a obniżają czas pracy w sektorze prywatnym. Natomiast Otwartość na zmiany (Stymulacja i Kierowanie sobą) oraz Przekraczanie siebie (Uniwersalizm i Życzliwość) mają odwrotny skutek. Ponadto duże znaczenie Władzy, Osiągnięć lub Stymulacji prowadzi do większych nierówności dochodów w społeczności (współczynnik Giniego). Taki sam efekt uzyskano dla Tradycji i Przystosowania. Koncentracja danej społeczności na Osiągnięciach, Hedonizmie lub Stymulacji wiąże się natomiast z wyższą średnią liczbą przepracowanych godzin.

d3. Mobilność geograficzna i warunki życia młodych dorosłych

1) Cairns David, **Katarzyna Growiec**, Nuno de Almeida Alves, (2014), “Another ‘Missing Middle’? The Marginalised Majority of Tertiary Educated Youth in Portugal during the Economic Crisis”, Journal of Youth Studies, vol. 17, issue 8, s. 1046-1060. **JCR IF(2022): 1,9; 5-letni IF: 2,2; liczba punktów wg wykazu MNiSW: 100**

2) Cairns David, **Katarzyna Growiec**, Jim Smyth, (2012), “Spatial reflexivity and undergraduate transitions in the Republic of Ireland after the Celtic Tiger”, Journal of Youth Studies, vol. 15, no. 7, s. 841-851. **JCR IF(2022): 1,9; 5-letni IF: 2,2; liczba punktów wg wykazu MNiSW: 100**

3) Cairns, David, **Katarzyna Growiec**, (2010), “ ‘I Always Need my Mum.’ Social Capital, Social Learning and Student Housing Transitions in Northern Ireland”, Youth Studies Ireland, vol. 5, no. 2, s. 3-24.

4) **Growiec, Katarzyna** (2010), “*Social Capital and Migration*” [w:], Youth on the Move, red. D. Cairns, IKO: Frankfurt, s. 35-46. **liczba punktów wg wykazu MNiSW: 20**

*

Cairns David, **Katarzyna Growiec**, Nuno de Almeida Alves, (2014), “Another ‘Missing Middle’? The Marginalised Majority of Tertiary Educated Youth in Portugal during the Economic Crisis”, Journal of Youth Studies, vol. 17, issue 8, s. 1046-1060

W artykule tym, opublikowanym w czasopiśmie naukowym o międzynarodowej renomie *Journal of Youth Studies*, zbadano postrzeganie wpływu kryzysu ekonomicznego przez studentów studiów doktoranckich z Lizbony (Portugalia). Zarówno badanie ilościowe, jak i jakościowe wykazało, że postrzegany wpływ kryzysu jest odbierany jako bardzo silny i obecny w różnych domenach (dewaluacji wyższego wykształcenia, utracie wiary w portugalski rynek pracy czy planach założenia własnej rodziny). Wyniki te sugerują znaczną korektę oczekiwań młodych dorosłych w Portugalii odnośnie do ich przyszłych warunków życia, co wcześniej było pomijane w badaniach.

Cairns David, **Katarzyna Growiec**, Jim Smyth, (2012), “Spatial reflexivity and undergraduate transitions in the Republic of Ireland after the Celtic Tiger”, Journal of Youth Studies, vol. 15, no. 7, s. 841-851

W tym artykule analizie poddano intencje studentów z Dublina oraz Cork (Irlandia) odnośnie mobilności geograficznej. W artykule pokazano, jaki procent studentów zamierza w przyszłości wyjechać za granicę, dokąd zamierzają wyjechać, na jak długo oraz jakie czynniki mają związek z podejmowaniem decyzji o mobilności geograficznej. Wyniki zawarte w artykule pokazują, że 59% studentów ma intencję wyjazdu, większość z nich do krajów angielskojęzycznych. Większość pobytów jest przewidziana jako tymczasowe. Więcej młodych kobiet niż młodych mężczyzn ma intencję wyjazdu. Dla decyzji o migracji istotne znaczenie ma motywacja związana z rozwojem osobistym (dodatni związek) oraz silne relacje z przyjaciółmi (związek negatywny).

Cairns, D., **K., Growiec**, (2010), “ ‘I Always Need my Mum.’ Social Capital, Social Learning and Student Housing Transitions in Northern Ireland”, Youth Studies Ireland, vol. 5, no. 2, s. 3-24.

Jest to kolejny artykuł omawiający wyniki badania sondażowego przeprowadzonego na próbie studentów z Irlandii Północnej. Wyniki badania pokazują, że prawie trzy czwarte z nich mieszka z rodzicami. Okazuje się, że mieszkanie z rodzicami ma związek ze statusem społeczno-ekonomicznym rodziny, z której pochodzą osoby badane. Zgodnie z koncepcją Putnama (2000) okazało się, że studenci mieszkający bez rodziców mają statystycznie istotnie większe zasoby pomostowego kapitału społecznego, a mieszkający z rodzicami mają z kolei większe zasoby wiążącego kapitału społecznego. Ponadto, badanie wykazało, że studenci mieszkający z rodzicami mają statystycznie istotnie słabszą tożsamość lokalną oraz identyfikację europejską. Studenci mieszkający bez rodziców natomiast mają relatywnie silniejszą identyfikację europejską.

Growiec, K., (2010), “*Social Capital and Migration*” [w:], *Youth on the Move*, red. D. Cairns, IKO: Frankfurt, s. 35-46.

Rozdział pt.: “Social Capital and Migration”, opublikowany w książce pod red. D. Cairnsa pt.: *Youth on the Move* bazuje na fragmencie mojej rozprawy doktorskiej. Rozdział dotyczy analizy związku kapitału społecznego z faktycznym posiadaniem doświadczenia migracji zagranicznej. Zawiera analizy empiryczne na danych “Diagnozy Społecznej”.

d4. Kapitał społeczny: charakterystyka i pomiar

1) **Growiec Katarzyna** (2011), *Kapitał społeczny. Geneza i społeczne konsekwencje*. Warszawa: Wydawnictwo Academica. **liczba punktów wg wykazu MNiSW: 100**

2) **Growiec Katarzyna** (2015), *Ile szczęścia dają nam inni ludzie? Więzi społeczne a dobrostan psychiczny*, Warszawa: PWN **liczba punktów wg wykazu MNiSW: 100**

3) Bogumił Kamiński, Jakub Growiec, **Katarzyna Growiec** (2017). „A Model of Social and Economic Capital in Social Networks” [w:] *Advances in Social Simulation 2015. Advances in Intelligent Systems and Computing*, vol 528, pod red. Jager W., Verbrugge R., Flache A., de Roo G., Hoogduin L., Hemelrijk C., s. 195-200. Cham: Springer. **liczba punktów wg wykazu MNiSW: 20**

Monografia pt.: *Kapitał społeczny. Geneza i społeczne konsekwencje* została wydana przez Wydawnictwo Academica. Prezentuje ona wyniki mojej rozprawy doktorskiej. Koncentruje się ona na znaczeniu kapitału społecznego dla funkcjonowania polskiego społeczeństwa pod względem zaufania społecznego, zadowolenia z życia i autorytaryzmu.

Kolejna wydana przeze mnie monografia pt.: *Ile szczęścia dają nam inni ludzie? Więzi społeczne a dobrostan psychiczny* została wydana przez PWN. Kładzie ona nacisk na prezentację dwóch nowych autorskich narzędzi do pomiaru kapitału społecznego, tj. pomostowego kapitału społecznego oraz wiążącego kapitału społecznego. Zawiera też omówienie ich trafności oraz rzetelności. Ponadto przedstawia m.in. wyniki badania nad związkiem kapitału społecznego z subiektywnym poczuciem dobrostanu przy kontroli poziomu samooceny, cech „Wielkiej Piątki”, inteligencji emocjonalnej i stylu radzenia sobie ze stresem. Monografia ta (i tylko i wyłącznie ona) została przedstawiona jako dzieło podlegające ocenie w mojej poprzedniej procedurze habilitacyjnej w 2015 r., która zakończyła się niepowodzeniem.

Rozdział pt.: „A Model of Social and Economic Capital in Social Networks”, został opublikowany w monografii pod red. Jager W., Verbrugge R., Flache A., de Roo G., Hoogduin L., Hemelrijk C.. Monografia została wydana przez Springer i jest indeksowana przez Web of Science oraz Scopus. W pracy tej sformułowano wstępną wersję omówionego w tym wniosku symulacyjnego modelu wieloagentowego opisującego mechanizmy wpływu uczestnictwa w sieci społecznej na zaufanie społeczne, skłonność do kooperacji, użyteczność z relacji społecznych oraz wyniki ekonomiczne. Istotnym elementem tego opracowania jest konceptualizacja kluczowych pojęć i ich przełożenie na język modelu.

d5. Opracowania z różnych dziedzin

1) **Growiec, K.**, Napiórkowski, M. (2014). „Stereotyp” [w:] *Modi memorandi. Leksykon kultury pamięci* (s. 460–462). oraz **Growiec, K.**, Kaprański, S. (2014), „Tożsamość” [w:] *Modi memorandi. Leksykon kultury pamięci* (s. 489–496). Warszawa: SCHOLAR.

Jest to opracowanie dwóch haseł do Leksykonu kultury pamięci „Modi memorandi”, wydane przez SCHOLAR.

2) Filiciak, M., Mazurek P., **K. Growiec** (2013). *Raport: Korzystanie z mediów a podziały społeczne. Kompetencje medialne Polaków w ujęciu relacyjnym*. Centrum Cyfrowe.

Raport ten jest efektem projektu badawczego „Korzystanie z mediów a podziały społeczne”. Jego celem było zestawienie sposobów korzystania z mediów z innymi aspektami życia ludzi, takich jak indywidualne predyspozycje oraz ograniczenia związane z nierównościami społecznymi. Punkt wyjścia stanowi teoria Pierre’a Bourdieu, który zwrócił uwagę na podziały społeczne oparte na nierównych zasobach kapitału ekonomicznego, społecznego i kulturowego. Raport pokazuje, na ile media i kompetencje korzystania z nich pozwalają ludziom na pomnażanie lub konwersję różnych form kapitału. Kompetencja jest traktowana przy tym jako umiejętność użycia medium do wsparcia obszaru, który osoba uważa za ważny lub który zajmuje jej dużo czasu.

5. Informacja o wykazaniu się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

5.1 Aktywność naukowa w postaci wyjazdów naukowych do ośrodków naukowych za granicą

Potwierdzeniem mojej aktywności naukowej poza macierzystym Uniwersytetem SWPS, realizowanej w jednostkach zagranicznych, jest realizacja wyjazdowego grantu naukowego za granicą oraz udział w następujących wyjazdach naukowych zagranicę:

1) Realizacja grantu naukowego na University of Iceland (Háskóli Íslands), **Reykjavik, Islandia**. Tytuł projektu: *"Kapitał społeczny, zaufanie społeczne a kryzys finansowy - na podstawie przykładu Islandii"* na zaproszenie profesor Unnur Dís Skaptadóttir. Czas trwania: 6.03.2010 – 30.06.2010. Projekt finansowany ze środków EEA&Norway Grants, operator: Fundusz Stypendialny i Szkoleniowy.

2) Wizyta naukowa w University of Iceland (Háskóli Íslands), Reykjavik, Islandia, 8.09.2011 - 20.09.2011, na zaproszenie profesor Guðbjörg Andrei Jónsdóttir. Wizyta finansowana ze środków EEA&Norway Grants, operator: Fundusz Stypendialny i Szkoleniowy.

3) Wizyta naukowa w Ruhr-Universität Bochum, Wydział Nauk Społecznych, **Bochum, Niemcy**. Czas trwania: 16.07.2022-23.07.2022. Wyjazd finansowany przez **DFG Deutsche Forschungsgemeinschaft** oraz Narodowe Centrum Nauki (konkurs Beethoven Classic 3 – Polish-German Funding Initiative)

4) Wizyta naukowa w Ruhr-Universität Bochum, Wydział Nauk Społecznych, **Bochum, Niemcy**. Czas trwania: 13.06.2023-25.06.2023. Wyjazd finansowany przez **DAAD (Deutscher Akademischer Austauschdienst)** oraz **Program NAWA (Narodową Agencję Wymiany Akademickiej)**.

5.2. Aktywność naukowa w postaci udziału w międzynarodowych projektach badawczych

Potwierdzeniem mojej współpracy międzynarodowej z zagranicznymi jednostkami naukowymi jest też udział w następujących projektach badawczych:

1) Od 2019 roku do obecnie - biorę udział w międzynarodowym polsko-niemieckim projekcie naukowym „Values and Economic Performance: A formalised agent-based model“. Projekt finansowany jest przez **DFG Deutsche Forschungsgemeinschaft** oraz Narodowe Centrum Nauki (konkurs Beethoven Classic 3 – Polish-German Funding Initiative). Czas trwania: 01.04.2019 – 31.03.2025. Jestem w tym projekcie jednym z głównych wykonawców.

2) Od 2018 roku do obecnie - biorę udział we współpracy międzynarodowej Global

Norm Study (<https://www.globalsocialnorms.org>). Celem Global Norm Study jest przeprowadzanie badań w wielu krajach świata nad normami społecznymi oraz ich zmianami. W pierwszym badaniu wzięło udział 57 krajów, w drugim – 43. Obecnie trwa trzecie badanie. Dzięki mojej aktywności wszystkie 3 badania zostały przeprowadzone w Polsce, zarówno na próbie studentów, jak i na próbie dla populacji ogólnej. Siedziba organizacyjna projektu znajduje się w **Institute for Future Studies w Sztokholmie**, w Szwecji. Projektem kierują: Kimmo Eriksson oraz Giulia Andrighetto, Michele Gelfand, Paul Van Lange i Pontus Strimling.

- 3) W 2010 r. zrealizowałam projekt naukowy na University of Iceland (Háskóli Íslands), w Reykjavíku, Islandia. Byłam kierownikiem tego grantu naukowego. Tytuł grantu: „Kapitał społeczny, zaufanie społeczne a kryzys ekonomiczny – na przykładzie Islandii”. Grant finansowany był przez **EEA&Norway Grants**. Czas trwania: 6.03.2010 – 30.06.2010.

5.3. Aktywność naukowa w postaci współpracy z naukowcami z różnych ośrodków naukowych za granicą przy pisaniu artykułów naukowych

Potwierdzeniem mojej współpracy z naukowcami z ośrodków naukowych za granicą są liczne publikacje oraz working paper przygotowane wraz ze współautorami z takich ośrodków jak: Vrije Universiteit Amsterdam, Holandia; Institute for Future Studies, Szwecja; University Institute of Lisbon ISCTE-IUL, Portugalia; Queen's University Belfast, Wielka Brytania czy Háskóli Íslands, University of Iceland, Islandia.

Lista publikacji ze współautorami z ośrodków naukowych za granicą:

- 1) Andrighetto, G., Szekely, A., Guido, A., Gelfand, M., Abernathy, J., Arikan, G., Aycan, Z., Bankar, S., Barrera, D., Basnight-Brown, D., Belaus, A., Berezina, E., Blumen, S., Boski, P., Thi Thu Bui, H., Camilo Cárdenas, J., Čekrljija, Đ., de Barra, M., de Zoysa, P., Dorrough, A., Engelmann, J. B., Euh, H., Fiedler, S., Foster-Gimbel, O., Freitas, G., Fülöp, M., Gardarsdottir, R. B., Gill, C. M. H. D., Glöckner, A., Graf, S., Grigoryan, A., **Growiec, K.**, Hashimoto, H., Hopthrow, T., Hřebíčková, M., Imada, H., Kamijo, Y., Kapoor, H., Kashima, Y., Khachatryan, N., Kharchenko, N., León, D., Leslie, L. M., Li, Y., Liik, K., Liuzza, M. T., Maitner, A. T., Mamidi, P., McArdle, M., Medhioub, I., Mendes Teixeira, M. L., Mentser, S.,

Morales, F., Narayanan, J., Nitta, K., Nussinson, R., Onyedire, N. O., Onyishi, I. E., Osin, E., Özden, S., Panagiotopoulou, P., Pereverziev, O., Perez-Floriano, L. R., Pirttilä-Backman, A-M., Pogosyan, M., Raver, J., Reyna, C., Rodrigues, R. B., Romanò, S., Romero, P. P., Sakki, I., Sánchez, A., Sherbaji, S., Simpson, B., Spadoni, L., Stamkou, E., Travaglino, G., Van Lange, P. A. M., Winata, F. F., Zein, R. A., Zhang, Q., Eriksson, K., (2024), “Changes in Social Norms During the Early Stages of the COVID-19 Pandemic Across 43 Countries” *Nature Communications* 15 (1436)

2) Andersson, P. A., Vartanova, I., Västfjäll, D., Tinghög, G., Strimling, P., Wu, J., Hazin, I., Akotia, C. S., Aldashev, A., Andrighetto, G., Anum, A., Arikan, G., Bagherian, F., Barrera, D., Basnight-Brown, D., Batkeyev, B., Berezina, E., Björnstjerna, M., Boski, P., Bovina, I., Bui, T. T. H., Čekrljija, D., Choi, H-S., Contreras-Ibáñez, C.C., Costa-Lopes, R., de Barra, M., de Zoysa, P., Dorrough, A. R., Dvoryanchikov, N., Engelmann, J. B., Euh, H., Fang, X., Fiedler, S., Foster-Gimbel, O. A., Fülöp, M., Gardarsdottir, R. B., Hew, C. M., Gill, D., Glöckner, A., Graf, S., Grigoryan, A., Gritskov, V., **Growiec, K.**, Halama, P., Hartanto, A., Hopthrow, T., Hřebíčková, M., Iliško, D., Imada, H., Kapoor, H., Kawakami, K., Khachatryan, N., Kharchenko, N., Kiyonari, T., Kohút, M., Leslie, L. M., Li, Y., Li, N. P., Li, Z., Liik, K., Maitner, A. T., Manhique, B., Manley, H., Medhioub, I., Mentser, S., Nejat, P., Nipassa, O., Nussinson, R., Onyedire, N. G., Onyishi, I. E., Panagiotopoulou, P., Perez-Floriano, L. P., Persson, M., Pirttilä-Backman, A-M., Pogosyan, M., Raver, J., Rodrigues, R. B., Romanò, S., Romero, P. P., Sakki, I., San Martin A., Sherbaji, S., Shimizu, H., Simpson, B., Szabo, E., Takemura, K., Teixeira, M. L. M., Thanomkul, N., Tiliouine, H., Travaglino, G. A., Tsirbas, Y., Widodo, S., Zein, R., Zirganou-Kazolea, L., & K. Eriksson (2024). „Anger and disgust shape judgments of social sanctions across cultures, especially in high individual autonomy societies” , *Scientific Reports*, 14 (5591)

3) Eriksson, K., Strimling, P., Gelfand, M., Wu, J., Abernathy, J., Akotia, Ch., Aldashev, A., Andersson P., , Andrighetto, G., Anum, A., Arikan, G., Aycan, Z., Bagherian, F., Barrera, D., Basnight-Brown, D., Batkeyev, B., Belaus, A., Berezina, E., Björnstjerna, M., Blumen, S., Boski, P., Bou Zeineddine, F., Bovina, I., Bui, H., Cardenas, J.-C., Cekrljija, D., Choi, H.-S., Contreras-Ibanez, C., Costa-Lopes, R., de Barra, M., de Zoysa, P., Dorrough, A., Dvoryanchikov, N., Eller, A., Engelmann, j., Euh, H., Fang, X., Fiedler, S., Foster-Gimbel, O., Fülöp, M., Gardarsdottir, R., Gill, C. M. H., Gloeckner, A., Graf, S., Grigoryan, A., Gritskov, V., **Growiec, K.**, Halama, P., Hartanto, A., Hopthrow, T., Hrebickova, M., Ilisko,

D., Imada, H., Kapoor, H., Kawakami, K., Khachatryan, N., Kharchenko, N., Khoury, N., Kiyonari, T., Kohut, M., Le, L. T., Leslie, L., Li, Y., Li, N., Li, Z., Liik, K., Maitner, A., anhique, B., Manley, H., Medhioub, I., Mentser, S., Mohammed, L., Nejat, P., Nipassa, O., Nussinson, R., Onyedire, N., Onyishi, I., Özden, S., Panagiotopoulou, P., Perez-Floriano, L., Persson, M., Pheko, M., Pirttilä-Backman, A.-M., Pogosyan, M., Raver, J., Reyna, C., Rodrigues, R. B., Romanò, S., Romero, P., Sakki, I., San Martin, A., Sherbaji, S., Shimizu, H., Simpson, B., Szabo, E., Takemura, K., Tieffi, H., Teixeira, M. L. M., Thanomkul, N., Tiliouine, H., Travaglino, G., Tsirbas, Y., Wan, R., Widodo, S., Zhang, R. Z. Q.-P., Zirganou-Kazolea, L., Van Lange, P. (2021). „Perceptions of the appropriate response to norm violation in 57 societies”, Nature Communications, 12 (1481)

4) Van Doesum N. J., Murphy, R. O., Gallucci, M., Aharonov-Majar, E., Athenstaedt, U., Au W. T., Bai, L., Bohm, R., Bovina, I., Buchan, N. R., Chen, X-P., Dumont, K. B., Engelmann, J. B., Eriksson, K., Euh, H., Fiedler, S., Friesen, J., Gachter, S., Gallucci, M., Garcia, C., Gonzalez, R., Graf, S., **Growiec, K.**, Guimond, S., Hrebickova, M., Immer-Bernold, E., Joireman, J., Karagonlar, G., Kawakami, K., Kiyonari, T., Kou, Y., Kuhlman, D. M., Kyrtsis, A-A., Lay, S., Leonardelli, G. J., Li, N. P., Li, Y., Maciejovsky, B., Manesi, Z., Mashuri, A., Mok, A., Moser, K. S., Motak, L., Netedu, A., Pammi, Ch., Platow, M. J., Raczka, K., Reinders Folmer, Ch. P., Reyna, C., Romano, A., Shalvi, S., Simao, C., Stivers, A. W., Strimling, P., Tirbas, Y., Utz, S., van der Meij, L., Waldzus, S., Wang, Y., Weber, B., Weisel, O., Wildschut, T., Winter, F., Wu, J., Yong, J. C., Van Lange P. A. M. (2021). „Social mindfulness and prosociality vary across the globe”. Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America (PNAS), 118(35)

5) Cairns, D., **Growiec, K.**, N. de Almeida Alves, (2014), “Another ‘Missing Middle’? The Marginalised Majority of Tertiary Educated Youth in Portugal during the Economic Crisis”, Journal of Youth Studies, vol. 17, issue 8, s. 1046-1060

6) Cairns, D., **Growiec, K.**, J. Smyth, (2013), “Leaving Northern Ireland: youth mobility field, habitus and recession among undergraduates in Belfast”, British Journal of Sociology of Education, vol. 34, no. 4, s. 544-562

7) **Growiec, K.**, Vilhelmsdóttir, S., D. Cairns, (2012). Social Capital and the Financial Crisis: the Case of Iceland. CIES e-Working Paper N.o 138/2012

8) Cairns, D., **Growiec, K.**, J. Smyth, (2012), "Spatial reflexivity and undergraduate transitions in the Republic of Ireland after the Celtic Tiger", Journal of Youth Studies, vol. 15, no. 7, s. 841-851

9) Cairns, D., **K. Growiec**, (2011), "*Learning Insularity: Social Capital, Social Learning and Staying at Home among European Youth*" [w:] Z. Beckerman, T. Geisen (red.) *Migration, Minorities, and Learning – Understanding Cultural and Social Differences in Education*. New York: Springer, s. 729-742

5.4. Aktywność naukowa w postaci współpracy z naukowcami z różnych ośrodków naukowych za granicą przy składaniu wniosków grantowych

Potwierdzeniem mojej współpracy międzynarodowej jest złożenie 2 projektów grantów w konkursach Komisji Europejskiej. Przygotowałam projekty grantowe, współpracując z międzynarodowymi konsorcjami naukowców. Poniżej znajduje się lista projektów:

1) LONELY-EU HORIZON-CL2-2024-TRANSFORMATIONS-01

Projekt ten dotyczy przyczyn, konsekwencji oraz rekomendowanych strategii ograniczania samotności i poczucia izolacji w różnych krajach UE.

2) EU-Present H2020-SC6-MIGRATION-2020

Projekt ten dotyczy badań nad narracjami dotyczącymi mobilności geograficznej w różnych krajach UE.

5.5. Aktywność naukowa w postaci referatów na konferencjach i warsztatach naukowych

Udział w konferencjach międzynarodowych za granicą:

1. **7th European Conference on Social Networks**, 4-8.09.2023, Ljubljana, Słowenia, referat pt.: "Social network dynamics in the context of age and gender: an empirical investigation"
2. **44th Annual Meeting of the International Society of Political Psychology**, Recognition and (Re)claiming Spaces: Marginalization, Colonization, and Privilege,

- online, 11.07-13.07.2021, online, referat pt.: "The Relation between Heterophilous and Homophilous Interactions in the Context of Agency and Communion",
współautorki: Ewa Szumowska, Katarzyna Książczyk
3. **4th European Conference of Social Networks**, Zurich, Szwajcaria, 9.09-12.09.2019, referat pt.: „Social Network Dynamics: Individual-Level Mechanisms and Aggregate Outcomes“, współautorzy: Bogumił Kamiński, Jakub Growiec
  4. **Introducing Structure: Networks in Social Psychology**, Bruksela, Belgia, 31.10-3.11.2018, referat pt.: "Mapping the Dimensions of Social Capital", współautorzy: Bogumił Kamiński, Jakub Growiec
  5. **40th Annual Meeting of the International Society of Political Psychology**, Edynburg, Szkocja, 29.06-02.07.2017, poster pt.: "Mapping the Dimensions of Social Capital", współautorzy: Bogumił Kamiński, Jakub Growiec
  6. **10th Spring Conference on Social Psychology**, St. Moritz, Szwajcaria, 16-22.03.2014, referat pt.: "Family and Friends Priming Effect on Universalism vs. Particularism Orientation and Sensitivity to Common Good Violations"
  7. **"Public Happiness", Happiness Economics and Interpersonal Relations**, Uniwersytet im. Św. Tomasza z Akwinu, Rzym, Włochy, 4-5.06.2013, referat pt.: "Opportunity in Crisis. Student Mobility Decision-Making in Lisbon during the Economic Crisis", współautor: David Cairns
  8. **International Society for Political Psychology, Vrije Universiteit Amsterdam**, Amsterdam, Holandia, 13-14.07.2012, referat pt.: "Trusting Only Whom You Know, Knowing Only Whom You Trust: The Joint Impact of Social Capital and Trust on Individuals' Economic Performance in CEE countries", współautor: Jakub Growiec
  9. **European Association of Social Psychology**, Sztokholm, Szwecja, 12-16.07.2011, poster pt.: "How Icelanders Essentialise Their Nation? The Relation between Social Capital and Essentialism"
  10. **EcoMod 2011, International Conference on Economic Modeling**, Ponta Delgada, Portugalia, 29 czerwca- 2 lipca 2011, referat pt. "Trusting Only Whom You Know, Knowing Only Whom You Trust: The Joint Impact of Social Capital and Trust on Individuals' Economic Performance in CEE countries", współautor: Jakub Growiec
  11. **Crisis&Renewal, EDDA oraz University of Iceland**, Reykjavik, Islandia, 2-3.06.2011; referat pt.: "Social Ties and Social Trust in Iceland under the Economic Crisis"

12. **33rd Annual Meeting of the International Society of Political Psychology**, San Francisco, USA, 7-10.07.2010, referat pt.: "Trusting Only Whom You Know, Knowing Only Whom You Trust: The Joint Impact of Social Capital and Trust on Individuals' Economic Performance in CEE countries", współautor: Jakub Growiec

Udział w konferencjach międzynarodowych zorganizowanych w Polsce:

1. **19th General Meeting of the European Association of Social Psychology**, Kraków, Polska, 30.06-04.07.2023, referat pt.: "Need for cognitive closure and the structure of social networks"
2. **Between narcissism and entitlement: Self-enhancement in cross-cultural perspective II**, Warszawa, Polska, 12-14.05.2022, referat pt.: "Schwartz' Human Values and Individual Economic Output"
3. **Between narcissism and entitlement: Self-enhancement in cross-cultural perspective**, Warszawa, Polska, 4-6.04.2018, referat pt.: "The role of self-esteem and need for cognitive closure in bridging and bonding social capital formation"
4. **39th Annual Meeting of the International Society of Political Psychology**, Warszawa, Polska, 13-16.07.2016, poster pt.: "Social Network Characteristics and Need for Closure"
5. **6th Annual Tajfel Seminar**, Centrum Badań nad Uprzedzeniami, Uniwersytet Warszawski, Warszawa, Polska, 11.07.2016, referat pt.: "Social Network Characteristics and Need for Closure"
6. **Konferencja "What's Next for Democratic Capitalism? Social and Systemic Problems of Central European Democracies"**, Instytut Psychologii PAN, Warszawa, Polska, 7-8.11.2014, referat pt.: "Psychological Correlates of Inclusive and Exclusive Social Ties"
7. **Konferencja "Inclusive Society. Poland, Norway, Europe"**, Collegium Civitas, Warszawa, Polska, 6-7.10.2014, referat pt.: "Psychological Correlates of Inclusive and Exclusive Social Ties"
8. **Konferencja "From the Totalitarianism towards Democracy in Central-Eastern Europe"**, Instytut Psychologii PAN oraz International Society of Political Psychology, Warszawa, Polska, listopad 2010, referat pt.: "Social Ties and Social Trust in Iceland under the Economic Crisis"

Udział w warsztatach naukowych:

- 1) **Lorentz Workshop, „Othering & Polarisation**”, 9-11.06.2020, virtual meeting, Lorentz Center. Leiden, Holandia
- 2) **YAMEC – Young Adult Mobility and Economic Crisis Network** Start-up Workshop, Lizbona, 27-28.02.2014, referat pt.: “Social capital and social trust from the perspective of return migrants in Poland”

Referaty na seminariach i konferencjach krajowych

1. **XVIII Zjazd Polskiego Stowarzyszenia Psychologii Społecznej**, Łódź, 22-24.09.2023, referat pt.: “Potrzeba poznawczego domknięcia a struktura sieci społecznych”, współautorzy: Beata Łopaciuk-Gonczaryk, Bogumił Kamiński
2. **XVII Zjazd Polskiego Stowarzyszenia Psychologii Społecznej**, Gdańsk, 15-18.09.2022, referat pt.: “Rola identyfikacji społecznej, osobowości i kodów etycznych w tworzeniu się heterofilnych relacji społecznych”, współautorka: Katarzyna Hamer
3. **XVI Zjazd Polskiego Stowarzyszenia Psychologii Społecznej**, Poznań, 19-22.09.2019, referat pt.: “Czy relacje społeczne mogą prowadzić do niepoohamowanej sprawczości i wspólnotowości”
4. **XV Zjazd Polskiego Stowarzyszenia Psychologii Społecznej**, Lublin, 21-23.09.2018, referat pt.: “Typy indywidualnych sieci społecznych w Polsce i ich związek z dobrostanem psychicznym”
5. **XIV Zjazd Polskiego Stowarzyszenia Psychologii Społecznej**, Toruń, 15-17.09.2017, referat pt.: “Kapitał pomostowy i kapitał wiążący a orientacja sprawcza i wspólnotowa”
6. **Islandia. Geografia, Kultura, Społeczeństwo**, Uniwersytet Warszawski, Warszawa, Polska, 19-20 maja 2016. Referat pt. „Przemiany dobrostanu psychicznego i kapitału społecznego pod wpływem kryzysu ekonomicznego. Przypadek Islandii“

Wykłady gościnne:

Uniwersytet Humanistycznospołeczny SWPS filia w Sopocie, Sopot, 17.01.2018, wykład pt.: „Struktura sieci społecznej, zaufanie i skłonność do kooperacji oraz ich związek z dobrostanem psychicznym i sytuacją ekonomiczną“

5.6 Aktywność naukowa w postaci realizacji grantów badawczych

Potwierdzeniem mojej aktywności naukowej jest realizacja następujących grantów badawczych:

1. Projekt „Potrzeba poznawczego domknięcia, samoocena oraz sprawczość i wspólnotowość a uczestnictwo w sieciach społecznych“, finansowany przez **Narodowe Centrum Nauki**, nr 2019/35/B/HS6/01421. **Konkurs Opus**. Czas trwania: 02.07.2020 – 01.07.2024. **Rola: kierownik grantu**.
2. Projekt „Values and Economic Performance: A formalised agent-based model“, finansowany przez **DFG Deutsche Forschungsgemeinschaft** oraz **Narodowe Centrum Nauki** (konkurs Beethoven Classic 3 – Polish-German Funding Initiative). Czas trwania: 01.04.2019 – 31.03.2025. Rola: wykonawca. Zakres zadań: koncepcyjna i empiryczna część projektu.
3. Projekt „Struktura sieci społecznej a skłonność do kooperacji i dochody indywidualne: model symulacyjny i wyniki empiryczne“, finansowany przez **Narodowe Centrum Nauki**, nr 2013/11/B/HS4/01467. Czas trwania: 2014-2017. Rola: główny wykonawca. Zakres zadań: koncepcyjna i empiryczna część projektu.
4. Projekt: >Poza „stare” i „nowe” media – kompetencje komunikacyjne Polaków”, Fundacja Projekt: Polska, finansowany przez **Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego**, nr EBOI 22922/12. Czas trwania: 11.2012-12.2013. Rola: wykonawca. Zakres zadań: przeprowadzenie badań ilościowych do projektu oraz udział w pisaniu raportu końcowego.
5. Projekt: „Modi Memorandi”, finansowany przez **Narodowe Centrum Nauki**, nr 2011/01/B/HS3/01726. Czas trwania: 2011-2013. Zakres zadań: autorstwo dwóch

hasel interdyscyplinarnego leksykonu poświęconego pamięci „Modi Memorandi”: tożsamość, stereotyp.

6. Grant indywidualny: „Kapitał społeczny, zaufanie społeczne a kryzys ekonomiczny – na przykładzie Islandii”, finansowany przez **EEA&Norway Grants**. Miejsce realizacji projektu: University of Iceland, Reykjavik, Islandia. Czas trwania: 06.03.2010 – 30.06.2010. **Rola: kierownik grantu.**
7. Grant: “The Impact of Social Capital on Central and Eastern European Countries’ Economic Performance: Similarities and Differences” finansowany przez **Global Development Network** (Regional Research Competition 2009). Czas trwania projektu: 01.2009 – 06.2010. **Rola: kierownik grantu.**

6. Informacja o osiągnięciach dydaktycznych, organizacyjnych oraz popularyzujących naukę lub sztukę.

6.1 Osiągnięcia dydaktyczne

6.1.1. Zajęcia dydaktyczne

6.1.1.1. Prowadzone zajęcia dydaktyczne

Autorskie opracowanie programów dwóch modułów (wykład, seminarium i warsztat oraz wykład i seminarium) na studiach magisterskich („Okiem psychologa na społeczeństwo“, „Psychologia makrostruktur społecznych“)

Koordynator 2 przedmiotów (tryb studiów: stacjonarne i niestacjonarne): „Okiem psychologa na społeczeństwo” (od 2014 r. do 2021 r.) i „Człowiek – perspektywa humanistyczna” (od 2022 r. – obecnie)

Autorskie opracowanie programów dwóch warsztatów na studiach doktoranckich („Aplikacje grantowe“, „Komunikowanie wyników badań naukowych“)

Prowadzenie wykładów, ćwiczeń, seminariów oraz warsztatów na SWPS Uniwersytecie Humanistycznospołecznym (2009 - 2023):

a) Studia magisterskie:

- Psychologia emocji, motywacji i procesów poznawczych – od 2012 r. do 2013 r. (seminarium);

- Psychologia makrostruktur społecznych – od 2011 r. –2016 r. (wykład),
- Okiem psychologa na społeczeństwo – od 2014 r. – obecnie (wykład),
- Jak być wnikliwym obserwatorem życia codziennego – co to jest obserwacja uczestnicząca - od 2014 r. – 2018 r. (seminarium)
- Interpretowanie zjawisk życia codziennego - od 2014 r. – 2021 r. (warsztaty)
- Psychologia społeczna – od 2021 r. – obecnie (ćwiczenia)
- Psychologia osobowości – rok 2021/2022 (ćwiczenia)
- Seminarium magisterskie – od 2012 r. – obecnie.

b) Studia doktoranckie:

- Aplikacje grantowe – od 2010 r. – 2015 r. (warsztaty),
- Komunikowanie wyników badań naukowych – od 2012 r. do 2013 r. (warsztaty).

6.1.1.2. Wyjazdy dydaktyczne w ramach programu Erasmus

1. Wyjazd dydaktyczny do **University of Iceland** (Háskóli Íslands), Reykjavik, Islandia, 29 maja – 4 czerwca 2011 na zaproszenie profesor Guðbjörg Andrei Jónsdóttir z Instytutu Nauk Społecznych.
2. Wyjazd dydaktyczny do **University Institute of Lisbon** (Centre for Research and Studies in Sociology), Lizbona, Portugalia, 1-11 lipca 2012 na zaproszenie dra Davida Cairnsa z Centre for Research and Studies in Sociology.

6.1.1.3. Nagrody związane z aktywnością dydaktyczną

Nagroda dla wykładowców najlepiej ocenionych przez studentów – semestr letni 2019/2020.

6.1.2. Praca z magistrantami

Promocja prac magisterskich (do dnia 29.01.2024)

- 119 wypromowanych prac magisterskich
- 153 recenzje prac magisterskich oraz licencjackich

Szczegółowa lista wypromowanych prac zamieszczona jest poniżej.

Prace wypromowane

1	Baran	Magdalena	2011/2012	Nadzieja podstawowa a przetwarzanie emocjonalne, radzenie sobie ze stresem, samoocena i zadowolenie z życia.
2	Czerkas	Aneta	2011/2012	Płeć psychologiczna a kapitał społeczny pomostowy
3	Drapała	Katarzyna	2011/2012	Zaufanie społeczne i nadzieja podstawowa a moralność
4	Filipiak	Ewelina	2011/2012	Kapitał społeczny i płeć a radzenie sobie w sytuacjach stresowych
5	Filipiak	Emil	2011/2012	Wpływ autorytaryzmu, dyrektywności i orientacji na dominację społeczną na postawy wobec osób niepełnosprawnych fizycznie
6	Hryniewiecka	Barbara	2011/2012	Zależność pomiędzy cechami osobowości w ujęciu Pięcioczynnikowego Modelu Osobowości Costy i McCrae a poziomem Indywidualnego Kapitału Pomostowego
7	Kraśńska	Anna	2011/2012	Aktywność na portalu społecznościowym Facebook, a cechy osobowości, zaufanie społeczne i kapitał pomostowy
8	Matysiak	Katarzyna	2011/2012	Optymizm, a poczucie własnej skuteczności, nadzieja podstawowa i zaufanie społeczne
9	Piskorz	Marta	2011/2012	Autonarracje i style przywiązania a subiektywny dobrostan psychiczny.
10	Toczyłowska	Agnieszka	2011/2012	Wypalenie zawodowe a radzenie sobie ze stresem i zachowania w pracy na przykładzie pracowników banku
11	Wiatrowski	Emilia	2011/2012	Nadzieja podstawowa, style komunikacji interpersonalnej a satysfakcja ze związku

---

12	Augustynowicz	Tomasz	2012/2013	Psychospołeczne korelaty nadziei podstawowej i lęku egzastencjalnego
13	Gąsiewska	Aneta	2012/2013	Związek między indywidualnym kapitałem społecznym, makiawelizmem i samooceną
14	Głusiec	Małgorzata	2012/2013	Retrospektywna ocena postaw rodziców oraz styl przywiązania do partnera a przyjmowanie ról w zespole i zainteresowania zawodowe
15	Gołębiewska	Katarzyna	2012/2013	Kapitał społeczny a doświadczenie kryzysu wieku połowy życia
16	Kwiatkowska	Katarzyna	2012/2013	Zasoby osobiste a przeżywanie stresu podczas zmiany organizacyjnej na przykładzie pracowników instytucji finansowej
17	Mielko	Emilia	2012/2013	Posiadanie zwierząt domowych a wybrane aspekty funkcjonowania psychicznego i fizycznego ludzi
18	Mirosław	Jolanta	2012/2013	Style przywiązania a strategie autoprezentacji oraz poczucie atrakcyjności własnej u kobiet
19	Opas	Jolanta	2012/2013	Style przywiązania a postawy życiowe i wsparcie społeczne
20	Walijewska-Maksymowicz	Anna	2012/2013	Ubrana w przemoc - porównanie kobiet doświadczających przemocy i niedoświadczających przemocy pod względem samooceny, stylów przywiązania i wzorców płci psychologicznej

---

21	Żukowski	Jarosław	2012/2013	Satysfakcja z małżeństwa a style przywiązania, nadzieja podstawowa i komunikacja małżeńska na przykładzie ruchu Spotkań Małżeńskich
22	Bajon	Renata	2013/2014	Związek między satysfakcją z życia, wsparciem społecznym i cechami osobowości wśród osób bezrobotnych
23	Krzyszkowski	Jacek	2013/2014	Wypalenie zawodowe, stres i empatia u terapeutów
24	Okoń	Dominika	2013/2014	Wpływ samooceny na kapitał społeczny
25	Rzeźwicka	Aleksandra	2013/2014	Style przywiązania, samoocena a relacje interpersonalne
26	Stachowicz	Michał	2013/2014	Wsparcie społeczne a cechy osobowości i radzenie sobie ze stresem u osób z chorobą afektywną dwubiegunową
27	Studniarska	Paulina	2013/2014	Kapitał pomostowy a uprzedzenia wobec osób homoseksualnych
28	Wilkowska	Izabela	2013/2014	Aktywność w mediach a kompetencje społeczne
29	Godzisz	Agnieszka	2014/2015	Stany emocjonalne a nadzieja podstawowa i zadowolenie z życia
30	Kopeć	Jan	2014/2015	Dorośle dzieci alkoholików a style przywiązania i samoocena
31	Korneluk	Paulina	2014/2015	Kompetencje społeczne a płć psychologiczna i samoocena

---

32	Kozłowska	Klaudyna	2014/2015	Wpływ historyczności dzielnicy na znajomość historii i przywiązanie do miejsca zamieszkania
33	Potaczała-Perz	Katarzyna	2014/2015	Wizje świata a podatność na stres
34	Stawicka	Joanna	2014/2015	Terapia zajęciowa a poziom samooceny oraz nadziei na sukces u osób z zaburzeniami dyssocjalnymi i organicznymi, odbywających karę pozbawienia wolności w systemie terapeutycznym w Zakładzie Karnym w Płocku
35	Stępień	Andrzej	2014/2015	Związek typu osobowości z samooceną, impulsywnością, skłonnością do ryzyka i empatią
36	Toć	Wanda	2014/2015	Cechy osobowości a skłonność do uzależnień
37	Waulin	Gabriela	2014/2015	Wizje świata, wsparcie społeczne a satysfakcja z życia
38	Zielonka	Karina	2014/2015	Związek płci psychologicznej z potrzebą poszukiwania doznań
39	Rajzer	Barbara	2015/2016	Wsparcie społeczne i style radzenia sobie ze stresem a poziom depresji u osób w wieku adolescencji
40	Roszkowska	Maria	2015/2016	Style radzenia sobie ze stresem, samoocena i poziom lęku u rodziców dzieci niepełnosprawnych i prawidłowo rozwijających się
41	Wróblewska	Izabela	2015/2016	Przekonania osób bezrobotnych na temat natury świata jako miejsca wrogiego, neutralnego lub przyjaznego

---

42	Ignatowska	Lidia	2016/2017	Poziom nadziei podstawowej, uogólnione poczucie własnej skuteczności, satysfakcji z życia i makiawelizmu u wolontariuszy ze Szlachetnej Paczki oraz osób zaangażowanych w wolontariat pracowniczy
43	Iwaniuk	Danuta	2016/2017	Różnice między mniejszością a grupą dominującą w zakresie wiary w grę o sumie zerowej i jej korelatów oraz identyfikacji narodowej na przykładzie mniejszości białoruskiej w Polsce.
44	Kaczmarzyk	Magdalena	2016/2017	Styl przywiązania w dzieciństwie a sprawczość i wspólnotowość
45	Kaska-Nawacka	Magdalena	2016/2017	Związek samooceny i aktywność podejmowanej w Internecie u młodzieży gimnazjalnej - na przykładzie uczniów klas I i III
46	Lipińska	Marta	2016/2017	Wypalenie i jego uwarunkowania u imigrantek z Polski zajmujących się opieką nad osobami starszymi w systemie Live-In w Niemczech
47	Liśniewska	Marta	2016/2017	Poziom nadziei podstawowej, poczucia bezpieczeństwa, poczucia beznadziejności oraz depresja rodziców dzieci niepełnosprawnych
48	Szumowska	Hanna	2016/2017	Wybrane aspekty jakości życia rodziców dzieci z autyzmem
49	Wieczorkiewicz	Daria	2016/2017	Płeć biologiczna i płeć psychologiczna a postrzeganie i akceptowanie homoseksualizmu

---

50	Baryga	Dominika	2017/2018	Retrospektywna ocena postaw rodzicielskich, style przywiązania a orientacja seksualna kobiet
51	Bihich	Yevhenii	2017/2018	Wizja świata społecznego u introwertyków i ekstrawertyków
52	Cypryński	Piotr	2017/2018	Efekt pozytywności w ocenie własnych osiągnięć biegowych w porównaniach społecznych i temporalnych wśród biegaczy
53	Kolesnyk	Anastasiia	2017/2018	Neurotyczność, inteligencja emocjonalna i podjęcie pracy podczas studiów a wypalenie studenckie
54	Olbrys	Katarzyna	2017/2018	Duchowa transcendencja w oparciu o teorię Ralph L. Piedmonta a cechy „Wielkiej Piątki”
55	Ryszkiewicz	Julia	2017/2018	Zaufanie społeczne u osób zaangażowanych w organizacje wolontariackie na przykładzie instruktorów Związku Harcerstwa Polskiego
56	Siarkiewicz	Marzena	2017/2018	Orientacja sprawcza i wspólnotowa oraz gra o sumie zerowej a model Wielkiej Piątki
57	Arasimowicz	Weronika	2018/2019	Retrospektywna ocena postaw rodziców a samoocena i poczucie własnej skuteczności mężczyzn w okresie wczesnej dorosłości
58	Cegielska - Patyk	Maja	2018/2019	Związek perfekcjonizmu z samooceną oraz satysfakcją z bliskiego związku
59	Drukalski	Daniel	2018/2019	Postrzeganie osób skazanych na karę pozbawienia wolności

---

60	Kojro	Janusz	2018/2019	Związek introwersji i jej subiektywnej oceny z samooceną i satysfakcją z życia u introwertyków
61	Piworun	Karolina	2018/2019	Retrospektywna ocena postaw rodziców a samoocena u osób pracujących zawodowo
62	Głębicka	Izabela	2019/2020	Znaczenie posiadanych celów, poczucie kontroli, dążenie do zmian oraz poszukiwanie nowych wyzwań a przedsiębiorczość u kobiet
63	Karniewska	Magdalena	2019/2020	Jedynactwo a preferowane strategie rozwiązywania konfliktów w relacjach interpersonalnych
64	Lenkiewicz	Anna	2019/2020	Efektywność międzykulturowa a wizje świata: o nadziei podstawowej w kontekście kompetencji międzykulturowych
65	Świgoń	Justyna	2019/2020	Związek wiedzy o rozproszonej odpowiedzialności z podejmowaniem działania
66	Auguścik	Oktawia	2020/2021	Inteligencja emocjonalna a sukces w biznesie
67	Bundz	Anna	2020/2021	Jakość komunikacji a style przywiązania i samoocena partnerów pozostających w bliskich związkach
68	Estkowska	Iwona	2020/2021	Udział w projektach pomocowych a kapitał społeczny i samoocena

---

69	Gomułka	Michał	2020/2021	Rodzaje celów życiowych - porównanie recydywistów penitencjarnych i osób nieodbywających kary pozbawienia wolności
70	Jaroń	Anna	2020/2021	Satysfakcja z życia i samoocena a poziom Wiary w grę o sumie zerowej u osób powyżej 65 roku życia
71	Kita	Karolina	2020/2021	Satysfakcja z życia oraz poziom zadowolenia w sferze relacji interpersonalnych u neurotyków.
72	Krawczyk	Marta	2020/2021	Nadzieja podstawowa i szczęście a ocena zagrożenia w pandemii COVID-19
73	Mączka	Damian	2020/2021	Cechy osobowości a radzenie sobie ze stresem wśród funkcjonariuszy pełniących służbę w zakładzie karnym typu zamkniętego
74	Pasichnyk	Tetiana	2020/2021	Nadzieja podstawowa, cynizm społeczny oraz wiara w grę o sumie zerowej w krajach arabskich oraz w Polsce
75	Rączka	Anna	2020/2021	Sprawczość i wspólnotowość, poczucie umiejscowienia kontroli a zaufanie w miejscu pracy u menedżerów i nie-menedżerów
76	Rzewuska-Owsińska	Dominika	2020/2021	Kto się czuje nieswojo na widok robota? Związek efektu doliny niesamowitości z kodami moralności, cechami osobowości, orientacją pozytywną i przekonaniami
77	Szwejkowska	Paulina	2020/2021	Liczba bliskich przyjaciół a satysfakcja z życia u ekstrawertyków i introwertyków
78	Wawrzeńczyk	Anna	2020/2021	Rola narcyzmu i samooceny w kontekście zjawiska sharentingu

---

79	Wieczorek	Małgorzata	2020/2021	Związek z partnerem z psychopatycznym, narcystycznym lub socjopatycznym zaburzeniem osobowości a nadzieja podstawowa, poczucie sensu życia i poczucie własnej skuteczności
80	Bardzik	Anna	2021/2022	Siła nadziei podstawowej a trzy wymiary roszczeniowości
81	Bilska	Anna	2021/2022	Porównanie związku satysfakcji z relacji z partnerem i cech osobowości na podstawie badania Polek w związkach z Polakami i z Włochami
82	Jarzynka	Aleksandra	2021/2022	Związek między poziomem nieśmiałości a nadzieją na sukces, poczuciem własnej skuteczności i potrzebą poznania
83	Kaliska	Natalia	2021/2022	Cechy osobowości a satysfakcja z relacji partnerskiej
84	Kiblitskaya	Tatiana	2021/2022	Wpływ modelu pedagogicznego ojcostwa w zakresie zabaw z dzieckiem na adaptację psychospołeczną
85	Książczyk	Katarzyna	2021/2022	Psychologiczne charakterystyki członków kooperatyw spożywczych w kontekście kształtowania kapitału społecznego
86	Moszczyńska	Karolina	2021/2022	Samoocena oraz poczucie samotności osób po 65 roku życia.
87	Muszyńska	Aleksandra	2021/2022	Samoocena a radzenie sobie w sytuacjach stresowych kobiet i mężczyzn
88	Pelc	Monika	2021/2022	Nadzieja podstawowa i orientacja pozytywna a lęk związany z pandemią COVID-19
89	Popis	Agata	2021/2022	Zależność pomiędzy typami osobowości a satysfakcją z pracy

---

90	Sadalska	Katarzyna	2021/2022	Osobowość i temperament a radzenie sobie ze stresem
91	Skrzeczowska	Monika	2021/2022	Nadzieja podstawowa i samoocena a ocena zagrożenia w pandemii COVID-19
92	Szułdryńska	Julia	2021/2022	Kapitał społeczny i kulturowy oraz motywacja poznawcza a preferencje widzów teatralnych
93	Szusta	Agnieszka	2021/2022	Nadzieja podstawowa a wdzięczność i dobrostan psychiczny
94	Tańska	Monika	2021/2022	Związek psychotyzmu, introwersji i neurotyczności z poziomem nadziei podstawowej i satysfakcji z życia
95	Torchała	Andrzej	2021/2022	Samoocena, poczucie przynależności a przekonania religijne
96	Wikieł	Tomasz	2021/2022	Związek między sprawczością i wspólnotowością oraz niepohamowaną sprawczością i wspólnotowością a stylem postępowania w sytuacji konfliktowej
97	Zyśk	Gabriela	2021/2022	Zaufanie społeczne, poziom ekstrawersji oraz płeć, a osiągnięty sukces w korporacji
98	Dubar	Alona	2022/2023	Związek samooceny z występowaniem zazdrości w bliskich związkach

---

99	Florczuk	Sylwia	2022/2023	Związek cech osobowości i poczucia samotności ze stylami miłości
100	Jurgielajtis	Anna	2022/2023	Sprawczość i wspólnotowość a odczuwanie samotności wśród członków wspólnot ewangelicznych
101	Konstanty	Magdalena	2022/2023	Samoocena a kompetencje społeczne
102	Łądkiewicz	Maciej	2022/2023	Związek myślenia spiskowego i kolektywnego narcyzmu ze statusem socjoekonomicznym
103	Moryc	Jakub	2022/2023	Cechy osobowości a postrzeganie oglądania filmów jako skutecznego narzędzia pomocy terapeutycznej
104	Ogurek	Izabela	2022/2023	Związek samooceny matek aktywnych i nieaktywnych zawodowo z występującymi u nich objawami depresji.
105	Patynko-Siemieniuk	Karolina	2022/2023	Samoocena oraz umiejętność komunikowania emocji a agresja w bliskim związku
106	Pawelczyk-Maśluk	Sylwia	2022/2023	Satysfakcja ze związku małżeńskiego, poziom eudajmonistycznego dobrostanu psychicznego małżonków a siła wiary religijnej
107	Szajkowska	Dominika	2022/2023	Postrzeganie osób z zaburzeniami nastroju przez społeczeństwo z wyróżnieniem środowiska muzycznego.
108	Szukalska	Anna	2022/2023	Style autoprezentacji a samoocena i wiara w życie jako grę o sumie zerowej

---

109	Wiercińska	Weronika	2022/2023	Związek social mediów z postrzeganiem siebie
110	Wilczek	Maria	2022/2023	Postawy życiowe prekariuszy i prekariuszek a sytuacja pandemii
111	Wojtkowska	Anna	2022/2023	Duchowość i jej związek z satysfakcją z bliskiego związku
112	Wójcik	Aleksandra	2022/2023	Pandemia COVID-19, a rozwój zaburzenia odżywiania i poczucie własnej skuteczności
113	Zakrzewska	Agata	2022/2023	Samooocena i poczucie samotności u kobiet w ciąży powikłanej i w ciąży niepowikłanej
114	Banasiak	Jakub	2023/2024	Związek stresu i emocji z wypaleniem zawodowym
115	Korzeń	Gabriela	2023/2024	Związek cech osobowości w ramach pięcioczynnikowego modelu osobowości z samooceną oraz poziomem satysfakcji ze związku
116	Mucha	Michał	2023/2024	Nasilenie lęku przed koronawirusem a introwersja oraz neurotyzm i spożycie alkoholu w czasie pandemii Covid-19
117	Roliński	Ignacy	2023/2024	Wiara w życie jako grę o sumie zerowej a zaangażowanie w pomoc imigrantom w związku z konfliktem zbrojnym na Ukrainie w pierwszej połowie roku 2022
118	Socik	Małgorzata	2023/2024	Style rozwiązywania konfliktów a satysfakcja ze związku małżeńskiego

---

6.2. Osiągnięcia organizacyjne

- od czerwca 2023 r. – do obecnie - pełnomocnik Dziekana Wydziału Psychologii ds. fakultetów
- od roku akademickiego 2015/2016 do 2018/2019 - członkini Komisji Wyborczej na Wydziale Psychologii
- od roku akademickiego 2012/2013 do 2018/2019 - członkini Komisji ds. Badań przy Dziekanie Wydziału Psychologii

6.3. Osiągnięcia popularyzujące naukę

Lista publikacji popularnonaukowych

Ja my oni. Poradnik Psychologiczny „Polityki” oraz Tygodnik „Polityka”

1. Growiec, K. „Rozmowa: Jak mówić i jak słuchać”, *Ja my oni. Poradnik Psychologiczny*, POLITYKA, 3/2009
2. Growiec, K. „Żyw nadzieję”, *Ja my oni. Poradnik Psychologiczny*, POLITYKA, *Poradnik Psychologiczny*, 4/2010
3. Growiec, K. „W kotle Katli”, POLITYKA, nr 2754, 01.05.2010
4. Growiec, K. „Sztuka kochania sztuki. Po co nam obcowanie z pięknem”, *Ja my oni. Poradnik Psychologiczny*, POLITYKA, 5/2010
5. Growiec, K., „Terroryzm: choroba grupowej nienawiści”, *Ja my oni. Poradnik Psychologiczny*, POLITYKA, 7/2011
6. Growiec, K. „Leć jak w dym”, POLITYKA, nr 2811, 05.06.2011
7. Growiec, K. „Przez drzwi. Jak nie popsuć rozmowy językiem ciała, czyli dlaczego kobieta za często się uśmiecha, a mężczyzna – zbyt chętnie przerywa”, *Ja my oni. Poradnik Psychologiczny*, POLITYKA, 8/2011

8. Growiec, K., „Blisko z bliźnim”, *Ja my oni. Poradnik Psychologiczny*, POLITYKA, 9/2012
9. Growiec, K., „Powab syntetyczny”, *Ja my oni. Poradnik Psychologiczny*, POLITYKA, 10/2012
10. Growiec, K., „Mechanika drabiny”, *Ja, my, oni. Poradnik Psychologiczny*, POLITYKA, 11/2013
11. Growiec, K., „Alergia na alert”, *Ja, my, oni. Poradnik Psychologiczny*, POLITYKA, 11/2013
12. Growiec, K., „Po równo”, *Ja, my, oni. Poradnik Psychologiczny*, POLITYKA, 12/2013
13. Growiec, K., „Nic dwa razy?”, *Ja, my, oni. Poradnik Psychologiczny*, POLITYKA, 12/2013
14. Growiec, K., „Co się stało z naszą klasą?”, *Ja, my, oni. Poradnik Psychologiczny*, POLITYKA, 13/2013
15. Growiec, K., E. Wilk, „Polska szwagrów”, POLITYKA, nr 4 (2942), 22.01.2014
16. Growiec, K., „W kręgu nieufności”, *Ja, my, oni. Poradnik Psychologiczny*, POLITYKA, 14/2014
17. Wilk, E., (współpraca) K. Growiec, „Ile mogą dać rodzice”, POLITYKA, nr 7 (2945), 12.02.2014
18. Growiec, K., „Zatruci głodem”, *Ja, my, oni. Poradnik Psychologiczny*, POLITYKA, 15/2014
19. Growiec, K., „Federacja baniek”, *Ja, my, oni. Poradnik Psychologiczny*, POLITYKA, 16/2014
20. Growiec, K., „Mądrzej bogaci. Co z tego mamy, że mamy coraz więcej”, *Ja, my, oni. Poradnik Psychologiczny*, POLITYKA, 17/2015
21. Growiec, K., „Pigułka dla biedaka. Czy ludzie bogaci są zdrowsi psychicznie, czy tylko wydają się tacy swoim terapeutom”, *Ja, my, oni. Poradnik Psychologiczny*, POLITYKA, 17/2015
22. Growiec, K., „Uff, jak nieufnie..... Kiedy i dlaczego w Polakach rozwinęła się tak głęboka nieufność do polityków”, *Ja, my, oni. Poradnik Psychologiczny*, POLITYKA, 18/2015
23. Growiec, K., „Wiele ci mogę dać. W co warto wyposażać swoje dzieci?”, *Ja, my, oni. Poradnik Psychologiczny*, POLITYKA, 19/2015

24. Growiec, K., „Mylnie mili”, *Ja, my, oni. Poradnik Psychologiczny*, POLITYKA, 20/2015
25. Growiec, K., „Pierwsza miłość – inna niż wszystkie. Nie rdzewieje?”, *Ja, my, oni. Poradnik Psychologiczny*, POLITYKA, 21/2016
26. Growiec, K., „Życie w tempie Niko Niko. Slow: moda, snobizm czy próba normalniejszego, uważniejszego życia“, *Ja, my, oni. Poradnik Psychologiczny*, POLITYKA, 22/2016
27. Growiec, K., „Islandia. Wyspa poziomych deszczów“, POLITYKA, nr 30 (3069), 20.07.2016
28. Growiec, K., „Buty, które cisną. Czy pisanie daje szczęście?“, *Ja, my, oni. Poradnik Psychologiczny*, POLITYKA, 23/2016
29. Growiec, K., „Droga do zatracenia. Czym się różni paranoja od zdrowej podejrzliwości“, *Ja, my, oni. Poradnik Psychologiczny*, POLITYKA, 24/2016
30. Growiec, K., „Kumy, kumpelki, kompanki“, *Ja, my, oni. Poradnik Psychologiczny*, POLITYKA, 25/2017
31. Growiec, K., „Kumple, kompani, koledzy z wojska. Po co mężczyznom męska przyjaźń“, *Ja, my, oni. Poradnik Psychologiczny*, POLITYKA, 26/2017
32. Growiec, K., „Ufnołudki. Zaufanie upraszcza i oswaja świat – czy można go się nauczyć“, *Ja, my, oni. Poradnik Psychologiczny*, POLITYKA, 27/2017
33. Growiec, K., „Wiedza, nie wiedzieć skąd. Dlaczego filozofowie często traktowali intuicję jako najwyższą formę poznania“, *Ja, my, oni. Poradnik Psychologiczny*, POLITYKA, 28/2017
34. Growiec, K., „Popiół na tapicerce. Korzystać z intuicji czy dławić jej natrętny głos?“, *Ja, my, oni. Poradnik Psychologiczny*, POLITYKA, 28/2017
35. Growiec, K., „Nasze kochanie. Czym jest miłość i czy rzeczywiście jest człowiekowi niezbędna“, *Ja, my, oni. Poradnik Psychologiczny*, POLITYKA, 29/2018
36. Growiec, K., „Przytulić gniazdownika. Dorosłe dzieci coraz częściej mieszkają z rodzicami – czy to oznaka egoizmu“, *Ja, my, oni. Poradnik Psychologiczny*, POLITYKA, 30/2018
37. Growiec, K., „Życie w nadmiarze. Jak się odnaleźć w neorodzinie.“, *Ja, my, oni. Poradnik Psychologiczny*, POLITYKA, 32/2018
38. Growiec, K., „Wirus szczęścia. Czy nastrojem można się zarazić“, *Ja, my, oni. Poradnik Psychologiczny*, POLITYKA, 33/2019

39. Growiec, K., „Stworzeni do wielkości. Czy aby zostać twórcą, trzeba (i wystarczy) być superinteligentnym“, *Ja, my, oni. Poradnik Psychologiczny*, POLITYKA, 34/2019
40. Growiec, K., „Skromność. Wśród falban z organzy. Czy w dzisiejszym świecie można się powstrzymać od ogłaszania innym własnej wspaniałości“, *Ja, my, oni. Poradnik Psychologiczny*, POLITYKA, 35/2019
41. Growiec, K., „Archipelag dobrego życia. Światowy ranking szczęścia – czy tylko dostatek kraju wpływa na samopoczucie jego obywateli“, *Ja, my, oni. Poradnik Psychologiczny*, POLITYKA, 36/2019
42. Growiec, K., „Wielcy więźniowie. Jakim dziwnym przyzwyczajeniom i obsesjom ulegali geniusze“, *Ja, my, oni. Poradnik Psychologiczny*, POLITYKA, 37/2020
43. Growiec, K., „Kumpelki i kompaniki. Jak wygląda przyjaźń między kobietami“, POLITYKA, wydanie specjalne PRZYJAŹŃ, 2024 (przedruk)
44. Growiec, K., „Jeden za wszystkich? Po co mężczyznom męska przyjaźń“, POLITYKA, wydanie specjalne PRZYJAŹŃ, 2024 (przedruk)

„Krytyka Polityczna”

45. Growiec, K., (2010), „Islandzkie paradoksy”, [w:] *Islandia. Przewodnik nieturystyczny*. Warszawa: Wydawnictwo Krytyki Politycznej, s. 201-210

„Psychologia Dziś”

46. Growiec, K., „Licencja na zaufanie”, *Psychologia Dziś*, nr 2 (13)/2011
47. Growiec, K., „Siedź w kącie sieci”, *Psychologia Dziś*, nr 2 (13)/2011
48. Growiec, K., „Wiara made in USA”, *Psychologia Dziś*, nr 2 (13)/2011
49. Growiec, K., „Równość w trudnych czasach”, *Psychologia Dziś*, nr 2 (13)/2011
50. Growiec, K., „Szwedzki zjazd”, *Psychologia Dziś*, nr 2 (13)/2011
51. Growiec, K., „Chcę się zmienić”. *Psychologia Dziś*, nr 1 (16)/2012

„Charaktery”

52. Growiec, K., „Ludzie przy-jaźni”, *Charaktery*, nr 8 (175) sierpień 2011
53. Growiec, K., „Związani na dobre”, *Charaktery*, nr 11 (178) listopad 2011
54. Growiec, K., „Z rodziną na zdjęciu?”, *Charaktery*, nr 3 (182) marzec 2012
55. Growiec, K., „Smutek w raju“, *Charaktery*, nr 12 (239) grudzień 2016

„Newsweek. Psychologia”

56. Growiec, K., „Ile szczęścia daje nam rodzina“, 7/2016

Napisany przeze mnie artykuł popularnonaukowy pt.: „Rozmowa: Jak mówić i jak słuchać”, *Ja my oni. Poradnik Psychologiczny*, POLITYKA, 3/2009 był częścią egzaminu maturalnego z języka polskiego w 2011 r. (zadanie: czytanie ze zrozumieniem).

7. Oprócz kwestii wymienionych w pkt. 1-6, wnioskodawca może podać inne informacje, ważne z jego punktu widzenia, dotyczące jego kariery zawodowej.

7. 1. Nagrody i wyróżnienia związane z aktywnością naukową

1. **Nagroda Dziekana** Wydziału Psychologii Uniwersytetu SWPS za aktywność naukową, 2017
2. **Stypendium Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego** dla wybitnych młodych naukowców, 2014-2016
3. **Nagroda Naukowa „Polityki”** w dziedzinie nauk społecznych, 2013
4. **Nagroda Rektora SWPS** dla wybitnych młodych naukowców, 2012
5. **Wyróżnienie w konkursie pod patronatem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej** *Polskie Wyzwania: państwo – tożsamość – rozwój za najlepszą pracę doktorską* w kategorii *Spółeczeństwo i polityka społeczna* (edycja 2011)
6. **Stypendium „Start” Fundacji na rzecz Nauki Polskiej** dla młodych naukowców – edycja 2010 r.
7. **Stypendium konferencyjne Fundacji na rzecz Nauki Polskiej** na wyjazd na konferencję 33rd Annual Scientific Meeting, International Society of Political Psychology, San Francisco, USA, 2010 r.
8. **Stypendium „Start” Fundacji na rzecz Nauki Polskiej** dla młodych naukowców – edycja 2009 r.

7.2. Certyfikaty i szkolenia

- ukończenie szkolenia dla trenerów umiejętności psychospołecznych „Szkoly Trenerów” Wszechnicy Uniwersytetu Jagiellońskiego, styczeń 2010 – maj 2010 (150 godzin)
- ukończenie treningu interpersonalnego, Grupa Training & Consulting, Warszawa, 12-16 kwietnia 2013 (40 godzin)
- ukończenie szkolenia dotyczącego komunikowania badań naukowych, 23-25 kwietnia 2013, Fundacja na rzecz Nauki Polskiej
- ukończenie „Warsztatu prawidłowej emisji, estetyki i higieny głosu”, Polskie Radio S.A., 16-17 luty 2015 (14 godzin)
- ukończenie „Treningu relaksacyjnego w profilaktyce i terapii”, Centrum Wspomagania Rozwoju Osobowości, 14 marca 2015 (10 godzin)
- poddanie się dwóm 16-godzinny superwizjom (dokonanym przez superwizora PTP oraz trenera II stopnia PTP) podczas prowadzonego przeze mnie warsztatu umiejętności psychospołecznych (łącznie 32 godziny superwizji)
- **uzyskanie certyfikatu trenera warsztatu umiejętności psychospołecznych Polskiego Towarzystwa Psychologicznego (2016-2023)**
- uczestniczenie w konsultacjach z zakresu logopedii przeprowadzonych przez Centrum Edukacji Medialnej Polskiego Radia S.A. – 3 godziny zajęć z trenerem, kwiecień 2018
- ukończenie szkolenia „Jak pisać (popularnie)naukowo“, prowadzący: red. Ewa Wilk (tygodnik „Polityka“) i prof. Wojciech Kulesza (Uniwersytet SWPS), Uniwersytet SWPS, 8-9 czerwca 2019
- ukończenie szkolenia „Technika Alexandra – od swobody ciała do lekkości życia“, prowadzący Magdalena Kędzior, Centrum Studiów Podyplomowych i Szkoleń SWPS Uniwersytetu Humanistycznospołecznego, 29-30 czerwca 2019 (12 godzin)
- ukończenie szkolenia „Modelowanie strukturalne w programie AMOS“, prowadzący: dr Agnieszka Pleśniak, Uniwersytet SWPS, 6-7 lipca 2019
- ukończenie szkolenia podnoszącego kompetencje z autoprezentacji, Zintegrowany Program Rozwoju, Uniwersytet SWPS, prowadzący: Piotr Maślak, 28-29.09.2020
- ukończenie szkolenia „Testy na platformie Moodle – co warto wiedzieć?“, (3 godziny), Tydzień Kompetencji Dydaktycznych, Uniwersytet SWPS, prowadząca: Diana Karwowska, 24.11.2020

- ukończenie szkolenia >I Ty zostań jutuberem – czyli o prowadzeniu wykładów online dla osób niekoniecznie „technicznych“<, (3 godziny), Tydzień Kompetencji Dydaktycznych, Uniwersytet SWPS, prowadzący: dr hab. Tomasz Grzyb, 25.11.2020
- ukończenie szkolenia „O trudnych sytuacjach i trudnych przypadkach w pracy dydaktyka“, Tydzień Kompetencji Dydaktycznych, Uniwersytet SWPS, prowadzące: dr Olga Białobrzeska, dr Magdalena Leśnierowska, 27.11.2020
- ukończenie szkolenia „LIWC – Linguistic Inquiry Word Count – specyfika działania, użytkowania i zastosowania programu“, Uniwersytet SWPS, prowadząca: mgr Natalia Rohnka, 30.11.2020
- ukończenie „Warsztatu praktycznego wykorzystania Qualtricsa w badaniach psychologicznych“, Uniwersytet SWPS, prowadzący: dr Błażej Mroziński, 21.12.2020
- udział w webinarze „Komunikowanie jako sposób eliminowania trudnych zachowań“ (2 godziny), Synapsis Niepubliczna Specjalistyczna Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, prowadzący: Anna Jadach (logopeda, terapeuta integracji sensorycznej), 27.05.2021, Nr 52718/NSPPP/2021
- udział w webinarze „Zabawa z dzieckiem z autyzmem metodą na rozwój komunikowania“ (2 godziny), Synapsis Niepubliczna Specjalistyczna Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, prowadzący: Anna Jadach (logopeda, terapeuta integracji sensorycznej), 21.05.2021, Nr 52718/NSPPP/2021
- udział w webinarze „Strategie postępowania logopedycznego u dzieci ze spektrum autyzmu“ (2 godziny), Synapsis Niepubliczna Specjalistyczna Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, prowadzący: Anna Jadach (logopeda, terapeuta integracji sensorycznej), 28.05.2021, Nr 52718/NSPPP/2021
- udział w webinarze „Wybrane techniki strukturalizacji. Jak je stosować by pomogły we współpracy z dzieckiem z autyzmem?“ (3 godziny), Synapsis Niepubliczna Specjalistyczna Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, prowadzący: Anna Jadach (logopeda, terapeuta integracji sensorycznej), 08.06.2021, Nr 52718/NSPPP/2021
- udział w szkoleniu „Jak przygotować sprawdzian w narzędziach pakietu Google?“, (3,5 godziny), Tydzień Kompetencji Dydaktycznych, Uniwersytet SWPS, prowadząca: mgr Magdalena Malinowska, 09.12.2021
- ukończenie szkolenia „Podstawowe zagadnienia terapii i edukacji dzieci z autyzmem“ (19 godzin), Synapsis Niepubliczna Specjalistyczna Poradnia Psychologiczno-

Pedagogiczna, prowadzący: Paulina Brewczyńska-Wasiak, Marta Jakubowska, Anna Szostak, 19-20.02.2022, Nr 52718/NPKU/2022

- ukończenie szkolenia „Trening Umiejętności Społecznych dla osób w spektrum autyzmu” (19 godzin), Synapsis Niepubliczna Specjalistyczna Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, prowadzący: Paulina Brewczyńska-Wasiak, Magdalena Nowina-Konopka, 11-12.06.2022, Nr 52718/NPKU/2022
- **uzyskanie certyfikatu potwierdzającego zdobycie wiedzy wymaganej do prowadzenia treningu umiejętności społecznych, Fundacja SYNAPSIS, ul. Ondraszka 3, 02-085 Warszawa, 16569/TUS/2022**
- ukończenie warsztatu „Jak współpracować i komunikować się z przedstawicielami_kami generacji Z (nie tylko podczas zajęć)?” (4 godziny), Tydzień Kompetencji Dydaktycznych, Uniwersytet SWPS, prowadzący: dr Karol Jachymek, 30.03.2023
- ukończenie warsztatu „Różnorodność płciowa i seksualna – inkluzywne podejście do nauczania i afirmatywna komunikacja ze studentami” (3 godziny), Tydzień Kompetencji Dydaktycznych, Uniwersytet SWPS, prowadząca: dr Katarzyna Grunt-Mejer, 05.04.2023
- udział w webinarze „Narzędzie M-CHAT-R/F – praktyczne zastosowanie w monitorowaniu rozwoju dziecka” (3 godziny), Synapsis Niepubliczna Placówka Kształcenia Ustawicznego, prowadzący: Agata Bujnik, 06.10.2023, Nr 52718/NPKU/2023
- ukończenie szkolenia „Diagnozowanie małych dzieci w kierunku zaburzeń ze spektrum autyzmu”, (19 godzin), Synapsis Niepubliczna Placówka Kształcenia Ustawicznego, prowadzący: Agata Bujnik, Zuzanna Domasiewicz, 07-08.10.2023, Nr 52718/NPKU/2023

Literatura cytowana

Abbott, P., Wallace, C. (2012). Social Quality: A Way to Measure the Quality of Society. *Social Indicators Research*, 108 (1), 153–167.

Abele, A. E., Wojciszke, B. (2019). The Big Two of agency and communion as an overarching framework in psychology [w:] Abele, A. E., Wojciszke, B. *Agency and Communion in Social Psychology*, London and New York: Routledge Taylor & Francis Group, s. 1-12.

Alesina, A. and Ferrara, E. L. (2000) Participation in Heterogeneous Communities, *Quarterly Journal of Economics*, 115 (3), 847–904.

Alesina, A. and Ferrara, E. L. (2002) ‘Who Trusts Others?’, *Journal of Public Economics*, 85 (2), 207–34.

Alesina, A., Giuliano, P. (2010). The power of the family, *Journal of Economic Growth*, 15(2), 93-125.

Algan, Y., Cahuc, P., (2010). Inherited trust and growth. *American Economic Review*. 100: 2060–2092.

Antonucci, T. C., Akiyama, H. (1987). Social Networks in Adult Life and a Preliminary Examination of the Convoy Model. *Journal of Gerontology*. 42(5): 519-527.

Antonucci, T. C., Akiyama, H., Takahashi, K. (2004). Attachment and close relationships across the lifespan. *Attachment & Human Development*, 6:4, 353-370.

Antonucci, T. C., Ajrouch, K. J., Birditt, K. (2013). The Convoy Model: Explaining Social Relations From a Multidisciplinary Perspective. *The Gerontologist*. 54(1): 82-92.

Argyle, M., Lu L. (1990a). Happiness and Social Skills. *Personality and Individual Differences*, 11, 1255–1261.

Argyle, M., Lu, L. (1990b). The Happiness of Extraverts. *Personality and Individual Differences*, 11, 1011–1017.

Argyle, M., Martin, M., Crossland J. (1989). Happiness as a Function of Personality and Social encounters. W: J. P. Forgas, J. M. Innes (red.), *Recent Advances in Social Psychology: An International Perspective* (s. 189–203). North-Holland, the Netherlands: Elsevier.

Arifovic, Jasmina, B. Curtis Eaton, and Graeme Walker, “The coevolution of beliefs and networks,” *Journal of Economic Behavior & Organization*, 2015, 120, 46–63.

Arrow, Kenneth Joseph, “Observations on social capital,” in Ismail Serageldin and Partha Dasgupta, eds., *Social capital*, Washington, D.C: World Bank, 2000, pp. 3–5.

Backstrom, Lars, Paolo Boldi, Marco Rosa, Johan Ugander, Sebastiano Vigna (2012), “Four Degrees of Separation”, Presented at WebSci 2012, June 22–24, 2012, Evanston IL, USA.

- Bandura, A. (2015). *Teoria społecznego uczenia się*. Warszawa: PWN.
- Banfield, E. C. (1958). *The Moral Basis of Backward Society*. Glencoe, IL: The Free Press.
- Barnes, J.A., (1954). *Class and committees in a Norwegian Island Parish*. *Human Relations*, 7 (1), 39–58.
- Baumeister, R. F., Leary, R. L. (1995). The Need to Belong: Desire for Interpersonal Attachment as a Fundamental Human Motivation. *Psychological Bulletin*, 117 (3), 497-529.
- Berlingieri, F., Colagrossi, M. & Mauri, C. (2023). *Loneliness and social connectedness: Insights from a new EUwide survey*.
<https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC133351>
- Bernburg, J. G., Thorlindsson, T., Sigfusdottir, I. D. (2009). Relative Deprivation and Adolescent Outcomes in Iceland: A Multilevel Test, *Social Forces*, 87 (3), 1223-1250
- Biggart, A., Cairns, D. (2004). *Families and transitions in Europe: Comparative report*. Coleraine: University of Ulster.
- Blore, J. D., Stokes, M. A., Mellor, D., Firth, L., Cummins, R. A. (2011). Comparing Multiple Discrepancies Theory to Affective Models of Subjective Wellbeing. *Social Indicators Research*, 100 (1), 1–16.
- Bott, E., (1955). Urban families: conjugal roles and social networks. *Human Relations* 8, 345–384.
- Bourdieu, P., (1986). The forms of capital. (in:) John G. Richardson, ed., *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. New York: Greenwood Press, pp. 241–258.
- Bourdieu, P. (1990). *The logic of practice*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Bourdieu, P. (1996). *The state nobility: Elite schools in the field of power*. Cambridge: Polity Press.
- Bramoullé, Y., Galeotti, A. & Rogers, B. W. (red.) (2016). *The Oxford Handbook of the Economics of Networks*, Oxford and New York: Oxford University Press.
- Brandt, M.J., IJzerman, H., Dijksterhuis, A., Farach, F.J., Geller, J., Giner-Sorolla, R., Grange, J.A., Perugini, M., Spies, J.R., van't Veer, A. (2014). The Replication Recipe: What makes for a convincing replication?, *Journal of Experimental Social Psychology* 50, 217-224.
- Brewer, M. B., Gonsalkorale, K., van Dommelen, A. (2013). Social Identity Complexity: Comparing Majority and Minority Ethnic Group Members in a Multicultural society. *Group Processes & Intergroup Relations*, 16 (5), 529–544.
- Brewer, M., Pierce, K. P. (2005). Social Identity Complexity and Outgroup Tolerance. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 35 (3), 428–437.

Burt, R. S. (1992). *Structural Holes. The Social Structure of Competition*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Burt, R. S., (2000). The Network Structure of Social Capital, *Research in Organizational Behavior*, 2000, 22, 345–423.

Burt, R. S., (2001). Structural Holes versus Network Closure as Social Capital, [w:] Rene Dubos, Karen S. Cook, Ronald S. Burt, & Nan Lin, (red.), *Social Capital, Sociology and Economics*, Somerset: Taylor and Francis, 2001, s. 31–56.

Burt, R. S., Kilduff, M., Tasselli, S. (2013). Social Network Analysis: Foundations and Frontiers on Advantage, *Annual Review of Psychology*, 64 (1), 527–547.

Buss, D. M. (2000). The evolution of happiness. *American Psychologist*, 55. 15-23.

Byrne, D. (1962). Response to attitude similarity-dissimilarity as a function of affiliation need. *Journal of Personality*. 30, 137-149.

Byrne, D. (1971). *The Attraction Paradigm*. New York: Academic Press.

Cacioppo, J. T., Hawkley, L. C., Thisted, R. A. (2010). Perceived Social Isolation Makes Me Sad: 5-Year Cross-Lagged Analyses of Loneliness and Depressive Symptomatology in the Chicago Health, Aging, and Social Relations Study. *Psychology and Aging*. 25(2): 453-463.

Campbell, A., Converse, P. E., Rodgers, W. L. (1976). *The Quality of American Life: Perceptions, Evaluations, and Satisfaction*. New York: Russell Sage Foundation.

Campbell, A. (1981). *The sense of well-being in America: Recent patterns and trends*. New York: McGraw-Hill

Cartwright, Dorwin and Frank Harary, “Structural balance: A generalization of Heider’s theory,” *Psychological Review*, 1956, 63 (5), 277–293.

Cheng, H., Furnham, A. (2003). Personality, Self-esteem, and Demographic Predictions of Happiness and Depression. *Personality and Individual Differences*, 34 (6), 921–942.

Christakis, N. A., & Fowler, J. H. (2009). Dynamic spread of happiness in a large social network: Longitudinal analysis of the Framingham heart study social network. *British Medical Journal*, 338(7685), 23–27.

Christakis, N. A., Fowler, J. H. (2011). *W sieci. Jak sieci społeczne kształtują nasze życie*. Sopot: Smak Słowa.

Coleman, J.S., (1988). Social capital in the creation of human capital. *American Journal of Sociology*. Vol. 94, s. 95–120.

Costa, D. L. and Kahn, M. E. (2003) ‘Civic Engagement and Community Heterogeneity: An Economist’s Perspective’, *Perspectives on Politics*, 1 (1), 103–11.

Cummins, R. A. (2010). Subjective Wellbeing, Homeostatically Protected Mood and Depression: A Synthesis. *Journal of Happiness Studies*, 11 (1), 1–17.

Cummins, R. A., Wooden, M. W. (2014). Personal Resilience in Times of Crisis: the Implications of SWB Homeostasis and Set-Points. *Journal of Happiness Studies*, 15 (1), 223–235.

Czapiński, J. (1992). *Psychologia szczęścia. Przegląd badań i zarys teorii cebulowej*. Warszawa: Akademos.

Czapiński, J. (2004). Czy szczęście popłaca? Dobrostan psychiczny jako przyczyna pomyślności życiowej. W: J. Czapiński (red.) *Psychologia pozytywna. Nauka o szczęściu, zdrowiu, sile i cnotach człowieka* (s. 235–254). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Czapiński, Janusz (2008). „Kapitał ludzki i kapitał społeczny a dobrobyt materialny. Polski paradoks”. *Zarządzanie Publiczne* 2(4): 5-27.

Czapiński, J. (2011). Dynamika dobrostanu psychicznego: rola „atraktora szczęścia” i wydarzeń życiowych. W: D. Doliński, W. Błaszczak (red.), *Dynamika emocji. Teoria i praktyka* (s. 256–302). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Czapiński, J. (2012). Ekonomia szczęścia i psychologia bogactwa. *Nauka*, 1, 51–88.

Davern, M., Cummins, R. A., Stokes, M. (2007). Subjective Wellbeing as an Affective-Cognitive Construct. *Journal of Happiness Studies*, 8 (4), 429–449.

DeNeve, K. M., Cooper, H. (1998). The Happy Personality: A Meta-analysis of 137 Personality Traits and Subjective Well-being. *Psychological Bulletin*, 124 (2), 197–229.

Diener, E. (1984). Subjective Well-being. *Psychological Bulletin*, 95 (3), 542–575.

Diener, E. & R. Biswas-Diener, (2010). *Szczęście. Odkrywanie bogactwa psychicznego*. Sopot: Smak Słowa

Diener, E., Diener, M. B., Diener, C. (1995). Factors predicting the subjective well-being of nations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69(5), 851-864

Diener, E., Emmons, R. A., Larson, R. J., Griffin, S. (1985). The Satisfaction with Life Scale. *Journal of Personality Assessment*, 49 (1), 71–75.

Diener, E., Lucas, R. E., Oishi, S. (2004). Dobrostan psychiczny. Nauka o szczęściu i zadowoleniu z życia. W: J. Czapiński (red.), *Psychologia pozytywna. Nauka o szczęściu, zdrowiu, sile i cnotach człowieka* (s. 35–50). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Diener, E., Seligman, M. E. P. (2002). Very Happy People. Research Report. *Psychological Science*, 13 (1), 81–84.

Diener, E., Suh, E. M., Lucas, R. E. Smith, H. L. (1999). Subjective Well-Being: Three Decades of Progress. *Psychological Bulletin*, 125 (2), 276–302.

Dinesen, P. T., Schaeffer, M. & K. M. Sønderskov, (2020). Ethnic Diversity and Social Trust: A Narrative and Meta-Analytical Review. *Annual Review of Political Science*. 23: 441-465.

Domański, H., Przybysz, D., Wyrzykowska, K. M., Zawadzka, K. (2021). *Dystynkcje muzyczne. Stratyfikacja społeczna i gusty muzyczne Polaków*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR.

Dunbar, R. I. M., (1992). Neocortex size as a constraint on group size in primates, *Journal of Human Evolution*, vol. 22 (6), 469–493.

Dunbar, R., Spoors, M. (1995). Social networks, support cliques, and kinship. *Human Nature*, 6(3): 273-290.

Dunbar, R. (2010). *Ilu przyjaciół potrzebuje człowiek?* Kraków: Wydawnictwo Literackie

Dunbar, R. (2021). *Przyjaciele. O prawdziwej mocy naszych najważniejszych relacji*. Kraków: Copernicus Center Press

Durkheim, E. ([1893] 1999). *O podziale pracy społecznej*. Warszawa: PWN.

Elder, G. H. Jr. (1974). *Children of the Great Depression*. Chicago: University of Chicago Press

Elder, G. H. Jr. (1978). Approaches to social change and the family. *American Journal of Sociology*, 84. 1-38

Elder, G. H. Jr., Caspi, A. (1988). Economic Stress in Lives: Developmental Perspectives. *Journal of Social Issues*. 44, 4, 25-45

Erickson, B. (2003). Social Networks: the Value of Variety. *Context*, 2 (1), 25–31.

Festinger, L., (1954). “A Theory of Social Comparison Processes,” *Human Relations*, 7 (2), 117–140.

Festinger, L. (1950). “Informal social communication,” *Psychological Review*, 57 (5), 271–282.

Festinger, L. (1957). *A Theory of Cognitive Dissonance*, Stanford: Stanford Univ. Press.

Fischer, C. S. (1982). *To Dwell Among Friends: Personal Networks in Town and City*. University of Chicago Press, Chicago

Flap, H., Völker, B., (2001). Goal specific social capital and job satisfaction. Effects of different types of networks on instrumental and social aspects of work. *Social Networks*. 23 (4), 297–320.

Florida, R. (2004). *The Rise of the Creative Class*. New York: Basic Books.

Forsyth, D. R., Burnette, J. (2010). Group Processes. W: R. F. Baumeister, E. J. Finkel (red.), *Advanced Social Psychology. The State of the Science*, Oxford: Oxford University Press.

Franken, R. E. (2006). *Psychologia motywacji*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.

- Giddens, A. (1984). *The Constitution of Society*. Polity Press, Cambridge
- Gittell, R., Vidal, A. (1998). *Community Organizing: Building Social Capital as a Development Strategy*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Golub, B., E. Sandler. (2016). Learning in social networks. [w:] Y. Bramoullé, A. Galeotti and B. W. Rgers (red.). *The Oxford Handbook of the Economics of Networks*, Oxford: Oxford University Press.
- Granovetter, M. S., (1985). "Economic Action and Social Structure: The Problem of Embeddedness," *American Journal of Sociology*, 91 (3), 481–510.
- Granovetter, M. S. (1973). "The Strength of Weak Ties," *American Journal of Sociology*, 78 (6), 1360–1380.
- Granovetter, M. S. (2005). The Impact of Social Structure on Economic Outcomes. *American Journal of Sociology*, 19, 33-50.
- Hagestad, G.O., Settersten R.A. (2017). Aging: It's interpersonal! Reflections from two life course migrants. *The Gerontologist*, 57, 136–144
- Hawkley, L. C. & Cacioppo, J. T. (2010). Loneliness matters: a theoretical and empirical review of consequences and mechanisms. *Annals of Behavioral Medicine*, 40, 218–227.
- Headey, B., Muffels, R., Wagner, G. G., (2013). Choices Which Change Life Satisfaction: Similar Results for Australia, Britain and Germany. *Social Indicators Research*, 112 (3), 725–748.
- Headey, B. (1981). The Quality of Life in Australia. *Social Indicators Research*, 9, 155–181.
- Heider, F., (1946). "Attitudes and Cognitive Organization," *The Journal of Psychology*, 21 (1), 107–112.
- Helliwell, J. F., Haung, H. (2013). Comparing the Happiness Effects of Real and On-Line Friends. *PLOS ONE*, 8 (9), 1–17.
- Hill, R. A., Dunbar, R. I. M., (2003). Social network size in humans, *Human Nature*, vol. 14, s. 53–72.
- Hogan, R. (1982). A socioanalytic theory of personality [w:] *Nebraska Symposium on Motivation*. Lincoln, NE: University Nebraska Press, s. 336-355.
- Holt-Lunstad, J., Smith, T. B., Baker, M., Harris, T. & Stephenson, D. (2015). Loneliness and social isolation as risk factors for mortality: a meta-analytic review. *Perspectives on Psychological Science* 10, 227–237.
- Huxhold, O., Fiori, K. L., Windsor, T. (2022). Rethinking Social Relationships in Adulthood: The Differential Investment of Resources Model. *Personality and Social Psychology Review* 26(1), 57-82

Inglehart, R., Klingemann, H. D. (2000). Genes, culture, democracy and happiness. W: E. Diener, E. M. Suh (red.). *Culture and subjective well-being* (s. 165-183). Cambridge: The MIT Press

Inglehart, R., Foa, R., Peterson, Ch., Welzel, Ch. (2008). Development, Freedom, and Rising Happiness. A Global Perspective (1981–2007). *Perspectives on Psychological Science*, 3 (4), 264–285.

Johannesson, G. T., Huijbens, E. H., (2010). Tourism in times of crisis: exploring the discourse of tourism development in Iceland. *Current Issues in Tourism*, 13: 5, 419-434

Juczyński, Z. (2001). Skala Satysfakcji z Życia. W: *Narzędzia pomiaru w promocji i psychologii zdrowia* (s. 134–141). Warszawa: Pracownia Testów Psychologicznych Polskiego Towarzystwa Psychologicznego.

Kääriäinen, J., H., Lehtonen, (2006). The Variety of Social Capital in Welfare State Regimes – a Comparative Study of 21 Countries, *European Societies*, 8(1), 27-57.

Kadushin, Ch. (2002). The Motivational Foundation of Social Network. *Social Networks*, 24, 77–91.

Kadushin, C. (2012). *Understanding Social Networks*. Oxford: Oxford University Press.

Kahn, R. L., Antonucci, T. C. (1980). Convoys over the life course: Attachment, roles, and social support. In P. B. Baltes, & O. Brim (Eds), *Life-Span Development and Behavior* (Vol. 3). New York: Academic Press.

Kalish, Y., Robins G. (2006). Psychological Predispositions and Network Structure: the Relationship between Individual Predispositions, Structural Holes and Network Closure. *Social Networks*, 28 (1), 56–84.

Kardos, P. Leidner, B., Pléh, C., Soltész, P., Unoka, Z. (2017). Empathic people have more friends: Empathic abilities predict social network size and position in social network predicts empathic efforts, *Social Networks*, 50, 1-5

Klein, R.A., Ratliff, K.A., Vianello, M., et al. (2014). Investigating variation in replicability: A “many labs” replication project. *Social Psychology* 45(3), 142–152.

Klein, R.A., Vianello, M., Hasselman, F., et al. (2018). Many Labs 2: Investigating Variation in Replicability Across Samples and Settings. *Advances in Methods and Practices in Psychological Science* 1(4), 443-490.

Kobayashi, T., Kawachi, I., Iwase, T., Suzuki, E., Takao, S., (2013). Individual-level social capital and self-rated health in Japan: an application of the resource generator. *Social Science & Medicine*, 85, 32–37.

Korte, C. & S. Milgram. (1970). Acquaintance Links between White and Negro Populations: Application of the Small World Method. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 15 (2):101-108.

- Kossowska, M. (2005). *Umysł niezmienny. Poznawcze mechanizmy sztywności*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Krueger A. B, Kahneman D., Schkade D., Schwarz N., Stone A.A. (2009). Measuring the Subjective Well-Being of Nations: National Accounts of Time Use and Well-Being [In:] *National time accounting: The currency of life*. Krueger AB (ed.). Chicago: Chicago University Press. S. 9–86.
- LaRocco, J., House, J. S., French, J. R. P., Jr. (1980). Social Support, Occupational Stress, and Health. *Journal of Health and Social Behavior*, 21 (3), 202–218.
- Lazarsfeld, P. F., R. K. Merton, (1954). Friendship as Social Process: A Substantive and Methodological Analysis In: *The Varied Sociology of Paul F. Lazarsfeld*, P. L. Kendall (Ed.), New York: Columbia University Press.
- Layard R. (2006). Happiness and public policy: A challenge to the profession. *Economic Journal*. 116(510): 24–33
- Leary, M. R., Tambor, E. S., Terdal, S. K., Downs, D. L. (1995). *Self-Esteem as an Interpersonal Monitor: The Sociometer Hypothesis*. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68 (3), 518-530.
- Leary, M. R., Downs, D. L. (1995). Interpersonal functions of the self-esteem motive: The self-esteem system as a sociometer. In M. Kernis (Ed.), *Efficacy, agency, and self-esteem*. New York: Plenum Press.
- Letki, N. (2008). Does Diversity Erode Social Cohesion? Social Capital and Race in British Neighbourhoods. *Political Studies*. 56: 99-126.
- Lin, N. (2001). *Social Capital*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Lin, N., (2008). “Building a Network Theory of Social Capital,” [w:] Lin Nan, Karen S. Cook, and Ronald S. Burt, (red.) *Social capital, Sociology and economics*, New Brunswick: Aldine Transaction, s. 3–29.
- Mahadevan, N., Gregg, A. P., Sedikides, C., de Waal-Andrews, W G., (2016). Winners, Losers, Insiders and Outsiders: Comparing Hierometer and Sociometer Theories of Self-Regard, *Frontiers in Psychology*, 7, 334.
- Marangoni, C., Ickes, W. (1989). Loneliness: A theoretical review with implications for Measurement. *Journal of Social and Personal Relationships*, 6, 93-128.
- Marsden, P. (1988). Homogeneity in confiding networks. *Social Networks*, 10(1), 57-76.
- Matthiasson, T. (2008). Spinning out of control, Iceland in crisis. *Nordic Journal of Political Economy*, 34, 1-19.
- McCarty, C., Lubbers, M., Vacca, R., Molina, J. L. (2019). *Conducting Personal Network Research*. New York, London: Guilford Press
- McMahon, D. (2006). *Happiness: A History*. Atlantic Monthly Press.

- McPherson, M., Smith-Lovin, L., Cook, J.M., (2001). Birds of a feather: homophily in social networks. *Annual Review of Sociology*. 27, 415–444.
- Mehra, A., Kilduff, M., Brass, D.J., (2001). The social networks of high and low self-monitors: implications for workplace performance. *Adm. Sci. Q.* 46 (1), 121–146.
- Merton, R.K., (1968). *Social Theory and Social Structure*. Simon and Schuster.
- Michalos, A. C. (1985). Multiple Discrepancies Theory (MDT). *Social Indicators Research*, 16, 347–413.
- Michalos, A. C., Hatch, P. M., Hemingway, D., Lavalley, L., Hogan, A., Christensen, B. (2007). Health and Quality of Life of Older People, a Replication after Six Years. *Social Indicators Research*, 84 (2), 127–158.
- Milgram, S. (1967). "The Small World Problem". *Psychology Today*. 2: 60–67.
- Milgram, S. (1969). Interdisciplinary thinking and the small world problem. [In:] M. Sherif & C. W. Sherif (eds). *Interdisciplinary Relationships in the Social Sciences*. Chicago: Aldine Publishing Company, s. 103-120.
- Miller, K. P., Brewer, M. B., Arbuckle, N. L., (2009). Social Identity Complexity: Its Correlates and Antecedents. *Group Processes & Intergroup Relations*, 12 (1), 79–94.
- Misztal, B. (1996). *Trust in modern societies*. Cambridge, UK: Polity Press.
- Montoya, R. M., Horton, R. S. (2012). A meta-analytic investigation of the process underlying the similarity-attraction effect. *Journal of Social and Personal Relationships*. 30(I): 64-94.
- Munshi, K. (2016). Community Networks and Migration. [w:] Y. Bramoullé, A. Galeotti and B. W. Rogers (red.). *The Oxford Handbook of the Economics of Networks*, Oxford: Oxford University Press.
- Munshi, K., M. Rosenzweig (2006). Traditional institutions meet the modern world: Caste, gender and schooling choice in a globalizing economy." *American Economic Review* 96(4), 1225-1252
- Munshi, K., M. Rosenzweig (2015). "Networks and misallocation: Insurance, migration, and the rural-urban wage gap." *American Economic Review*, 106(1), s. 46-98.
- Munshi K. (2014). Community networks and the process of development. *Journal of Economic Perspectives* 28(4):49–76
- National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine. (2020). *Social isolation and loneliness in older adults: Opportunities for the health care system* (National Academies Press (US), Washington (DC)).
- Newcomb, T. M., (1953). An approach to the study of communicative acts, *Psychological Review*, 60 (6), 393–404.

- Newcomb, T. M., (1961). *The acquaintance process*, New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Nowak, S. (1979). System wartości społeczeństwa polskiego. "Studia Socjologiczne". 4: 155-173.
- O'Connor, K. M. Gladstone, E., (2018). Beauty and social capital. Being attractive shapes social networks, *Social Networks*, 52, 42-47.
- Oh, H., Kilduff, M., (2008). The ripple effect of personality on social structure: self-monitoring origins of network brokerage. *Journal of Applied Psychology*, 93 (5), 1155.
- Pahl, R., Pevalin, D. J. (2005). Between Family and Friends: a Longitudinal Study of Friendship Choices, *The British Journal of Sociology*, vol. 56, issue 3, 433-450.
- Pena-López, J. A. Sánchez-Santos, J. M. (2017a). Individual social capital: Accessibility and mobilization of resources embedded in social networks. *Social Networks*, 49, 1-11.
- Pena-López, J.A., Sánchez-Santos, J.M., Membiela-Pollán, M., (2017b). Individual social capital and subjective wellbeing: the relational goods. *Journal of Happiness Studies*, 18(3), 881-901.
- Podolny, J. M. Baron, J. N. (1997). Resources and relationships: Social networks and mobility in the workplace. *American Sociological Review*, 62, 673-693.
- Pollet, T.V., Roberts, S.G.B., Dunbar, R.I.M., (2011). Extraverts have larger social network layers. *Journal of Individual Differences*. 32, 161–169.
- Putnam, R. (2000). *Bowling Alone. Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster.
- Putnam, R., Leonardi, R., Nanetti, R. (1993). *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Roberts, S., Dunbar, R., (2011). The Costs of Family and Friends: an 18-month Longitudinal Study of Relationship Maintenance and Decay. *Evolution and Human Behavior*, 32 (3), 186–197.
- Roccas, S., Brewer, M. (2002). Social Identity Complexity. *Personality and Social Psychology Review*, 6, s. 88–121.
- Roccas, S. (2003). The Effects of Status on Identification with Multiple Groups. *European Journal of Social Psychology*, 33 (3), 351–366.
- Rotter, J.B., (1966). Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcements. *Psychological Monographs: General and Applied* 80 (1), 1–26.
- Selden, M. Goodie, A. S. (2018). Review of the effects of Five Factor Model personality traits on network structures and perceptions of structure, *Social Networks*, 52, 81-99.

- Shavit, Y., Fischer, C. S., Koresh, Y. (1994). Kin and Non-kin under Collective Threat: Israeli Networks during the Gulf War. *Social Forces*, 72, 4, 1198-2017
- Sloman, L. & Dunham, D. W. (2004). The Matthew effect: evolutionary implications. *Evolutionary Psychology*, 2, 92-104.
- Sloman, L. (2008). A new comprehensive evolutionary model of depression and anxiety. *Journal of Affective Disorders*, 106, 219-228.
- Slomczynski, K. Tomescu-Dubrow, I. (2005). Friendship patterns and upward mobility: A test of social capital hypothesis. *Polish Sociological Review*, 151, 221-235.
- Steel P., Schmidt, J., Shultz, J. (2008). Refining the Relationship Between Personality and Subjective Well-Being, *Psychological Bulletin*, 134(1), 138–161.
- Sturman, E. D. & Mongrain, M. (2008). The role of personality in defeat: a revised social rank model. *European Journal of Personality*, 22, 55-79.
- Suh, E. Diener, E., Oishi, S., Triandis, H. C. (1998). The shifting basis of life satisfaction judgments across cultures: Emotions versus norms. *Journal of Personality and Social Psychology*. 74. 482-493.
- Sztompka, P. (2007). *Zaufanie. Fundament społeczeństwa*. Kraków: SIW Znak
- Tatarkiewicz, W. (1981). *Historia filozofii*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, t. I.
- Tian, F. F., N. Lin (2016). Weak Ties, Strong Ties, and Job Mobility in Urban China: 1978–2008, *Social Networks*, 44, 117–129.
- Tomyn, A. J., Cummins, R. A. (2011). Subjective Wellbeing and Homeostatically Protected Mood: Theory Validation with Adolescents. *Journal of Happiness Studies*, 12 (5), 897–914.
- Travers, J. & S. Milgram (1969). An Experimental Study of the Small World Problem. *Sociometry*. Vol 32(4): 425-443.
- Triandis, H.C., (1995). *Individualism and Collectivism*. Westview Press, Boulder, CL.
- Tulin, M., Lancee, B., & Völker, B. (2018). Personality and Social Capital. *Social Psychology Quarterly*, 81(4), 295-318.
- Turner, J.C., Hogg, M.A., Oakes, P.J., Wetherell, M.S., (1987). *Rediscovering the Social Group: a Self-Categorization Theory*. Basil Blackwell, Oxford.
- Van der Horst, M., Coffé, H. (2012). How Friendship Network Characteristics Influence Subjective Well-being, *Social Indicators Research*. 107 (3), 509–529.
- Wagner, J., Lüdtke, O., Roberts, B.W., Trautwein, U., (2014). Who belongs to me? Social relationship and personality characteristics in the transition to young adulthood. *European Journal of Personality*, 603, 586–603.

Watson, D., Clark, L. A., Tellegen, A., (1988). Development and Validation of Brief Measures of Positive and Negative Affect: The PANAS Scales. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54 (6), 1063–1070.

Watts, D. J., Strogatz, S. H., (1998). Collective dynamics of 'small-world' networks. *Nature*, 393 (6684), 440–442.

Wellman, B., (1979). *The community question: the intimate networks of east Yorkers*. American Journal of Sociology. 84 (5), 1201–1231.

Wellman, B., Wortley, S. (1990). Different Strokes from Different Folks: Community Ties and Social Support. *American Journal of Sociology*, 96 (3), 558–588.

Wojciszke, B. (2010). Funkcje samooceny W: A. Kolańczyk, B. Wojciszke (red.), *Motywacje umysłu* (s. 111–125). Sopot: Smak Słowa.

Wojciszke, B. (2012). *Psychologia Społeczna*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR.

Woolcock, M. (1998). Social Capital and Economic Development: Towards a Theoretical Synthesis and Policy Framework. *Theory and Society*, 27 (2), 151–208.

Wrzus, C., Hänel, M., Wagner, J., & Neyer, F. J. (2013). Social network changes and life events across the life span: A metaanalysis. *Psychological Bulletin*, 139(1), 53-80.

Zak, P., Knack, S. (2001). Trust and Growth. *Economic Journal*, 111 (470), 295–321.

Zhou, W. X., Sornette, D., Hill, R. A. & Dunbar, R. I. M. (2005), Discrete hierarchical organization of social group sizes, *Proceedings of the Royal Society B Biological Sciences* 272, 439-444, doi: 10.1098/rspb.2004.2970

Raport

The Happy Danes. Exploring the Reasons behind the High Levels of Happiness in Denmark (2013). The Happiness Research Institute, Copenhagen, Denmark.